

PARAYANAVAGGA

DE WEG NAAR DE ANDERE OEVER

**VERTAALD UIT HET PALI EN VAN
COMMENTAAR VOORZIEN DOOR**

Guy Eugène DUBOIS

PARAYANAVAGGA

DE WEG NAAR DE ANDERE OEVER

Guy Eugène DUBOIS is eveneens de auteur van:

ATTHAKAVAGGA—De Vrede van de Boeddha

VIPASSANA BHAVANA—Inzichtmeditatie

SATTA-VISUDDHI—De Zeven Zuiveringen

DHAMMA—Overdenkingen bij een Ultieme Werkelijkheid

DHAMMAPADA—Het Pad van Waarheid

KHAGGAVISANA-SUTTA

WOORDEN VAN WIJSHEID—De Dhammapada Zonder Exegese

ITIVUTTAKA—Zo is het Gezegd

KHUDDAKAPATHA—Korte Passages

YATRA NAAR MAJJHIMADESA—Een Pelgrimsreis naar het Middenland

PARAYANAVAGGA

DE WEG NAAR DE ANDERE OEVER

Guy Eugène DUBOIS

dhammabooks

*'Sabbadanam Dhammadanam jinati'—
De gift van Dhamma is de grootste gift'
(Dhammapada, Gatha #354).*

Overeenkomstig deze uitspraak van de *Bhagavat*
lijkt het vermarkten van Boeddha's wijsheid
mij onheus en infaam.

Op dit boek rust derhalve géén copyright.

Wars van élk economisch motief mag het bijge-
volg
gereproduceerd en verspreid worden
op álle mogelijke dragers
—electronisch, mechanisch, fotokopieën, opna-
men
of op enige andere wijze—
zónder mijn toestemming.

D/2019/Guy Eugène Dubois, uitgever
Koninklijke Prinslaan 3/101 - 8670 Koksijde (Belgium)
gdubois.dhammabooks@gmail.com

Coverfoto: Otmar Kuespert, *Ganga, Varanasi, India*
Vormgeving, Prepress & Design: GD
Gezet in Helvetica Neue & Times New Roman
Papier: Biotop crème FSC
Druk- en bindwerk: Brave New Books, Nederland

ISBN: 9789402191141

*Opgedragen aan Paul Van hooydonck, mijn spirituele vriend,
mijn kalyanamitta.*

• *Zonder bezit.
Zonder begeerte.
Dát is het weergaloze eiland
—Er is geen ánder.
Ik zeg u: dit is nibbana !—
De vernietiging van aftakeling en van vergaan.*

*Weet dit:
Zij die opmerkzaam zijn,
Die zich, door [hun inzicht in] de Dhamma,
Volledig bevrijden in dit leven,
Zij komen niet in Mara's macht;
Zij worden niet geknecht door Mara ! •*

Parayanavagga, Gathas #119-120

INHOUD

INLEIDING	11
SITUERING VAN DE PARAYANAVAGGA	17
SECTIES VAN DE PARAYANAVAGGA	23
DE VRAGEN VAN DE BRAHMANEN	25
DE PARAYANAVAGGA-SUTTA	35
DEEL I — PROLOOG	35
INLEIDENDE VERZEN	37
DEEL II — DE VRAGEN	53
1. DE VRAGEN VAN AJITA	55
2. DE VRAGEN VAN TISSA METTEYYA	59
3. DE VRAGEN VAN PUNNAKA	61
4. DE VRAGEN VAN METTAGU	65
5. DE VRAGEN VAN DHOTAKA	71
6. DE VRAGEN VAN UPASIVA	75
7. DE VRAGEN VAN NANDA	79
8. DE VRAGEN VAN HEMAKA	85
9. DE VRAGEN VAN TODEYYA	87
10. DE VRAGEN VAN KAPPA	89
11. DE VRAGEN VAN JATUKANNI	91
12. DE VRAGEN VAN BHADRAVUDHA	93
13. DE VRAGEN VAN UDAYA	95
14. DE VRAGEN VAN POSALA	99
15. DE VRAGEN VAN MOGHARAJA	101
16. DE VRAGEN VAN PINGIYA	103
DEEL III — EPILOOG	105
VERZEN ALS LOFBETUIGING	107
VERZEN OVER HET RECITAL	111
BIBLIOGRAFIE	119
VOETNOTEN	125

INLEIDING

De *Parayanavagga*, de *Atthakavagga*, evenals de *Khaggavisana-Sutta*, vormen drie kleine verzamelingen van *suttas* uit de *Pali*-canon van het *Theravada*-boeddhisme.

Deze collecties worden beschouwd als behorend tot de vroegst gekende boeddhistische literatuur. De *Parayanavagga* en de *Atthakavagga* zijn, van de drie bovengenoemde, ontegensprekelijk de oudste,^{1 2} terwijl het daarenboven vaststaat dat de *Parayanavagga* jonger is (en bijgevolg dichter aanleunt bij de doctrine) dan de *Atthakavagga*.³

Bovenstaande conclusie blijkt in de eerste plaats uit de compositie van de verzen en uit diverse taalelementen.⁴ Verder uit de denkbelden en opinies die in deze *suttas* naar voor gebracht worden. Maar evenzeer uit het feit dat zowel de *Atthakavagga* als de *Parayanavagga* vermeld worden in de vroegste Commentaren⁵ op de *Pali*-canon.

Deze *suttas* dateren van de tijd *voordat* de *Sangha*, de monastieke orde, zich het legaat van de Boeddha manifest toe-eigende en zijn leerstellingen kordaat en rationeel uniformeerde tot een gestroomlijnde filosofie en *dito* religie. Het omvat de periode *voordat* de *Dhamma* geïntoxiceerd werd door allerlei sektarische modificaties.

De opvattingen in deze pre-boeddhistische *suttas* wijken in niet geringe mate af van hetgeen later in de gecodificeerde doctrine opgeld maakte.⁶

In deze *suttas* vinden we dus de denkbelden van de oorspronkelijke 'spirituele zoeker'. Zij bevatten de *authentieke* zienswijzen van de man die later algemeen beschouwd werd als de grondlegger van wat we momenteel gemeenzaam 'boeddhisme' noemen.

Nogmaals, opdat er niet de minste onduidelijkheid over zou ontstaan: hetgeen in de *gathas*⁷ van deze *suttas* geponeerd wordt, is dus *niet* de doorwrochte doctrine, die in de kloosters van de *Sangha* werd klaargestoomd voor verspreiding onder de populaties die het Indische subcontinent bevolkten, maar *wél* de visie van de zelf-gerealiseerde *Sambuddha*⁸ in de Gangesvallei bijna drie millennia geleden.

In *élke* benadering van de *Dhamma*, blijft het voor de *yogi* een uitstekend uitgangspunt om er zich permanent bewust van te blijven dat de Boeddha *nooit* een persoon, *noch* een instelling als normerende autoriteit heeft aangewezen.

Énkel zijn Leer—de *Dhamma*—was de toetssteen. Uitsluitend wie de Leer ziet, ziet de Boeddha.

Hierdoor moet *álles* wat [een lid van] de *Sangha* hem wil bijbrengen, door *élke yogi* persoonlijk onderzocht worden. Zoals ook de *Dhamma* zelf door *élke beoefenaar* diepgaand op *ál* haar merites moet getoetst worden.

De *yogi* doet dit door de Leer uit de *suttas* forensisch te toetsen aan zijn eigen ervaring. *Dhammavicaya*⁹ is niet voor niets één van de zeven factoren van verlichting (*P. satta sambojjhanga*).

De *buddhasana*¹⁰ wordt *niet* verworven door geloof. *Wél* door grondig persoonlijk onderzoek en experimenteren. *Trial & error*.

De *Kalama-Sutta*:¹¹

'Laat je niet leiden door geruchten, niet door horen zeggen, niet door traditie, niet door geschriften, niet door logische redeneringen, niet door logische gevolgtrekkingen, niet door het overwegen van redenen, niet door het—na overpeinzen—aanvaarden van een zienswijze, niet door waarschijnlijkheid, niet door de gedachte "deze monnik is mijn leraar."

Kalamas, als jullie zelf weten dat: "deze dingen heilzaam zijn; deze dingen onberispelijk zijn; deze dingen geprezen worden door de wijzen; wanneer men deze dingen aanvaardt en uitvoert, het tot welzijn en geluk leidt": dan moeten jullie, Kalamas, die dingen aanvaarden en ernaar leven.'

Slechts door forensisch Vrij Onderzoek kán en mág een *yogi* zich een waardig erfgenaam van de *Bhagavat* noemen. Een *Buddha-to-be*.

De verzen van de *Parayanavagga* tonen de *yogi* een beoefening in zijn meest strikte en 'natuurlijke' vorm: koester géén enkele verwachting; hou emotioneel en ruimtelijk afstand tot anderen; zonder je af; wees opmerkzaam, d.i. wees aandachtig en verzamel zomin mogelijk dingen om je heen.

In ieder geval: deze *suttas* bieden een unieke kijk op de denkwereld van *Siddhattha Gotama*, de man die—nà zijn Zelfrealisatie—de Boeddha genoemd werd.

Dichter kan men niet bij de man komen. Deze verzen tonen wat de Boeddha *wèrkelijk* leerde: de weg naar een ondogmatische en niet-sectaire *Zelfrealisatie*.

Hoewel de denkbeelden op het eerste zicht soms controversieel overkomen, werken ze, bij nader toezien, uitermate verhelderend: ze stimuleren tot nadenken en vormen op deze manier een rabiante bescherming tegen de gevaren van blind geloof. Hetgeen ook steeds de bedoeling geweest is van de Boeddha.

De *Parayanavagga* die hier voor u ligt, is (bij mijn weten) de eerste vertaling in het Nederlands. Méér: deze vertaling heeft als *oerbron* de *Pali*-tekst van de canon. U hoort hier bijgevolg de woorden van de Boeddha *rechtstreeks*, zónder middelaars, zónder hun drijfveren, zónder indirecte vertalingen. De *genesis* zónder pollutie.

Straight from the horse's mouth.

Dit is des te belangrijker omdat deze vroeg-boeddhistische *suttas* handelen over *parayana*. *Parayana*¹² staat voor het hoogste doel. Het te bereiken 'streven'. De finale intentie. Het ideaal. Het oogmerk. *Anuttara*.¹³

Een steeds weerkerende metafoor in de *Pali*-canon is de vloed, de vloedgolf, de stroom, waardoor het bestaan omschreven wordt.

Het is de woeste, onbeheersbare stroom van geboorte, van ouderdom (aftakeling) en dood; van verdriet en weeklacht; van lijden en ellende. Van ontstaan, verval en vergaan. De eeuwige cyclus van onwetendheid, verlangen en afkeer. *Samsara*.

Het 'doel' van de beoefening van *Dhamma* is om een overtocht te vinden *voorbij* deze stroom. *Voorbij* dit vergankelijke (*P. anicca*), *voorbij* dit onbevredigende (*P. dukkha*), *voorbij* dit zelfloze (*P. anatta*).

Het is de queeste naar de veilige schuilplaats van *de Andere Oever*¹⁴—naar dat weergaloze *eiland*, dat énkél in zichzelf te vinden is.

Dit weergaloze *eiland* verwerven, deze *Andere Oever* bereiken, staat synoniem voor *Zelfrealisatie*. De Boeddha noemde het *nibbana*.

De *Parayanavagga* behandelt zestien vragen en subvragen die door zestien verschillende ‘brahmanen’ aan de Boeddha gesteld werden terwijl hij tijdelijk verbleef in het paradijselijke¹⁵ *Pasana-ka*-heiligdom in het toenmalige *Magadha*-rijk.¹⁶

De Boeddha beantwoordde elke vraag afzonderlijk aan de vraagsteller.

In de *Parayanavagga* wordt duidelijk gesteld dat de *yogi* die de betekenis van elke vraag *begrijpt* en het desbetreffende antwoord in zichzelf *realiseert* én verder zijn leven leidt in overeenstemming met de *Dhamma*,¹⁷ de *Andere Oever* bereikt.

Wat de vertaling zelf betreft, geef ik *infra* nog enkele summiere aanmerkingen:

De door mij gebruikte *Pali*-basistekst, is de integrale tekst zoals hij door de *Sixth Buddhist Council* (*Chattha Sangayana*, Yangon, Birma, 1954-1956) werd geauthenticeerd.

Ik heb de originele tekst van de *gathas*—met abstractie van de diakritische tekens, die n.m.m. in de optiek van *dít* werk geen enkele meerwaarde bieden—afgedrukt vóór de vertaling van elk vers, zodat de geïnteresseerde lezer de translatie vanuit elk mogelijk perspectief kan toetsen en beoordelen.

Voor de vertaling zelf, heb ik uitvoerig gebruik gemaakt van de *Pali Text Society's (PTS) Pali-English Dictionary*, het standaardwerk van Thomas William Rhys Davids & William Stede. En dit zowel in de gedrukte versie van Munshiram Manoharlal Publishers (P), Ltd, New Delhi, (India) als in de digitale publicatie van de *Digital South Asia Library* van de University of Chicago.

Verder was de *Buddhist Dictionary—Manual of Buddhist Terms and Doctrines* van Nyanatiloka en uitgegeven door de *Buddhist Publication Society (BPS)* een méér dan uitstekende gids.

De meer recente *Concise Pali-English Dictionary* van *Buddhadatta Mahathera* was voor bepaalde opzoeken probaat en erg nuttig.

Verder was het *Buddhism Portal*—meer bepaald de *Buddhism Glossary*—van de *Wisdom Library* een bonafide, veilige *shelter* én een druk bezochte aanmeerpaal.

Oude *Pali*-verzen in een begrijpelijke taal overbrengen blijft voor elke vertaler een uitdaging. Immers: hedendaagse leesbaarheid enerzijds en trouw aan de letterlijke tekst anderzijds stellen zich niet zelden op als astrante tegenpolen.

Hieruit volgt dat het, voor de lezer, uiterst belangrijk is om het uitgangspunt van de vertaler te kennen, d.i. wat zijn de motieven die de vertaler hebben aangezet om de translatie te doen.

Zoals de beoefening van de leer (*P. patipatti*) voorrang moet krijgen op de intellectuele kennis (*P. pariyatti*) ervan,¹⁸ zo ook geef ik de voorkeur aan een transparante en verstaanbare omschrijving boven een raadselachtige, diffuse, hermetische, maar letterlijke omzetting van deze eeuwenoude teksten.

Concreet: ik heb steeds de voorkeur gegeven aan de *inhoud* van de teksten boven de *vorm*.

Mijn belangstelling ging en gaat in de eerste plaats uit naar de *wijsheid* en het *inzicht* die in deze *gathas* schuilgaan. Deze wijsheid heb ik gepoogd te duiden in het hoofdstuk ‘De Vragen van de Brahmanen’.

De literaire hoogstandjes, de metaforen en het *metrum* van de *Parayanavagga* laat ik, *con brio animo*, over aan de bekwame kunde en het competente meesterschap van de desbetreffende filologen.¹⁹

Belangrijker dan de vertaling *an sich* is, voor mij althans, dat de kwintessens van deze oude *gathas* verstaan wordt.

Zoals *supra* reeds aangehaald is dit des te fundamenteler bij de vertaling van de *Parayanavagga*—een boek met *gathas* waarin de *essentie* [van de beoefening] van de *Dhamma* volop tot uitdrukking komt.

Om allerlei misvattingen te vermijden heb ik daarom bij de meeste begrippen het corresponderende *Pali*-woord *cursief* bijgevoegd. In

specifieke gevallen tenslotte heb ik in een voetnoot, achteraan elke sectie, enige verduidelijking gegeven.

Maar hier stopt mijn 'aanwijzen'.

Ik onthou me *bewust* van uitgebreide, begeleidende commentaar: de *suttas* van de *Parayanavagga* omschrijven een *noumenale* werkelijkheid die uitermate *subtiel* is—een *ijle* hoogte, die door de gevorderde *yogi* experiëntieel *ervaren* wordt. Maar die, door zijn cryptische omschrijvingen, voor de onwetende *putthujana* ²⁰ heel onwezenlijk kan overkomen.

De *Parayanavagga* 'omschrijft' immers een realiteit die niet de zijne is. En—brutaal gezegd—voor hem, in zijn 'onwetende' toestand ook volkomen onbereikbaar is.

De *gathas* van de *Parayanavagga* portretteren een werkelijkheid waar woorden haperen en concepten kantelen. Waarin het pad van de *yogi*, die tot realisatie komt, ontraceerbaar wordt '*als de vlucht van vogels in de lucht*'.²¹

Deze immanente staat van *leegte* (*P. sunnata*) en *bevrijding* (*P. vimutti*)—onze oorspronkelijke natuur—wordt door de *Bhagavat* in de *Parayanavagga* als volgt omschreven:²²

• *Attham gatassa na pamanam-atthi,
yena nam vajju 'am tassa n'atthi,
sabbesu dhammesu samuhatesu,
samuhata vadapatha pi sabbe" ti.'*

*'Wie tot rust gekomen is, kan niet meer 'gemeten' worden.
Hij bezit niets meer dat kan 'benoemd' worden.
Wanneer alle verschijnselen volledig
Tot rust gebracht zijn, eindigt het pad van woorden !'*

Guy Eugène Dubois
Calpe, 25 maart 2019

SITUERING VAN DE PARAYANAVAGGA

De *Pali*-canon bevat de oudste *geschreven* boeddhistische teksten. De eerste geschreven versie van de canon dateert van het jaar 29 vóór GTR.²³ De mondeling doorgegeven versie is aanzienlijk ouder, namelijk van de 5de eeuw vóór GTR. De *Pali*-canon vormt de officiële tekst van het *Theravada*—de School van de Ouderen, de traditionele stroming die de oorspronkelijke leer en conventies van de Boeddha navolgt.

De *Pali*-canon is de oerbron waaruit alle kennis van de *Dhamma*—de leer van de Boeddha—uiteindelijk voortgekomen is.

Canonieke geschriften zijn oude teksten, waarin de basale leerstellingen van een levensopvatting of religie zijn opgetekend. Zulke teksten worden meestal door een concilie vastgelegd. Dit is ook hier het geval. Het eerste boeddhistische concilie (483 vóór GTR) werd gehouden tijdens het eerste regenseizoen (*P. vassa*) na het *parinibbana*²⁴ van de Boeddha.²⁵

In het boeddhisme is er geen sprake van één enkele canon. Alle grote boeddhistische stromingen bezitten *élk* hun eigen canon,²⁶ maar geen enkele van deze latere ‘canons’ is denkbaar zónder de *Pali*-canon. De divergerende canons bezitten heel wat overlappingen met elkaar. En ze spreken elkaar nooit tegen op fundamentele en cruciale punten.

Maar dit maakt niet het voorwerp uit van dit boek.

De *Pali*-canon vormt een heterogene cocktail van proza en poëzie (*Sutta-pitaka*); van monastieke rigueur (*Vinnaya-pitaka*) en van analytische overdenkingen van de mentale en fysische processen die het menselijk bestaan beheersen (*Abhidhamma-pitaka*). Voor de verdere indeling verwijs ik naar de ‘Drie Manden’ (*P. tipitaka*), verder in dit hoofdstuk.

Het is een volumineuze verzameling teksten die tot stand kwam over een periode van honderden jaren. Dit is het werk geweest van generaties *bhikkhus*, die met enorme ernst en plichtbewustheid, ernaar gestreefd hebben om het woord van de Boeddha (zoals zijzelf het met hun volledig menselijk vernuft *én* hun intrinsieke beperkingen verstonden) zo nauwkeurig mogelijk weer te geven.

Het hoogtepunt van dit streven is de *Visuddhimagga*, het indrukwekkende, doctrinaire *magnum opus* van het *Theravada*-boeddhisme.

De *Visuddhimagga* werd in de 5de eeuw GTR door *Buddhaghosa*²⁷ opgetekend en beschrijft extensief en uiterst gesystematiseerd de theoretische en praktische leerstellingen van de Boeddha, zoals ze verstaan werden door de *arahants* van het *Mahavihara*-klooster van *Anuradhapura* (Sri Lanka).

Het is duidelijk dat de *Visuddhimagga* een compleet uitgewerkte en coherente levensbeschouwing is. Dit kán gewoon *niet* het levenswerk zijn van één persoon. Het is dan ook best om dit werk te beschouwen als de uiteindelijke neerslag van de noeste Sisyphusarbeid van vele generaties toegewijde *Theravada*-monniken.

Zonder twijfel kan gesteld worden dat de *Pali*-canon de *verwoording* vormt van de leerstellingen van de Boeddha, maar *apert* verklaren dat de canon volkomen (als *copie conforme*) met de *Dhamma* geïdentificeerd kan worden is een paar bruggen te ver.

Dit blijkt gewoonweg uit het feit dat er in de teksten steeds *meerdere* interpretaties mogelijk zijn. Waar niets mis mee is, *zolang* de *yogi* de teksten met een open geest leest en beschouwt.

Een *experiëntiele ervaring* valt tenslotte niet in woorden en concepten te vangen. Zodat de *Pali*-canon slechts een *interpretatie* blijft van de *Dhamma*.

De *Dhamma* *zélf* kan *uitsluitend* gekend én beleefd worden door het ontsluiten van de *eigen* boeddhanatuur.²⁸ Op de keper beschouwd kan de *Dhamma* louter intuïtief begrepen worden door iedere *yogi zélf*. Op deze intens individuele manier maakt hij een eiland van zichzelf—*'a place where opening to uncertainty and doubt can lead him to a refuge of truth'*.²⁹ Zo wordt hij zijn eigen autoriteit. Zo is hij niet langer van anderen afhankelijk. Zo realiseert hij zichzelf. Wordt hij Boeddha.

De *Pali*-canon dankt zijn naam aan de taal waarin hij geschreven is. Het *Pali* is een oud-Indische spreektaal, die behoort tot de groep van de Indo-europese talen. Het *Pali* is nauw verwant aan het *Sanskriet*.³⁰

Pali was niet de taal van de Boeddha. De Boeddha sprak *Oud-magadhi*, de taal die gesproken werd in de antieke Indische staat *Magadhi*.³¹

Afgezien van de rots-edicten van de Mauryaanse keizer *Asoka* (3de eeuw vóór GTR) vormt de *Pali*-canon het oudste overgeleverde *geschrift* van het Indische cultuur-gebied.³²

De *Pali*-canon bestaat uit drie hoofdafdelingen—ook de ‘Drie Manden’ (*P. tipitaka*) genoemd, namelijk de *Sutta-Pitaka*; de *Vinaya-Pitaka* en de *Abhidhamma-Pitaka*.

1. de *Sutta-Pitaka*

De *Sutta-Pitaka* omvat de leerredes (*P. suttas*) van de Boeddha en bestaat uit vijf verzamelingen (*P. nikayas*):

– *Digha-Nikaya (DN)*: de verzameling van lange leerredes (34 *suttas*).

– *Majjhima-Nikaya (MN)*: de verzameling van middellange leerredes (152 *suttas*).

– *Samyutta-Nikaya (SN)*: de verzameling van de diverse thematisch gegroepeerde leerredes (2889 *suttas*).

– *Anguttara-Nikaya (AN)*: de verzameling van numeriek geordende leerredes (2308 *suttas*).

– *Khuddaka-Nikaya (KN)*: de verzameling van kleinere teksten.

Het is vooral die laatste verzameling die ons interesseert, omdat de *Parayanavagga* in deze verzameling is ondergebracht.

De *Khuddaka-Nikaya* bevat een heterogene collectie van 15 werken, waarvan de belangrijkste zijn:

– *Dhammapada*: een anthologie verzen met uitspraken van de Boeddha. Het is één van de meest bekende boeddhistische geschriften (423 verzen).³³

– *Udana*: spontane uitlatingen van de Boeddha (80 *suttas*).

– *Itivuttaka*: citaten van de Boeddha, die schitterend weergegeven werden door de *upasika Khujjuttara*.

– *Sutta-Nipata*: leerredes die bijna allemaal de versvorm gebruiken. De *Sutta-Nipata* bestaat uit (1149 verzen en enkele proza-passages). Het is in deze verzameling dat we de *Atthakavagga*, de *Parayanavagga* en de *Khaggavisana* terugvinden.

– *Theragatha* (1279 verzen) en *Therigatha* (522 verzen), verzen van ontwaakte monniken en nonnen.

– *Jataka*: mythische verhalen over vroegere geboortes van de Boeddha. (circa 500-550 verhalen).

2. de *Vinaya-Pitaka*

In de *Vinaya-Pitaka* worden de monastieke regels voor monniken en nonnen vermeld en uiteengezet, samen met commentaar en verhalen (*P. vatthus*) die aangeven op welke manier de verschillende orderegels tot stand gekomen zijn.

3. de *Abhidhamma-Pitaka*

De *Abhidhamma-Pitaka* is de verzameling van scholastische teksten die een schematische en analytische weergave bevatten van de leer van de Boeddha:

– *Dhammasangani*: een opsomming van psychische en materiële eigenschappen, d.i. de objecten en elementen van het bewustzijn.

– *Vibhanga*: achttien verhandelingen over diverse thema's van filosofische, psychologische en ethische aard.

– *Kathavatthu*: een boek waarin twistpunten tussen diverse boeddhistische scholen worden besproken.

– *Puggalapannatti*: een psychologisch werk over diverse persoonlijkheidstypen.

– *Dhatukatha*: een uiteenzetting over de zintuiglijke functies die in achttien elementen worden geanalyseerd, namelijk in de zes zintuigen, de zes objecten van de zintuigen en de zes soorten geaarwordingen die resulteren uit het contact tussen een zintuig en het erbij passende object.

- *Yamaka*: het boek van paren van tegenstellingen.
- *Patthana*: het boek over het ontstaan van psychische verschijnselen en materiële vormen in termen van causaliteit en wederzijdse afhankelijkheid.

Samenvattend:

- De *Parayanavagga*, het boek waar het ons om gaat, behoort tot de *Sutta-Pitaka* [de ‘mand’ (*P. pitaka*) die de leerredes van de Boeddha omvat].
- In deze ‘mand’ behoort het tot de laatste van de 5 ‘verzamelingen’, de *Khuddhaka-Nikaya* [de verzameling van 15 kleinere werken].
- Eén van deze 15 werken is de *Sutta-Nipata*, die zelf 5 boeken omvat.
- Het laatste van deze 5 boeken is de *Parayanavagga*.

SECTIES VAN DE PARAYANAVAGGA

In de *Parayanavagga* kunnen drie grote secties onderscheiden worden.

Het is duidelijk dat de kern—het *sacrum sacrorum*—van de *Parayanavagga* besloten ligt in de tweede sectie. De eerste en de derde sectie zijn duidelijk 'aanvullingen' van latere datum.

De eerste sectie wordt gevormd door de Inleidende Verzen—*Vatthugatha*. In dit deel wordt het kader geschetst waarin het 'verhaal' zich ontwikkelt. Hier wordt 'duiding' gegeven; wordt als het ware het 'decor' uitgetekend voor de vragen die in de middensectie worden gesteld.

Dit 'verhaal' gaat—summier—als volgt: *Bavari*, een brahmaan, heeft zich ontdaan van al zijn bezittingen en is, vanuit *Savatthi* in het noorden van het huidige India, naar het zuiden getrokken met de bedoeling om daar tot *Zelfrealisatie* te komen, d.i. om *moksha*³⁴ te bereiken.

Hij heeft zich omringd met een schare studenten die hij de *Vedas* bijbrengt. Wanneer hij op een dag, nadat hij zijn *puja*³⁵ heeft volbracht, terugkeert naar zijn kluizenaarshut, wacht een andere brahmaan hem op. Deze vraagt hem—zonder dat er ook maar enige aanleiding voor bestaat—abrupt en onbeleefd, vijfhonderd muntstukken.

Naar waarheid antwoordt *Bavari* hem dat hij al zijn bezittingen heeft weggegeven. De andere brahmaan maakt zich boos en hij bezweert *Bavari*: “wanneer je mij niet geeft wat ik je vraag, moge dan je hoofd, binnen de zeven dagen, in zeven stukken klieven !”

Bavari is onthutst over de brutaliteit van de kerel, maar hij is tezelfdertijd bevreesd, want hij weet niet wat de man bedoelt met dat 'klieven van het hoofd'.

Een plaatselijke *deva*, die ziet dat *Bavari* in zak en as zit komt hem troosten. Maar ook deze *deva* weet geen raad met de mysterieuze uitspraak. Plots herinnert de *deva* zich dat er in *Savatthi* een *Sambuddha* is opgestaan—een Boeddha, een Verlichte, 'begiftigd met

wijsheid, perfectie en intelligentie'—die, zonder twijfel, zal wéten wat met deze cryptische zin bedoeld wordt.

Bavari roept zijn studenten samen, legt het hele verhaal uit en vraagt hen of zij de reis naar de Boeddha zouden willen aanvatten om Hem de nodige vragen te stellen.

Vervolgens krijgen we in de *vathu* een overzicht van de namen van de zestien studenten, evenals de reisroute die deze zestien spirituele zoekers nemen bij het doorkruisen van quasi het hele Indië schiereiland in hun poging om de Boeddha te ontmoeten.

Uiteindelijk blijkt de Boeddha zich niet in *Savatthi* te bevinden, maar in *Pasanaka*, een heiligdom in de omgeving van *Bodhgaya*.

Nadat de zestien studenten in *Pasanaka* zijn aangekomen—en nadat ze de Boeddha geïdentificeerd hebben op basis van de in de *Vedas* beschreven kenmerken van een *Mahapurisa*—stellen zij hem de vraag die aanleiding gaf tot de tocht, namelijk de betekenis van het 'hoofd' en van het 'klieven van het hoofd'.

De Boeddha antwoordt: 'Versta het als volgt: het "hoofd" staat voor onwetendheid. Het "klieven van het hoofd" is een metafoor voor inzicht, tesamen met vertrouwen, opmerkzaamheid, concentratie, doorzettingsvermogen en ijver.'

Dan wenst de Boeddha de zestien 'studenten'—die bij nadere beschouwing uiterst onderlegde en bedreven 'brahmaanse' mediteerders blijken te zijn—het allerbeste en nodigt hen uit om hem alle vragen te stellen die in hun geest opkomen.

Op deze noot eindigt de inleiding, die in totaal 56 verzen (*P. gathas*) beslaat.

De tweede sectie van de *Parayanavagga*—het *sacrum sacrorum*—die 91 verzen omvat, is het deel met de vragen (*P. pucchās*) van de zestien 'brahmanen'. Deze verzen ontwikkelen zich in zestien dialogen tussen de Boeddha en elke 'brahmaan' afzonderlijk.

Zoals *supra* gezegd blijkt uit de aard van de vragen duidelijk de meditatieve kundigheid van de vraagstellers. Hun indringende vragen cirkelen allemaal rond de verwezenlijking van het hoogste doel, namelijk *Zelfrealisatie. Nibbana*.³⁶

En tenslotte volgt het derde deel dat een passend eerbetoon inhoudt aan de *Bhagavat*. Deze epiloog omvat 25 verzen.

DE VRAGEN VAN DE BRAHMANEN

De inleidende *Vatthu-gathas* refereren naar de vraagstellers als '*sissa solasa brahmana*'³⁷—'zestien brahmaanse studenten—die mediteerden onder leiding van brahmaan *Bavari*.

Méér details krijgen we in de *Parayanavagga* niet te horen over de studenten. En in feite heeft dit ook weinig belang, vermits de kern van de *sutta* ligt op de vragen—*pucchās (P.)*—die de studenten aan de Boeddha stellen.

Wat onduidelijk blijft is of deze 'studenten' allemaal behoorden tot de kaste van de brahmanen, wat in de *gathas* gesuggereerd wordt. Enkel in de titels van de zestien hoofdstukken wordt telkens het woord '*manava*' vermeld, waarmee inderdaad een jonge brahmaan wordt aangeduid. Deze aanduiding komt echter verder op geen enkele plaats meer voor in de verzen zelf.

Zeer waarschijnlijk behoorden tot de groep van zestien 'studenten' zowel *brahmanen*, als *kshatriyas*, als vertegenwoordigers van de lagere kasten. Indicaties hiervoor zijn o.m. de eigennamen van de studenten, die soms integraal en ondubbelzinnig naar de kaste van de brahmanen, respectievelijk naar de krijgerskaste van de *kshatriyas* verwijzen. Andere namen daarentegen tonen duidelijk aan dat hun naamdragers discipelen van de Boeddha zijn.

Zo lijkt de eigennaam *Ajita* (*a-ji-ta* = onoverwonnen) beter te passen bij een 'krijger' dan bij een 'brahmaan'. Verder bezit de eigennaam *Bhadravudha* een *kshatriya*-oorsprong. De namen *Nanda* en *Hemaka* lijken dan weer twijfelachtig, terwijl *Pingiya* en *Mogharaja* haast zeker van *kshatriya*-origine zijn.

Een verdere indicatie is de vaststelling dat de studenten de Boeddha op verschillende plaatsen in de *sutta* aanspreken met '*marisa*', wat een gemeenzame geplogenheid was onder *kshatriyas*. Tenslotte verwijzen een aantal namen ontegensprekelijk naar invloeden van de *samana*-stroming van de Boeddha. *Dhotaka*, *Mettagu*, *Upasiva*, en *Tissa Metteyya*, zijn uiterst gebruikelijke namen voor volgelingen van de Boeddha.

Bevatlijker zou zijn om te spreken van 'volgelingen' dan van 'brahmanen'. De 'brahmanen', waarvan in deze *suttas* sprake is, doorstaan *summa cum laude* het door de Boeddha geherdefinieerde

begrip. Voor de inhoudelijke betekenis van deze herdefiniëring verwijs ik naar het laatste hoofdstuk van de *Dhammapada*, waar deze ‘nieuwe’ brahmaan door de Boeddha uitvoerig wordt geschetst en beschreven.³⁸

Maar belangrijker dan de namen en de vermoedelijke oorsprong van de vraagstellers is natuurlijk de *aard* van de vragen die gesteld werden. En het minste wat hiervan kan gezegd worden is dat ze van een bijzonder hoog niveau zijn.

De kwaliteit van de vragen maakt onmiddellijk duidelijk dat we hier niet te doen hebben met 'doordeweekse' studenten of met 'onbelangrijke' volgelingen van brahmaan *Bavari*.

Uit de vraagstellingen blijkt duidelijk dat het hier gaat om erg onderlegde *yogis* die de *Vedas*— en in het bijzonder de *Upanishads*— onbetwistbaar én uitstekend onder de knie hebben. De indrukwekkende metafysische bagage die deze studenten met zich dragen staat buiten kijf.

Ik overloop even de inhoud van de vragen.

De *puccha* van *Ajita* bestaat uit vier delen. De eerste vraag handelt over de toestand waarin de wereld zich bevindt: *'Waardoor is de wereld verduisterd ? Waarom straalt de wereld niet ? Wat bezoedelt de wereld ? Wat is haar grootste vrees ?*

Waarop Boeddha's antwoord onmiddellijk verwijst naar de Eerste Nobele Waarheid: *'avijjaya nivuto loko—de wereld is verduisterd door onwetendheid'; 'dukkhamassa mahabbhayam—begeerte is haar bezoedeling; lijden is haar grootste vrees' (Gatha #57).*

De tweede vraag toont de scherpte van de vraagsteller. *Ajita* anticipeert door aan de Boeddha te vragen op welke manier *'de stromen* ³⁹ *van verlangen kunnen afgedamd en tegengehouden worden'.*

Dit vormt natuurlijk een uitgelezen vraag voor de Boeddha om te verwijzen naar de *Dhamma*: *'door opmerkzaamheid worden de stromen van verlangen afgedamd; door wijsheid worden ze gestopt' (Gatha #60).*

De derde vraag van *Ajita* handelt over de manier waarop opmerkzaamheid, wijsheid, en het lichaam/geest-complex ophouden.

Het antwoord van de Boeddha is: *'vinnanassa nirodhe-na'*—'met de beëindiging van het bewustzijn'. Op deze plaats stopt het—'et-th'etam uparujjhati' (Gatha #62).

En tenslotte de laatste vraag van *Ajita*: hóe gedragen de *yogis* zich die de *Dhamma* in zichzelf gerealiseerd hebben ?

En het antwoord van de Boeddha: *'Zij hunkeren niet naar zintuiglijk genot. Hun geest is kalm en rustig, zoals het hoort te zijn. Heilzaam in alle dingen leeft hij opmerkzaam'* (Gatha #64).

Maar ook de vragen van de andere 'studenten' mogen er zijn.

Tissa Metteyya wil te weten komen 'wie tevreden is in deze wereld; wie niet geagiteerd is ?'

Het antwoord van de Boeddha is kort en krachtig: *'Hij die kuis is met betrekking tot zintuiglijk genot; die vrij is van verlangen; altijd opmerkzaam. De monnik die gepenetreerd doorzicht heeft, maakt zich vrij. Voor hem bestaat er geen agitatie'* (Gatha #66).

De *puccha* van *Punnaka* behelst de vraag naar de effectiviteit van het offer-ritueel⁴⁰ om de *Andere Oever* te bereiken. Evenals de reden die aanleiding geeft tot het offeren.

De Boeddha maakt onmiddellijk *tabula rasa* met deze Vedische geplogenheden: *'natarimsu jatijaran'*—'zij zullen nooit voorbij geboorte en ouderdom gaan'. En de reden waarom ze offeren is terug te brengen tot verlangen: *'zij houden zich bezig met offeren, omdat ze opgewonden zijn door hun passie voor bestaan'*—'bhavaragaratta.' (Gatha #71).

En de volgende vraag van *Punnaka* ligt voor de hand: hij vraagt de Boeddha wie dan wél de *Andere Oever* bereikt.

Het antwoord van de Boeddha is kort en duidelijk: *'Hij wie het onderscheid heeft begrepen tussen ver en nabij in de wereld; ⁴¹ wie nergens in de wereld tot onrust komt; wie vredig is; niet verbolgen; wie naar niets verlangt. Hij is voorbij geboorte en ouderdom gegaan !'* (Gatha #73).

De vraag van *Mettagu* handelt over 'het ontstaan van het lijden: wáár komt het vandaan ?'

De Boeddha antwoordt dat de ontelbare soorten lijden hun oorsprong vinden in *upadhi*—in *het vastklampen* (Gatha #75).

Er volgt dan een tweede vraag van *Mettagu*: *'Op welke manier steken de Wijzen de vloed van geboorte, ouderdom, verdriet en weeklacht over?'*

Het antwoord van de Boeddha is: *'door helder begrip en door opmerkzaam te leven'* (Gatha #78). En wát moet helder begrepen worden? *'Van alles wat je kent, zowel wat boven is, beneden, dwars, als in het midden—je moet nergens behagen in scheppen, en nergens je gedachten op vestigen. Op deze manier komt er een einde aan bestaan'* (Gatha #80).

En verder: *'De monnik, die op deze manier leeft, opmerkzaam en behoedzaam; die de dingen loslaat waarvan hij houdt, kan, wijs zijnde, geboorte en ouderdom; verdriet, weeklacht, en lijden [in deze wereld] opgeven'* (Gatha #81).

En de Boeddha vervolledigt: *'Een brahmaan met juist inzicht, is iemand die niets bezit, en niet verlangt naar zintuiglijk bestaan. Zo iemand heeft zeker de stroom overgestoken—vrij van hardvochtigheid en vrij van twijfel, is hij de stroom overgestoken'* (Gatha #84).

Dhotaka is duidelijk een twijfelaar. Hij verzoekt de Boeddha om hem te bevrijden van zijn twijfels: *'pamun ca mam kathankatha-hi'* (Gatha #88).

De Boeddha repliceert in duidelijke taal: *'Ik ben niet in staat iemand te bevrijden die twijfels heeft.'*

Maar de Boeddha wijst *Dhotaka* wel de weg: *'wanneer je de Dhamma begrijpt kan je de stroom oversteken'* (Gatha #89).

Dhotaka vraagt de Boeddha om mededogen en smeekt om hem te helpen om de ultieme vrede (metafoor voor *nibbana*) te bereiken.

De Boeddha antwoordt hem in nagenoeg identieke bewoordingen als in zijn antwoord aan *Mettagu*: *'Van alles wat je kent, Dhotaka, zowel wat boven is, beneden, dwars, als in het midden, begrijp dat alles je aan de wereld bindt. Hunker niet naar 'worden'; noch naar 'niet-worden!'* (Gatha #93).

Upasiva is duidelijk praktisch aangelegd. Hij vraagt de Boeddha naar een 'middel', een '[mentaal] object', een 'steun', in ieder geval

'iets'—*arammana* (P.)⁴²—waaraan hij zich kan vasthouden om de stroom over te steken.

Het 'middel' (P. *upaya*) dat de Boeddha *Upasiva* aanreikt is "nietsheid" (P. *akincanna*). 'Wees opmerkzaam voor 'nietsheid' leert de Boeddha hem, 'en mediteer hierop. Geef zintuiglijk genot op; ont-hou je van gesprekken en streef dag en nacht naar de vernietiging van begeerte' (Gatha #95).

'Kan iemand die op deze manier beoefent, nog regresseren?', is de vraag van *Upasiva* (Gatha #96).

Boeddha's antwoord is duidelijk: 'Iemand die zich volkomen bevrijd heeft van zijn passie voor zintuiglijk genot; die zich genesteld heeft in "nietsheid"; die alles achter zich gelaten heeft; die zich bevrijd heeft van perceptie—wat de meest ultieme bevrijding is—zal [in die toestand] blijven zonder terug te vallen.' (Gatha #97).

Upasiva laat niet af en vraagt verder naar de 'toestand' van zulke gerealiseerde yogi (Gatha #98).

De Boeddha gebruikt de metafoer van de kaarsvlam om deze 'toestand' te duiden: 'Zoals een vlam door de wind wordt uitgeblazen, tot rust komt en niet meer waargenomen wordt [als een vlam]; zo ook komt de Wijze, bevrijd van zijn denken, tot rust. [Ook hij] wordt niet meer waargenomen' (Gatha #99).

'Bestaat de gerealiseerde dan niet meer?' wil *Upasiva* nog weten (Gatha #100).

De Boeddha: 'Wie tot rust gekomen is, kan niet meer 'gemeten worden. Hij bezit niets meer dat kan 'benoemd' worden. Wanneer alle verschijnselen volledig tot rust gebracht zijn, eindigt ook het pad van woorden!' (Gatha #101).

De vraag van *Nanda* handelt over het feit hóe een *Muni* herkend kan worden: 'is het door zijn kennis óf is het door zijn manier van leven?'

De Boeddha herdefinieert de Wijze: hij is géén Wijze omwille van zijn opinies, zijn traditie of zijn kennis. 'Wie afgezonderd leeft, onbezorgd is en naar niets verlangt, dat is een Wijze', zegt de Boeddha (Gatha #103).

Dan volgt de vraag van *Nanda*, wélke asceten en brahmanen—en vooral: 'door wélke beoefening zij de stroom oversteken' (*Gatha #104*).

In zijn antwoord maakt de Boeddha duidelijk dat de beoefening *niet* het criterium is om te bepalen wie al dan niet de stroom oversteeft. *'Wie begeerte begrijpt; wie vrij is van bezoedeling. Dat zijn de mensen die de stroom overgestoken hebben !'* (*Gatha #107*). Een ontzettend 'duidelijk' antwoord, dat élk sectarisme inzake beoefening uitsluit.

Hemaka verklaart geen heil te vinden in wat men hem vroeger geleerd heeft. Hij vraagt de Boeddha om hem de *Dhamma* uit te leggen, zodat hij 'voorbij de hechting aan de wereld kan gaan' (*Gatha #110*).

De Boeddha antwoordt hem als volgt: *'Met betrekking tot aangename vormen, die in deze wereld gezien, gehoord, gevoeld en gepercipieerd zijn, is de vernietiging van hartstochtelijk verlangen, de weg naar het eeuwige nibbana'* (*Gatha #111*). En vervolgens: *'Zij die dit begrijpen zijn diegenen die opmerzaam zijn; die zich bevrijd hebben in dit leven; die altijd vredig zijn; die voorbij de hechting aan de wereld gaan !'* (*Gatha #112*).

Todeyya vraagt naar de bevrijding (*P. vimokkha*) van de yogi 'die zintuiglijk genot heeft opgegeven; in wie geen begeerte meer bestaat; die geen twijfels meer in zich draagt' (*Gatha #113*).

Voor zo iemand is er geen *ánder*e bevrijding, zegt de Boeddha: *'vimokkho tassa naparo'* (*Gatha #114*).

Voor *Todeyya* voldoet het antwoord duidelijk niet. Hij graaft dus dieper: *'Is hij zonder verlangen, of begeert hij nóg ? Wéét hij alles, of verwerft hij nog méér inzicht ?'* (*Gatha #115*).

De Boeddha antwoordt hem: *'Hij is zonder verlangen; hij begeert niet meer. Hij wéét alles; hij verwerft niet nóg [méér] wijsheid. Herken de Muni als volgt: hij bezit niets en klampt zich niet vast aan zintuiglijk bestaan !'* (*Gatha #116*).

De *pucch*as van *Kappa* zijn van een uitmuntende literaire schoonheid en getuigen tegelijkertijd van diep inzicht. *Kappa* verzoekt de Boeddha te spreken 'over het eiland dat de yogi bescherming biedt tegen de vloed van ouderdom en dood' (*Gatha #117*).

'Ik zal je vertellen wat het eiland is', zegt de Boeddha: 'Zonder bezit. Zonder begeerte: dit is het weergaloze eiland—er is geen ánder. Ik zeg u: dit is nibbana !—de vernietiging van verval en van vergaan' (Gatha #119).

En vervolgens: *'Weet dit: zij die dit begrijpen, bevrijden zich, door [hun inzicht in] de Dhamma, volledig in dit leven. Zij komen niet in Mara's macht; zij worden niet geknecht door Mara !' (Gatha #120).*

Jatukanni's vraag aan de Boeddha betreft 'de staat van innerlijke vrede'. Wat 'betekent' deze 'staat' werkelijk ? En vooral 'hoe bereik je deze staat' (Gatha #121).

De Boeddha: *'Bedwing het verlangen naar zintuiglijk genot. Nadat je gezien hebt dat verzaking [aan de wereld] je in veiligheid brengt: maak dat er niets in je kan gevonden worden, dat je kan verheugen of deprimeren' (Gatha #123).*

En verder: *'Wis verleden uit; en heb geen oog voor de toekomst. Wanneer je alles loslaat in het heden, zal je in vrede leven' (Gatha #124).*

Bhadravudha vraagt aan de Boeddha om aan iedereen de Dhamma uit te leggen (Gatha #127).

De Boeddha antwoordt: *'Je moet alle begeerte en vastklampen bedwingen, van boven naar beneden, dwars en in het midden, waar-door je—voor wat dan ook—vastgeklampt bent aan de wereld. Daarom moet de opmerkzame monnik die dit wéét, zich aan niets hechten in de wereld' (Gathas 128 & 129).*

De vraag van Udaya gaat over *'de bevrijding door inzicht en vernietiging van onwetendheid' (Gatha #130).*

Het antwoord van de Boeddha: *'[Het bestaat uit:] het opgeven van zintuiglijk verlangen; en van verdriet, [met name] deze twee: het verdrijven van luiheid, en het beperken van piekeren [over ge-maakte fouten uit het verleden]' (Gatha #131).*

Hierop volgt dan onmiddellijk het uiterst belangrijke vers: *'Zuivering door gelijkmoedigheid en opmerkzaamheid, voorafgegaan door gedachten over vergankelijke dingen. Dát noem ik bevrijding door inzicht—de vernietiging van onwetendheid' (Gatha #132).*

Dit komt neer op de definitie van *vipassana*:⁴³ helder inzicht (*P. samma ditthi*) in de drie karakteristieken van het bestaan (*P. tilakkhāna*), namelijk in de vergankelijkheid (*P. anicca*), in de onbevredigdheid (*P. dukkha*) en in de zelfloosheid (*P. anatta*) van alle geconditioneerde dingen.

Zulk helder inzicht is *énkel* mogelijk door opmerkzaamheid (*P. samma sati*) op de Vier Fundamenten van Aandacht (*P. satipatthana*).

Deze gerichte aandacht (*P. sati*), aangevuld door gelijkmoedigheid (*P. upekkha*) leidt tot wijsheid (*P. panna*): '*sabbe sankhara anicca—alle geconditioneerde dingen zijn vergankelijk; sabbe sankhara dukkha—alle geconditioneerde dingen zijn onbevredigend; sabbe sankhara anatta—alle geconditioneerde dingen zijn zelfloos*'.

En deze wijsheid leidt tot zuivering (*P. visuddhi*) en bevrijding (*P. vimutti*).

Tenslotte nog een laatste belangrijke vraag van *Udaya*: '*hoe stopt het bewustzijn bij iemand die opmerkzaam leeft ?*' (*Gatha #135*).

Het korte, maar uiterst afdoende antwoord van de Boeddha: '*Zonder te genieten van gewaarwordingen, van binnen en van buiten, stopt het bewustzijn bij iemand die opmerkzaam leeft !*' (*Gatha #136*).

Elke zintuiglijke ervaring manifesteert zich door gewaarwordingen *in of op of doorheen* het lichaam. Deze gewaarwordingen kunnen aangenaam zijn. Dan geven ze aanleiding tot verlangen (*sankharas* van verlangen). Deze gewaarwordingen kunnen onaangenaam zijn. Dan geven ze aanleiding tot afkeer (*sankharas* van afkeer). Deze gewaarwordingen kunnen ook neutraal zijn. Meestal is dit omdat de *yogi* niet aandachtig genoeg is. In uitzonderlijke gevallen omdat de *yogi* een dusdanige perfectie van gelijkmoedigheid bereikt heeft dat hij het boeddhaschap benadert.

Gelijkmoedigheid t.o.v. *alle* gewaarwordingen stopt het '*worden*'. Met *élke* reactie die de *yogi* geeft op *élke* gewaarwording creëert hij het *kamma* dat zijn toekomst zal kleuren. Het is de *yogi* zélf die bepaalt of dit *kamma* heilzaam of onheilzaam is. Hijzelf is immers verantwoordelijk voor zijn opmerkzaamheid op *élk* moment.

Het 'stoppen' van bewustzijn bij iemand die opmerkzaam leeft, betekent uiteraard niet de vernietiging van het bewustzijn. Wat hier

bedoeld wordt is het stoppen van de voortdurende proliferatie van gedachten—*de mind chatter*.

Posala vraagt naar de 'bewustzijnstoestand' van de *yogi* die zichzelf gerealiseerd heeft.

De Boeddha antwoordt dat alle bewustzijnstoestanden door zulke *yogi* gekend zijn: *'Hij weet waar hij zich bevindt. Wat hij van plan is te doen. Waarheen hij gaat'* (Gatha #139).

En verder: *'Doordat hij experiëntieel de oorsprong van 'nietsheid' begrijpt; en doordat hij inziet dat elk verlangen een keten is [die hem aan de wereld bindt], is zijn inzicht helder. Voor de brahmaan die zichzelf realiseert, is dit zijn werkelijke wijsheid!'* (Gatha #140).

Mogharaja vraagt aan de Boeddha op welke manier een mediteerder naar de wereld moet kijken om te ontsnappen aan de greep van de Koning van de Dood (Gatha #143).

De Boeddha antwoordt als volgt: *'Bekijk de wereld als 'leeg'. Wees altijd opmerkzaam. Wanneer je het verkeerde inzicht van een [werkelijk bestaand, separaat] zelf vernietigd hebt, zal je altijd voorbij de Dood gaan. Wanneer je op deze manier naar de wereld kijkt, ziet de koning van de Dood je niet !'* (Gatha #144).

De vraag van *Pingiya* tenslotte lijkt méér op een smeekbede aan de Boeddha om hem inzicht te geven in de *Dhamma*, opdat hij *'geboorte en ouderdom kan loslaten in deze wereld'*—*'jatijaraya idha vippahanam'* (Gatha #145).

De Boeddha geeft *Pingiya* de volgende raad: *'wees waakzaam en geef de wereld van de vormen op, zodat je niet meer tot wedergeboorte komt'* (Gathas 146 & 148).

De algemene teneur van de door de 'studenten' gestelde vragen is duidelijk: hun *pucchās* markeren over de hele lengte en breedte, van het zenith tot het nadir, hun gedreven queeste naar de *Andere Oever'*.

DE PARAYANAVAGGA-SUTTA

*NAMO TASSA BHAGAVATO ARAHATO
SAMMA SAMBUDHASSA*

EER ZIJ HEM, DE VERHEVENE, DE ARAHANT,
DE VOLKOMEN ONTWAAKTE

DEEL I — PROLOOG

INLEIDENDE VERZEN
Vatthugatha (Gathas # 1-56)

Gatha # 1

*'Kosalanam pura ramma agama Dakkhinapatham
akincannam patthayano brahmano Mantaparagu.'*

- Vanuit de verrukkelijke stad van het *Kosala*-rijk,⁴⁴
Vertrok naar het Zuiden,⁴⁵ zonder bezittingen,⁴⁶
Een brahmaan—met perfecte kennis van de *Vedas*⁴⁷
—Die de staat van 'nietsheid' wilde bereiken.⁴⁸ •

Gatha # 2

*'So Assakassa visaye, Mulakassa samasane,
vasi Godhavarikule unchena ca phalena ca.'*

- In de plaats *Assaka*, nabij *Mulaka*,⁴⁹
Dichtbij de *Godhavari*-oever,
Leefde hij van wat hij vond en van fruit. •

Gatha # 3

*'Tass'eva upanissaya gamo ca vipulo ahu,
tato jatena ayena mahayannam-akappayi.'*

- In de omgeving [van de rivier] lag een groot dorp,
En met het geld dat hij daar verkreeg
Gaf hij een groot offerritueel [aan de goden].

Gatha # 4

*'Mahayannam yajitvana puna pavisi assamam,
tasmim patipavithamhi anno aganchi brahmano—'*

- Wanneer dit groot offerritueel ten einde was,
Ging hij terug naar zijn kluizenaarshut.

Toen hij zijn hut betreden had,
Kwam een andere brahmaan voorbij— ॐ

Gatha # 5

*'Ugghattapado tasito, pankadanto rajassiro,
so ca nam upasankamma, satani panca yacati.'*

ॐ [Deze brahmaan] Met pijnlijke voeten, dorstig,
Met een stinkadem en stof op zijn hoofd,
Stapte op hem [de eerste brahmaan] toe,
En vroeg hem vijfhonderd munten. ॐ

Gatha # 6

*'Tam-enam Bavari disva asanena nimantayi,
sukhan-ca kusalam pucchi, idam vacanam-abravi:.'*

ॐ Na hem bekeken te hebben,
Verzocht *Bavari* ⁵⁰ hem te gaan zitten.
Hij vroeg hem naar zijn wedervaren,
Terwijl hij deze woorden sprak: ॐ

Gatha # 7

*“Yam kho mamam deyyadhammam
sabbam vissajjitam maya,
anujanahi me brahme, n'atthi panca satani me.”*

ॐ “Alle giften die ik ooit gekregen heb,
Heb ik weggegeven.
Verontschuldig me dat ik je niet kan helpen, brahmaan,
Maar ik bezit geen vijfhonderd munten.” ॐ

Gatha # 8

*“Sace me yacamanassa bhavam nanupadassati,
sattame divase tuyham muddha phalatu sattadha!”*

- “Wanneer Zijne Edelachtbare mij niet geeft
Wat ik hem vraag,
Moge zijn hoofd dan binnen zeven dagen
In zeven stukken gekliefd worden !” •

Gatha # 9

*'Abhisankharitva kuhako bheravam so akittayi.
Tassa tam vacanam sutva, Bavari dukkhito ahu.'*

- De oneerlijke man verkondigde
Zijn verwensing met veel misbaar.
Na dit gehoord te hebben
Voelde *Bavari* zich ellendig. •

Gatha # 10

*'Ussussati anaharo, sokasallasamappito,
atho pi evamcittassa jhane na ramati mano.'*

- Hij at niet meer en kwijnde weg,
Getroffen als hij was door de pijl van verdriet.
Dit kwam zijn meditatie niet ten goede.⁵¹

Gatha # 11

*'Utrastam dukkhitam disva, Devata atthakamini
Bavarim upasankamma, idam vacanam-abravi:'*

- Een *deva*,⁵²
Die hem gunstig gezind was,
En hem zo doodsbang en ellendig bezig zag,
Ging naar *Bavari* toe en sprak hem als volgt toe:

Gatha # 12

*“Na so muddham pajanati, kuhako so dhanatthiko!
Muddhani muddhapate va, nanam tassa na vijjati.”*

• “Hij weet niets van 'het hoofd'
—Dit is [gewoon] een oneerlijk man,
Die énkkel op geld belust is !—
Hij kent niets van 'het hoofd';
Laat staan van
Het ‘klieven van het hoofd’.” •

Gatha # 13

*“Bhoti carahi janati! Tam me akkhahi pucchita:
muddham muddhadhipatan-ca tam sunoma vaco tava.”*

• [Bavari sprak:]
“Wanneer de Edelachtbare [*deva*] weet
Wat ‘het hoofd’ en het ‘klieven van het hoofd’ betekent,
Vertel het me dan.
Ik wacht op uw antwoord.”

Gatha # 14

*“Aham-p’etam na janami, naṇam m’ettha na vijjati.
Muddham muddhadhipato ca Jinanam h’eta’dassanam.”*

• “Ik weet het ook niet.
Ik bezit deze wijsheid niet.
‘Het hoofd’ en het ‘klieven van het hoofd’ !
[Enkel] Ontwaakten ⁵³ hebben dit inzicht !” •

Gatha # 15

*“Atha ko carahi janati asmim puthavimandale
muddham muddhadhipatan-ca?
Tam me akkhahi Devate.”*

• “Wie weet dan wel,
In deze aardse omgeving,
Wat 'het hoofd'
En het 'klieven van het hoofd' betekent ?
Oh, *Deva*, zeg het me.” •

Gatha # 16

*“Pura Kapilavatthumha nikkhanto lokanayako,
apacco Okkarajassa Sakyaputto pabhankaro.”*

• “In de stad *Kapilavatthu* heeft
Een wereldleider aan de troon verzaakt.
Hij is een nakomeling van Koning *Okkaka*;
Een Zoon van de *Sakya*’s; een Zoon van de Zon.” •

Gatha # 17

*‘So hi brahmana Sambuddho, sabbadhammana ’paragu,
Sabbabhinnabalappatto, sabbadhammesu Cakkhuma
Sabbakammakkhayam-patto vimutto upadhikkhaye.’*

• “Hij is een *Sambuddha*, Brahmaan.
Hij leert hoe je de andere oever bereikt,⁵⁴
Hij heeft overtuigend volkomen wijsheid verworven.⁵⁵
Hij is begiftigd met inzicht in alle dingen.⁵⁶
Hij heeft alle intentioneel handelen tot stilstand gebracht.⁵⁷
Hij heeft zich bevrijd⁵⁸
Van het verlangen naar wedergeboorte.⁵⁹” •

Gatha # 18

*Buddho so Bhagava loke, Dhammam deseti Cakkhuma,
tam tvam gantvana pucchassu, so te tam byakarissati.*

• “Hij is de Boeddha; de *Bhagavat* van de wereld,
De Helderziende, de *Muni* die de *Dhamma* onderwijst.
Wanneer je naar hem toegaat, kun je het vragen.
Hij zal het je uitleggen.” •

Gatha # 19

*'Sambuddho'ti vaco sutva, udaggo Bavari ahu,
sok'assa tanuko asi pitin-ca vipulam labhi.*

- Wanneer Bavari het woord 'Sambuddha'⁶⁰ hoorde,
Was hij opgetogen.
Zijn verdriet verminderde
En zijn vreugde ⁶¹ nam toe. •

Gatha # 20

*'So Bavari attamano udaggo,
Tam Devatam pucchati vedajato:
"Katamamhi game nigamamhi va puna,
katamamhi va janapade Lokanatho?
Yattha gantva namassemu Sambuddham Dipaduttamam?"'*

- *Bavari*, geëxalteerd en opgetogen,
Vroeg enthousiast aan de *deva*:
"In welk dorp, of beter: in welke stad,
In welk land, is deze Wereldheerser te vinden?
Naar waar moeten we gaan om de *Sambuddha*,
—De Grootste onder de mensen ⁶²—eer te betuigen?" •

Gatha # 21

*"Savatthiyam Kosalamandire Jino,
pahutapanno varabhurimedhaso,
so Sakyaputto vidhuro anasavo,
muddhadhipatassa vidu Narasabho."*

- "De *Jina* ⁶³ [de Boeddha] bevindt zich in de hoofdstad
Van het *Kosala*-rijk, *Savatthi*.⁶⁴
Hij is dermate begiftigd met wijsheid, perfectie en intelligentie,⁶⁵
Dat deze Zoon van de *Sakya*'s ⁶⁶ vrij is van bezoedelingen.⁶⁷
Deze Heer der Mensen is bedreven
In de wijsheid van het 'klieven van het hoofd'.⁶⁸" •

Gatha # 22

*'Tato amantayi sisse, brahmaṇo mantaparage:
"Etha manava akkhissam sunoṭha vacanam mama,'*

- Daarop richtte de brahmaan zich tot zijn studenten,
Die een perfecte kennis van de *Vedas* bezaten:
“Kom, jongelui, ik ga jullie [iets] uitleggen.
Luistert aandachtig naar mijn woorden.” •

Gatha # 23

*'Yass' eso dullabho loka patubhavo abhinhaso,
svajja lokamhi uppanno, 'Sambuddho' iti vissuto.
Khippam gantvana Savatthim passavho Dipaduttamam.'"*

- “Een persoon—waarvan de manifestatie ⁶⁹
Altijd uitzonderlijk ⁷⁰ is—
Een ‘Sambuddha’ genaamd,
Bevindt zich nu in de wereld.
Begeef jullie vlug naar *Savatthi*
Om dit Hoogste Menselijke Wezen te ontmoeten.” •

Gatha # 24

*“Kathan-carahi janemu disva 'Buddho' ti brahmana?
Ajanatam no pabruhi, yatha janemu tam mayam.'"*

- “Wanneer wij hem ontmoeten,
Hoe kunnen we ons ervan vergewissen
Dat hij de ‘Boeddha’ is,
Oh, Brahmaan,
Je moet aan ons [die het niet weten] vertellen
Hoe we hem kunnen herkennen.” •

Gatha # 25

*“Agatani hi Mantesu Mahapurisalakkhana,
dvattimsa ca byakhata samatta anupubbaso,'*

- “In de *Vedas* zijn de lichaamskenmerken
Van een Groot Man ⁷¹ beschreven;
De tweeëndertig kenmerken zijn
Volledig en stapsgewijs uitgelegd.” •

Gatha # 26

*'yass 'ete honti gattesu Mahapurisalakkhaṇa,
dve yeva tassa gatiyo, tatiya hi na vijjati, '*

- “Voor diegene die de lichaamskenmerken
Van een Groot Man
Op zijn lichaam draagt,
Zijn er maar twee mogelijke lotsbestemmingen.
Een derde optie bestaat niet.” •

Gatha # 27

*'Sace agaram avasati vijeyya pathavim imam,
adandena asatthena Dhammena-m-anusasati.'*

- “Wanneer hij het huis niet verlaat,⁷²
Zal hij zegevieren over deze aarde.
Zonder stok of zwaard zal hij regeren,⁷³
Overeenkomstig de *Dhamma*.⁷⁴” •

Gatha # 28

*'Sace ca so pabbajati agara anagariyam
Vivattacchaddo Sambuddho Ar ha bhavati anuttaro'*

- “Wanneer hij het huis verlaat
Om de thuisloosheid in te trekken,
Wordt hij een Verdrijver van Wedergeboorte,⁷⁵
Een ‘*Sambuddha*’,
Een Waardige,
Onovertroffen.” •

Gatha # 29

*'Jatim gottan-ca lakkhanam, mante sisse punapare,
muddham muddhadhipatan-ca manasa yeva pucchatha.'*

- “Laat vragen in jullie geest oprijzen ⁷⁶
Over mijn geboorte, mijn familie,
Mijn lichaamskenmerken, mijn lering en andere dingen.
Over 'het hoofd'
En het ‘klieven van het hoofd’.” •

Gatha # 30

*'Anavaranadassavi yadi Buddho bhavissati,
manasa pucchite panhe vacaya vissajessati.'"*

- “Wanneer het [inderdaad] een Boeddha is
—Iemand die alles wéét,
Zonder enige hinder ⁷⁷—
Zal hij al de vragen die in jullie gedachten opkomen,
spontaan ⁷⁸ beantwoorden.” •

Gatha # 31

*'Bavarissa vaco sutva, sissa solasa brahmana:
Ajito Tissametteyyo, Punnako atha Mettagu,'*

- Na de woorden van *Bavari* gehoord te hebben,
Zetten de zestien studenten:
Ajita, Tissa Metteyya, Punnaka, en ook *Mettagu*, •

Gatha # 32

*'Dhotako, Upasivo ca, Nando ca atha Hemako,
Todeyya-Kappa dubhayo, Jatukanni ca pandito,
Todeyya ca, Kappa ca, Jatukanni,'*

- *Dhotaka, Upasiva, Nanda* en ook *Hemaka*,
De twee: *Todeyya & Kappa* en de wijze *Jatukanni*, •

Gatha # 33

'*Bhadravudho Udayo ca, Posalo capi brahmaṇo,
Mogharaja ca medhava, Pingiyo ca maha isi,*'

• *Bhadravudha, Udaya*, en ook de brahmaan *Posala*,
Mogharaja, de wijze, en *Pingiya*, de grote ziener, •

Gatha # 34

'*Paccekaganino sabbe, sabbalokassa vissuta,
jhayi jhanarata dhira, pubbavasanavasita,*'

• Elk van hen met zijn eigen groep,⁷⁹
In de hele wereld gekend,⁸⁰
Beoefenaars, die zich verheugden in meditatie;⁸¹
Wijzen, omgeven door de geur
Van heilzame daden in het verleden. •

Gatha # 35

'*Bavarim abhivadetva, katva ca nam padakkhinam,
jatajinadhara sabbe pakkamum uttaramukha:'*

• Nadat ze *Bavari* eer bewezen hadden
Door rechts rondom hem te wandelen,⁸²
Vertrokken allen, met geklit haar
En gekleed in hertenhuiden,⁸³ naar het Noorden. •

Gatha # 36

'*Mulakassa Patitthanam purimam Mahissatim tada,
Ujjenin-capi Gonaddham Vedisam Vanasavhayam,*'

• Ze gingen, eerst van *Mulaka* naar *Patitthana*,
Dan naar *Mahissata*,
Verder naar *Ujjeni* en *Gonaddha*,
Dan naar *Vedisa*
En naar de plaats *Vanasa* genaamd, •

Gatha # 37

*'Kosambin-capi Saketam, Savatthin-ca puruttamam,
Setabyam Kapilavatthum, Kusinaran-ca mandiram,'*

• Naar *Kosambi* en *Saketa*,
Verder naar *Savatthi*,
De ultieme stad,⁸⁴
Verder naar *Setabya* en *Kapilavatthu*,
En dan naar de stad *Kusinara*.'

Gatha # 38

*'Pavan-ca Bhoganagaram, Vesalim Magadham puram,
Pasanakan-cetiyam-ca, ramaniyam manoramam.'*

• Van *Pava* naar *Bhoganagara*;
Dan naar *Vesali*
En naar de hoofdstad van *Magadha*,⁸⁵
En uiteindelijk naar het verrukkelijke
Heiligdom van *Pasanaka*⁸⁶
—Een streling voor de geest.⁸⁷ •

Gatha # 39

*'Tasito v'udakam sitam, mahalabham va vanijo,
chayam ghammabhitatto va turita pabbatam-aruhum.'*

• Zoals een dorstig man op zoek gaat naar water,
Of een handelaar [op zoek gaat] naar gewin,
Of als iemand, geplaagd door de hitte,
[Op zoek gaat] naar schaduw,
Zo haastig waren zij
Om de rots⁸⁸ te beklimmen.'

Gatha # 40

*'Bhagava ca tamhi samaye Bhikkhusanghapurakkhato,
bhikkhunam Dhammam deseti siho va nadati vane.'*

- Op dat moment was de *Bhagavat* ⁸⁹
—Met een leeuwenbrul—⁹⁰
De *Dhamma* aan het uitleggen,
Aan de gemeenschap van monniken.

Gatha # 41

*'Ajito addasa Sambuddham, sataramsim va bhanumam,
candam yatha pannarase paripurim-upagatam, '*

- *Ajita* bekeek de *Sambuddha*,
Stralend
Als de blakende zon,
Als de volle maan,
Op de vijftiende dag van de maand. •

Gatha # 42

*'Ath' assa gatte disvana paripurana-ca byanjanam.
Ekam-antam thito hattho manopanhe apucchatha: '*

- En wanneer hij de lichaamskenmerken opmerkte
Die een Groot Man bezit,
Ging hij opgewekt langs de kant staan,
Terwijl hij volgende gedachten
In zijn geest liet opkomen: •

Gatha # 43

*“Adissa jammanam bruhi, gottam bruhi salakkhanam,
mantesu paramim bruhi, kati vaceti brahmano ?” •*

- “Spreek over zijn geboorte; over zijn familie;
Over de lichaamskenmerken die hij bezit,⁹¹
Spreek over zijn meesterschap in de *Vedas*;
Vertel hoeveel discipelen
Zijn Brahmanen-school volgen.” •

Gatha # 44

“*Visamvassasatam ayu, so ca gottena Bavari,
tin’ assa lakkhana gatte tinnam Vedana’ paragu.*”

• [De *Bhagavat* zei:]

“Hij is honderd twintig jaar oud;
Zijn familie noemt *Bavari*;
Hij draagt drie lichaamskenmerken op zijn lichaam;
Hij is bedreven in de drie *Vedas*.” •

Gatha # 45

“*Lakkhane itihase ca, sanighandusaketubhe,
panca satani vaceti, sadhamme paramim gato.*” •

• Zowel in de kenmerken als in de traditie,
In de teksten, in het ritueel,
Als door het feit dat hij
Vijfhonderd studenten onderwijst,
Is hij perfect in zijn onderricht.” •

Gatha # 46

“*Lakkhananam pavicayam Bavarissa Naruttama
tanhacchida pakasehi, ma no kankhayitam ahu.*” •

• [*Ajita* dacht:]

“Wat levert uw onderzoek op
Naar de lichaamskenmerken van *Bavari* ?
Oh, Hoogst Verhevene onder de Mensen,
Die verlangen vernietigt, zeg het ons,
Zodat er geen enkele twijfel overblijft
[over uw identiteit].” •

Gatha # 47

“*Mukham jivhaya chadeti, unn’ assa bhamukantare,
Kosohitam vatthaguyham evam janahi manava.*” •

• [De *Bhagavat* zei:]
“Hij kan zijn gezicht bedekken met zijn tong.
Hij heeft haar tussen zijn wenkbrauwen,
Hetgeen met een doek bedekt is, is omhuld—
Weet dat dit zo is, jongeman.” •

Gatha # 48

*'Puccham hi kinci asunanto, sutva panhe viyakate,
vicinteti jano sabbo vedajato katanjali:'*

- Zonder dat [*Ajita*] de vraag mondeling gesteld had,
Beantwoordde de *Bhagavat* de vragen.
Iedereen was enthousiast,
En allen vouwden de handen, denkende: •

Gatha # 49

*“Ko nu devo va brahma va Indo va pi Sujampati,
Manasa pucchi te panhe? Kam-etam patibhasati ?”*

- “Wie heeft het gedaan: een god ? Of *Brahma* ?
Of *Indra*, de Heer van *Suja*,⁹²
Wie heeft deze vragen in Zijn gedachten ondergebracht ?
Aan wie heeft Hij antwoord gegeven ?” •

Gatha # 50

*“Muddham muddhadhipatan-ca, Bavari paripucchati,
byakarohi Bhagava, kankham vinaya no ise.”*

- [*Ajita* zei:]
“*Bavari* stelde de vraag over het ‘hoofd’
En het ‘klieven van het hoofd’.
Wil je ons dit uitleggen,
Oh *Bhagavat*.
Verwijder onze twijfel,
Oh Ziener.” •

Gatha # 51

“*Avijja muddha ti janahi, vijja muddhadhipatini,
saddhasatisamadhihi, chandaviriyena samyuta.*”

• [De Boeddha]:

“Versta het als volgt:

Het ‘hoofd’ staat voor onwetendheid;⁹³

En inzicht ‘klieft het hoofd’,⁹⁴

Samen met vertrouwen, opmerkzaamheid,

Concentratie, doorzettingsvermogen en ijver.⁹⁵ •

Gatha # 52

‘*Tato vedena mahata santhambhitvana manavo,
ekamsam ajinam katva, padesu sirasa pati.*’

• Dan boog de jongeman,

Met groot enthousiasme en vastberaden,

Met de hertenhuid over zijn schouder geslagen,

Zijn hoofd naar *Boeddha*’s voeten

[en zei:] •

Gatha # 53

“*Bavari brahmano bhoto, saha sissehi marisa,
udaggacitto sumano, pade vandati Cakkhuma.*”

• “De eerbiedwaardige brahmaan *Bavari*,

En zijn studenten,

Heer,

Blij van hart en met een vredige geest,

Betuigen uw voeten eer,

Oh Ziener.” •

Gatha # 54

“*Sukhito Bavari hotu saha sissehi brahmano!
Tvan-capi sukhito hohi ciram jivahi manava!*”

• [De Boeddha zei]:
“Mogen de brahmaan *Bavari*,
Samen met zijn studenten, gelukkig⁹⁶ zijn !
En moge ook jij gelukkig zijn.
Moge je lang leven, jongeman !” •

Gatha # 55

*'Bavarissa va tuyham va sabbesam sabbasamsayam,
katavakasa pucchavho yam kinci manas' icchatha.'''*

• “Laat alle twijfels los die *Bavari*,
Of jijzelf, of alle anderen,
Mogen gehad hebben.
En vraag me alles wat je wenst te weten.” •

Gatha # 56

*'Sambuddhena katokaso, nisiditvana panjali,
Ajito pathamam panham tattha pucchi Tathagatam:*

• Nadat hij aldus de toestemming had gekregen
Van de *Sambuddha*,
Stelde *Ajita*, met de handen samengevouwen,
Aan de *Tathagata* de eerste vraag. •

Vatthugatha Nitthita
Einde van de Inleidende Verzen

DEEL II – DE VRAGEN

1. DE VRAGEN VAN AJITA

Ajita-manava-puccha (Gathas # 57-64)

Gatha # 57

“*Kenassu nivuto loko?
icc-ayasma Ajito,
Kenassu nappakasati ?
Kissabhilepanam brusi ?
Kim su tassa mahabbhayam ?*”

- “*Waardoor is de wereld versluierd ?* ⁹⁷”,
Vroeg de eerbiedwaardige ⁹⁸ *Ajita,*
“Waarom straalt de wereld niet ? ⁹⁹
Wat bezoedelt de wereld ?
Wat is de grootste vrees van de wereld ? ¹⁰⁰” •

Gatha # 58

“*Avijjaya nivuto loko,
Ajita ti Bhagava,
veviccha pamada nappakasati.
Jappabhilepanam brumi dukkhamassa mahabbhayam*”

- “*De wereld is verduisterd door onwetendheid* ¹⁰¹”,
Zei de Bhagavat tot Ajita,
“Omwille van onachtzaamheid ¹⁰²
En laaghartigheid
Straalt de wereld niet. ¹⁰³
Begeerte is haar bezoedeling. ¹⁰⁴
Lijden is haar grootste vrees. ¹⁰⁵” •

Gatha # 59

“*Savanti sabbadhi sota, icc-ayasma Ajito,
sotanam kim nivaranam ?
Sotanam samvaram bruhi, kena sota pithiyyare?*”

- “De stromen [van verlangen]
Vloeien in alle richtingen ¹⁰⁶”,
Zei de eerbiedwaardige *Ajita*.
“Hoe kunnen ze [de stromen] ingedamd worden ? ¹⁰⁷
Zeg me: ¹⁰⁸ Hoe kunnen de stromen bedwongen worden ? ¹⁰⁹
Hoe kunnen ze gestopt worden ? ¹¹⁰” •

Gatha # 60

*“Yani sotani lokasmim, Ajita ti Bhagava,
sati tesam nivaranam.
Sotanam samvaram brumi, pannay’ete pithiyyare.”*

- “Wélke ook de stromen [van verlangen] zijn
In de wereld ¹¹¹”,
Zei de *Bhagavat* tot *Ajita*,
“Opmerkzaamheid is het enige dat hen afdamt. ¹¹²
Dát is wat de stromen tegenhoudt, zeg ik. ¹¹³
Door wijsheid worden ze gestopt. ¹¹⁴” •

Gatha # 61

*“Panna c’eva sati capi,
icc-ayasma Ajito,
namarupan-ca marisa,
etam me puttho pabruhi: katth’etam uparujjhati?”*

- “Wijsheid en opmerkzaamheid ¹¹⁵”,
Zei de eerbiedwaardige *Ajita*,
“En lichaam en geest, ¹¹⁶
Heer,
Zeg me, verklaar me alstublieft ¹¹⁷
Waar houden ze op ? ¹¹⁸” •

Gatha # 62

*“Yam-etam panham apucchi Ajita tam vadami te!
Yattha naman-ca rupan-ca asesam uparujjhati:
vinnanassa nirodhena, eth’etam uparujjhati.”*

• “De vraag die je me stelt, *Ajita*,
Kan ik beantwoorden !
Ik zal je uitleggen
Waar lichaam en geest volkomen ophouden
[Zonder enig residu achter te laten]:¹¹⁹
Met het beëindigen van het bewustzijn.¹²⁰
Op deze plaats stopt het.¹²¹ ” •

Gatha # 63

“*Ye ca sankhatadhammase, ye ca sekha puthu idha,
tesam me nipako iriyam puttho pabruhi marisa.*”

• “Mag ik u nadrukkelijk vragen,¹²²
Hoe zij,
Die de *Dhamma* in zichzelf
Gerealiseerd hebben,¹²³
Evenals zij die hier in opleiding zijn:¹²⁴
Zich gedragen ?¹²⁵ ” •

Gatha # 64

“*Kamesu nabhigijjheyya, manasanavilo siya.
Kusalo sabbadhammanam sato bhikkhu paribbaje*” ti.

• [De Boeddha zei:]
“Zij hunkeren niet naar zintuiglijk genot.¹²⁶
Hun geest is kalm, zoal het hoort te zijn.¹²⁷
Heilzaam in alle dingen,¹²⁸
Leven zij opmerkzaam. !¹²⁹ ” •

Ajita-manava-puccha Nitthita
Einde van de Vragen van *Ajita* ¹³⁰

2. DE VRAGEN VAN TISSA METTEYYA

Tissa-metteyya-manava-puccha (Gathas # 65-67)

Gatha # 65

“*Ko’ dha santusito loke ?
icc-ayasma Tissametteyyo,
Kassa no santi injita ?*

*Ko ubh’ antam-abhinnaya, majjhe manta na lippati ?
Kam brusi Mahapuriso ti? Ko’ dha sibbanim-accaga ?”*

• ”Wie is hier tevreden in deze wereld ? ¹³¹ ”,
Vroeg de eerbiedwaardige ¹³² *Tissa Metteyya*,
“Wie is zonder agitatie ? ¹³³
Wie is de Wijze die de beide kanten kent
En onbezoedeld is in het midden ? ¹³⁴
Van wie kan men zeggen dat hij een groot man is ? ¹³⁵
Wie heeft verlangen overwonnen ? ¹³⁶ ” •

Gatha # 66

“*Kamesu brahmacariyava,
Metteyya ti Bhagava,
vitatanho sada sato,
sankhaya nibbuto bhikkhu,
tassa no santi injita.*”

• “Hij die kuis is
Met betrekking tot zintuiglijk genot ¹³⁷ ”,
Zei de *Bhagavat* tot *Metteyya*,
“Vrij van verlangen; altijd opmerkzaam. ¹³⁸
De monnik die gepenetreerd doorzicht bezit, ¹³⁹
Maakt zich vrij. ¹⁴⁰
Voor hem bestaat er geen agitatie.” ¹⁴¹ •

Gatha # 67

*‘So ubh’ anta-m-abhinnaya, majjhe manta na lippati.
Tam brumi Mahapuriso ti, so’ dha sibbanim-accaga” ti.*

—De Vragen van Tissa Metteyya—

• “Hij is de Wijze,
Die beide kanten goed kent,
En onbezoedeld is in het midden.
Ik zeg:
Hij is een groot man !
Hij heeft verlangen overwonnen!” •

Tissa-metteyya-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Tissa Metteyya*

3. DE VRAGEN VAN PUNNAKA

Punnaka-manava-puccha (Gathas # 68-73)

Gatha # 68

“*Anejam muladassavim,
icc-ayasma Punnako,
atthi panhena agamam:*

*Kim nissita isayo manuja, khattiya brahmana devatanam
yannam-akappayimsu puthudha loke ?
Pucchami tam Bhagava bruhi me tam.”*

• “Tot Hem die vrij is van verlangen,¹⁴²
Die de wortel ziet ¹⁴³”

Zei de eerbiedwaardige *Punnaka*,

“Ben ik gekomen om een andere vraag te stellen: ¹⁴⁴

Waarom brengen de zieners en de mensen,¹⁴⁵

De edelen en de brahmanen,

Hier, in deze wereld,

Overvloedig offers aan de goden ? ¹⁴⁶

Ik vraag u, *Bhagavat*, zeg het me.¹⁴⁷”

Gatha # 69

“*Ye kec 'ime isayo manuja, Punnaka ti Bhagava,
khattiya brahmana devatanam,
yannam-akappayimsu puthudha loke
asimsamana Punnaka itthabhavam
jaram sita yannam-akappayimsu.”*

• “Al deze zieners en mensen”,

Zei de *Bhagavat* tot *Punnaka*,

Edelen en brahmanen,

Hier in deze wereld,

Die overvloedig offers brengen aan de goden,

Doen dit omdat ze smachten

Naar werelds bestaan, *Punnaka*.¹⁴⁸

Omwille van hun aftakeling brengen zij offers.¹⁴⁹” •

Gatha # 70

“Ye kec 'ime isayo manuja, icc-ayasma Punnako,
khattiya brahmana devatanam,
yannam-akappayimsu puthudha loke,
kaccissu te Bhagava yannapathe appamatta
atarum jatin-ca jaran-ca marisa?
Pucchami tam Bhagava bruhi me tam.”

• “Wie van al deze zieners en mensen”,
zei *Punnaka*,
“Edelen en brahmanen,
Hier in de wereld,
Die overvloedig offers brengen aan de goden,
Oh, *Bhagavat*,
Die onvermoeibaar dit pad van offeren volgen,
Zijn *voorbij* geboorte en aftakeling gegaan, ¹⁵⁰ Heer ?
Ik vraag U, *Bhagavat*,
Zeg het me alstublieft.” •

Gatha # 71

“Asimsanti thomayanti, abhijappanti juhanti,
Punnaka ti Bhagava,
Kamabhijappanti paticca labham,
te yajayoga bhavaragaratta.
Natarimsu jatijaran-ti brumi.”

• “Zij hunkeren; zij loven; zij verlangen; zij offeren”,
Zei de *Bhagavat* tot *Punnaka*.
“Zij hunkeren naar zintuiglijk genot, ¹⁵¹
Omwille van het 'hebben' ervan. ¹⁵²
Houden zij zich bezig met offeren,
Opgewonden door hun passie voor bestaan. ¹⁵³
Ik zeg:
Zij zijn nooit *voorbij* ouderdom en dood gegaan. ¹⁵⁴” •

Gatha # 72

“*Te ce natarimsu yajayoga
icc-ayasma Punnako,
yannehi jatin-ca jaran-ca marisa,
atha ko carahi Devamanussaloke
atari jatin-ca jaran-ca marisa?
Pucchami tam Bhagava bruhi me tam.*”

- “Wanneer diegenen die zich bezig houden met offeren,
Niet *voorbij* geboorte en ouderdom gegaan zijn”,
Zeï *Punnaka*,
“Wie is dan wél
—In de wereld van goden en mensen ¹⁵⁵—
Voorbij geboorte en ouderdom gegaan, Heer ? ¹⁵⁶
Ik vraag het U, *Bhagavat*, zeg het me alstublieft.” •

Gatha # 73

“*Sankhaya lokasmim paroparani,
Punnaka ti Bhagava,
yass 'injitam n'atthi kuhinci loke,
santo vidhumo anigho niraso,
atari so jatijaran-ti brumi*” ti'

- “Hij die het onderscheid heeft begrepen
Tussen ver en nabij in de wereld ¹⁵⁷”,
Zeï de *Bhagavat* tot *Punnaka*,
“Wie nergens in de wereld tot onrust komt, ¹⁵⁸
Wie vredig is; niet verbolgen;
Door niets verontrust.
Wie naar niets verlangt,
Hij is *voorbij* geboorte en ouderdom gegaan !” •

Punnaka-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Punnaka*

4. DE VRAGEN VAN METTAGU

Mettagu-manava-puccha (Gathas # 74-85)

Gatha # 74

*“Pucchami tam Bhagava bruhi me tam,
icc~ayasma Mettagu,
mannami tam vedagum bhavitattam—
kuto nu dukkha samudgata ime
ye keci lokasmim anekarupa ?”*

- “Ik vraag u, *Bhagavat*, zeg het me alstublieft ¹⁵⁹”,
Zei de eerbiedwaardige *Mettagu*,
“Ik beschouw u als uitstekend onderlegd
En in het bezit van een gecultiveerde geest—¹⁶⁰
Hoe zijn deze ontelbare soorten van lijden
Voor iedereen ontstaan in de wereld ? ¹⁶¹” •

Gatha # 75

*“Dukkassa ve mam pabhavam apucchasi,
Mettagu ti Bhagava,
tam te pavakkhami yatha pajanam:
Upadhinidana pabhavanti dukkha
ye keci lokasmim anekarupa.”*

- “Je stelt me een vraag over het ontstaan van het lijden”,
Zei de *Bhagavat* tot *Mettagu*.
“Ik zal het aan je uitleggen zoals ik het weet:
Omwille van het vastklampen [aan *upadhi*],
Ontstaan ontelbare soorten van lijden ¹⁶²
Voor iedereen in de wereld.” •

Gatha # 76

*‘Yo ve avidva upadhim karoti
punappunam dukkham-upeti mando.
Tasma pajanam upadhim na kayira,
dukkassa jatippabhavanupassi.’*

• “De onwetende, zonder wijsheid,
Klampt zich [aan *upadhi*] vast,¹⁶³
En deze dwaas ondergaat, steeds opnieuw, lijden.¹⁶⁴
Daarom:¹⁶⁵
Wanneer je dit begrijpt, klamp je nergens aan vast.¹⁶⁶
Zo verwerf je inzicht over het ontstaan
—Over de geboorte—
Van het lijden.¹⁶⁷” •

Gatha # 77

“*Yan-tam apucchimha akittayi no,
icc-ayasma Mettagu,
annam tam pucchama tad-ingha bruhi:
Kathan-nu dhira vitaranti ogham
jatim jaram sokapariddavan-ca ?
Tam me muni sadhu viyakarohi,
tatha hi te vidito esa Dhammo.*”

• “U heeft ons verklaard wat we U gevraagd hebben”,
Zei de eerbiedwaardige *Mettagu*.
“Maar we willen U nog iets anders vragen.
Antwoord ons alstublieft:
Op welke manier steken de Wijzen de stroom over
Van geboorte, ouderdom, verdriet en weeklacht ?¹⁶⁸
Kunt U dit aan ons uitleggen, Oh Wijze,
Want deze Leerstelling is door u goed begrepen.” •

Gatha # 78

“*Kittayissami te Dhammam,
Mettagu ti Bhagava,
ditthe dhamme anitiham,
Yam viditva sato caram, tare loka visattikam.*”

• “Ik zal deze leerstelling aan jou verklaren”,
Zei de *Baghavat* tot *Mettagu*.
[Luister goed:] Het zijn niet slechts woorden.¹⁶⁹
Wie het begrijpt [experientieel ervaart],¹⁷⁰
En wie opmerkzaam leeft,¹⁷¹
Kan de begeerte naar de wereld overwinnen.¹⁷²” •

Gatha # 79

“*Tan-caham abhinandami mahesi Dhammam-uttamam,
yam viditva sato caram, tare loka visattikam.*”

- “Ik verheug me zeer in deze verheven Leerstelling,¹⁷³
Grote Ziener,
Waarbij men, na het begrepen te hebben,
En door opmerkzaam te leven,
Het verlangen naar de wereld kan overwinnen.” •

Gatha # 80

“*Yam kinci sampajanasi,
Mettagu ti Bhagava, “
uddham adho tiriyan-capi majjhe,
etesu nandin-ca nivesanan-ca
panujja vinnanam bhava na titthe.*”

- “Van alles wat je kent¹⁷⁴”,
Zei de *Bhagavat* tot *Mettagu*,
“Zowel wat boven is, wat beneden is, dwars,
Als in het midden,¹⁷⁵
—Je moet nergens behagen in scheppen,
En nergens je gedachten op vestigen.¹⁷⁶
Op deze manier
Komt er een einde aan bestaan
[aan het steeds opnieuw ‘worden’].¹⁷⁷” •

Gatha # 81

“*Evamvihari sato appamatto,
bhikkhu caram hitva mamayitani,
jatim jaram sokapariddavan-ca
idh’eva vidva pajaheyya dukkham.*”

- “De monnik, die op deze manier leeft,
Opmerkzaam en behoedzaam,¹⁷⁸
Die de dingen loslaat
Waarvan hij houdt,¹⁷⁹

Kan—wijs zijnde—
Geboorte en ouderdom,
Verdriet, weeklacht, en lijden
Hier [in deze wereld] opgeven.¹⁸⁰ ” •

Gatha # 82

“*Etabhinandami vaco Mahesino,
icc-ayasma Mettagu,
Sukittitam Gotam’anupadhikam.
Addha hi Bhagava pahasi dukkham,
tatha hi te vidito esa Dhammo.*”

• “Ik verheug me zeer in
De woorden van de Grote Ziener”,
Zei de eerbiedwaardige *Mettagu*.
“Oh, *Gotama*,
De bevrijding door het ‘klieven’¹⁸¹
Is goed uitgelegd.
De *Bhagavat* heeft immers het lijden losgelaten
Nadat hijzelf dit inzicht verworven had.¹⁸² ” •

Gatha # 83

“*Te capi nuna pajaheyyu dukkham,
ye tvam Muni atthitam ovadeyya,
tam tam namassami samecca Nagam,
appeva mam Bhagava atthitam ovadeyya!*”

• “Zonder twijfel kan iedereen het lijden opgeven,
Wanneer U hen aanhoudend met raad bijstaat,
Oh Wijze.
Omdat ik de Sterke Man¹⁸³ ontmoet heb,
Buig ik voor Hem.
Misschien kan de *Bhagavat* ook
Mij aanhoudend onderricht geven !” •

Gatha # 84

“*Yam brahmanam vedagum abhijanna,
Mettagu ti Bhagava,
akincanam kamabhava asattam,
addha hi so ogham-imam atari,
tinno ca param akhilo akankho.*”

• “Een brahmaan met juist inzicht”,
Zei de *Bhagavat* tot *Mettagu*,
Is iemand die niets bezit,
En niet verlangt naar zintuiglijk bestaan.
[Zo iemand] is zeker de stroom overgestoken.
Vrij van hindernissen en vrij van twijfel,
Is hij de stroom overgestoken.¹⁸⁴” •

Gatha # 85

“*Vidva ca so vedagu naro idha,
bhavabhava sangam-imam visajja,
so vitatanho anigho niraso—
atari so jatijaran-ti brumi*” ti

• [De Boeddha sprak verder:]
“Zulke wijze man,¹⁸⁵ hier, in deze wereld,¹⁸⁶
Die het juiste inzicht heeft,
Die de gehechtheid naar wedergeboorte
Heeft losgelaten;¹⁸⁷
Die onverstoorbaar is¹⁸⁸ en vrij van verlangen;¹⁸⁹
Ik zeg: [zulke man]
Is *voorbij* geboorte en ouderdom gegaan.” •

Mettagu-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Mettagu*

5. DE VRAGEN VAN DHOTAKA

Dhotaka-manava-puccha (Gathas # 86-93)

Gatha # 86

“*Pucchami tam Bhagava bruhi me tam,
icc-ayasma Dhotako,
vacabhikankhami Mahesi tuyham,
tava sutvana nigghosam sikkhe Nibbanam-attano.*”

- “Ik vraag u, *Bhagavat*, leg het me alstublieft uit”,
Zei de eerbiedwaardige *Dhotaka*.
“Ik wacht op een antwoord van u,
Grote Ziener,¹⁹⁰
Zodat ik, na U gehoord te hebben,
Kan werken aan mijn *nibbana*.” •

Gatha # 87

“*Tena h ’atappam karohi,
Dhotaka ti Bhagava,
idh ’eva nipako sato,
ito sutvana nigghosam, sikkhe Nibbanam-attano.*”

- “Dan moet je ijverig worden”,
Zei de *Bhagavat* tot *Dhotaka*,
“Verstandig zijn en opmerkzaam in de wereld.¹⁹¹
Op deze manier kan je,
—Na dit gehoord te hebben—
Werken aan je Zelfrealisatie.¹⁹²” •

Gatha # 88

“*Passam ’aham devamanussaloke,
icc-ayasma Dhotako,
akincanam brahmanam-iriyamanam,
tam tam namassami Samantacakkhu,
pamunca mam Sakka kathankathahi.*”

• “Ik zie in deze wereld
Met zijn goden en mensen”,
Zei de eerbiedwaardige *Dhotaka*,
“Een brahmaan die niets bezit.
Voortaan vereer ik u,
Grote Ziener,¹⁹³ Oh *Sakya*-man,
Bevrijd me alstublieft
Van mijn twijfels.”•

Gatha # 89

“*Naham sahissami pamocanaya,
kathankathim Dhotaka kanci loke,
dhamman—ca settham ajanamano,
evam tuvam ogham-imam taresi.*”

• “Ik ben niet in staat om iemand
In de wereld te bevrijden
Die twijfels heeft,¹⁹⁴ *Dhotaka*.
Maar wanneer je de *Dhamma* begrijpt¹⁹⁵
—de best verstaanbare Leer die er bestaat—¹⁹⁶
Kan je op deze manier
De stroom oversteken.¹⁹⁷” •

Gatha # 90

“*Anusasa brahme karunayamano,
icc-ayasma Dhotako,
vivekadhammam yam-aham vijannam,
yatha 'ham-akaso va abyapajjamano,
idh'eva santo asito careyyam.*”

• “ Oh, Brahmaan,
Heb mededogen met mij¹⁹⁸ ”,
Zei de eerbiedwaardige *Dhotaka*,
“Leer me de *Dhamma* van afzondering,¹⁹⁹
Die ik moet kennen—
Opdat ik, ongestoord als ruimte,
Hier kan leven
In afzondering
En in vrede.” •

Gatha # 91

“*Kittiyissami te santim,
Dhotaka ti Bhagava,
ditthe dhamme anittham,
yam veditva sato caram, tare loke visattikam.*”

• “Ik zal deze vrede aan je uitleggen”,
Zei de *Bhagavat* tot *Dhotaka*,
“[Deze vrede]
Is niet diegene zoals men ze
In wereldse woorden uitdrukt.
Het is de vrede die,
Wanneer men het begrijpt,²⁰⁰
En wanneer men opmerkzaam leeft,²⁰¹
De begeerte naar de wereld overwint.²⁰²” •

Gatha # 92

“*Tan-caham abhinandami Mahesi santim-uttamam,
yam veditva sato caram, tare loke visattikam.*”

• “Ik verheug me in [het bereiken van]
Deze ultieme vrede,²⁰³
Grote Ziener,
Die, wanneer men het begrijpt,
En wanneer men opmerkzaam leeft,
De begeerte naar de wereld overwint.” •

Gatha # 93

“*Yam kinci sampajanasi,
Dhotaka ti Bhagava,
uddham adho tiriyan-capi majjhe,
etam veditva ‘sango’ ti loke,
bhavabhavaya ma ‘kasi tanhan’-ti.*”

—De Vragen van Dhotaka—

• “Van alles wat je kent ²⁰⁴ ”,
Zei de *Bhagavat* tot *Dhotaka*,
“Zowel wat boven is, wat beneden is, dwars,
Als in het midden,²⁰⁵
Begrijp dat *alles* je aan de wereld bindt.²⁰⁶
Hunker niet naar 'worden'
Noch naar 'niet-worden' ! ²⁰⁷ ” •

Dhotaka-manava-puccha Nitthita
Einde van de Vragen van *Dhotaka*

6. DE VRAGEN VAN UPASIVA

Upasiva-manava-puccha (Gathas # 94–101)

Gatha # 94

“*Eko aham Sakka mahantam-ogham*”,
icc-ayasma Upasivo,
anissito no visahami taritum.
Arammanam bruhi Samantacakkhu,
yam nissito ogham-imam tareyyam.”

- “Alleen, *Sakya*-man, en met niets
Waarom ik me kan vasthouden”,
Zei de eerbiedwaardige *Upasiva*,
“Waag ik het niet om de grote stroom²⁰⁸ over te steken.
Zeg me welke steun er is, Oh Grote Ziener,²⁰⁹
Waar ik me kan aan optrekken
Om de stroom over te steken.” •

Gatha # 95

“*Akincannam pekkhamano satima,*
Upasiva ti Bhagava,
n’atthi ti nissaya tarassu ogham.
Kame pahaya virato kathahi,
tanhakkhaya nattamahabhipassa.”

- “Kijk opmerkzaam naar ‘*Nietsheid*’²¹⁰”,
Zei de *Bhagavat* tot *Upasiva*.
Door aandachtig te mediteren op “*er is niets*”,
Zal je de stroom oversteken,²¹¹
Geef het zintuiglijk genot op.²¹²
Onthou je van omgang met anderen.²¹³
Streef dag en nacht
Naar de vernietiging van begeerte.²¹⁴” •

Gatha # 96

“Sabbesu kamesu yo vitarago,
icc-ayasma Upasivo,
akincannam nissito hitva-m-annam,
sannavimokkhe parame’dhimutto—
titthe nu so tattha ananuyayi ?”

- “Zal iemand ²¹⁵ die zich volkomen bevrijd heeft
Van zijn passie voor zintuiglijk genot ²¹⁶ ”,
Zei de eerbiedwaardige *Upasiva*,
“Die zich genesteld heeft in ‘Nietsheid’,²¹⁷
Die alles achter zich gelaten heeft,²¹⁸
Die zich bevrijd heeft van perceptie—
Wat de meest ultieme bevrijding is,²¹⁹
Zal hij [in die toestand] blijven
Zonder terug te vallen ? ²²⁰ ” •

Gatha # 97

“Sabbesu kamesu yo vita-rago,
Upasiva ti Bhagava,
akincannam nissito hitva-m-annam,
sannavimokkhe parame’dhimutto —
tittheyya so tattha ananuyayi.”

- “Iemand die zich volkomen bevrijd heeft
Van zijn passie voor zintuiglijk genot ²²¹ ”,
Zei de *Bhagavat* tot *Upasiva*,
“Die zich genesteld heeft in ‘Nietsheid’,²²²
Die alles achter zich gelaten heeft,²²³
Die zich bevrijd heeft van perceptie—
Wat de meest ultieme bevrijding is—²²⁴
Zal [in die toestand] blijven
Zonder terug te vallen.²²⁵ “ •

Gatha # 98

“*Titthe ce so tattha ananuyayi,
pugam-pi vassanam,
Samantacakkhu,
tatth’eva so sitisiya vimutto,
cavetha vinnanam tathavidhassa ?*”

• “Indien hij [in die toestand] ²²⁶
Voor lange tijd blijft
Zonder terug te vallen,²²⁷
Grote Ziener,
Zal hij daar koel en bevrijd zijn ? ²²⁸
Is dit zijn bewustzijn ? ²²⁹” •

Gatha # 99

“*Acci yatha vatavegena khitta,
Upasiva ti Bhagava,
attham paleti na upeti sankham,
Evam Muni namakaya vimutto
attham paleti na upeti sankham.*”

• “Zoals een vlam
Door de wind wordt uitgeblazen ²³⁰,
Zei de *Bhagavat* tot *Upasiva*,
“Tot rust komt en niet meer waargenomen wordt ²³¹
[als een vlam];
Zo ook komt de Wijze,
Bevrijd van zijn denken, tot rust.²³²
[Ook hij] wordt niet meer waargenomen.²³³” •

Gatha # 100

“*Atthamgato so uda va so n’atthi ?
icc-ayasma Upasivo,
Udahu ve sassatiya arogo?
Tam me Muni sadhu viyakarohi,
tatha hi te vidito esa Dhammo.*”

• “Bestaat diegene die tot rust gekomen is
Dan niet meer ? ²³⁴”,
Vroeg de eerbiedwaardige *Upasiva*,
“Of is hij voor eeuwig bevrijd ²³⁵ ?
Wil U, die dit verschijnsel begrijpt,
Het me alstublieft uitleggen, Oh, Wijze ?” •

Gatha # 101

“*Attham gatassa na pamanam-atthi,
Upasiva ti Bhagava
yena nam vajju 'am tassa n 'atthi,
sabbesu dhammesu samuhatesu,
samuhata vadapatha pi sabbe*” ti.’

• “Wie tot rust gekomen is,
Kan niet meer 'gemeten worden' ²³⁶”,
Zei de *Bhagavat* tot *Upasiva*.
Hij bezit niets ²³⁷ meer dat kan 'benoemd' worden.
Wanneer alle verschijnselen
Volledig tot rust gebracht zijn,
Eindigt ook het pad van woorden ! ²³⁸” •

Upasiva-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Upasiva*

7. DE VRAGEN VAN NANDA

Nanda-manava-puccha (Gathas #102–108)

Gatha # 102

“*Santi loke munayo*”,
icc-ayasma Nando,
“*jana vadanti ta-y-idam katham su ?*
Nanupapannam no munim vadanti
Udahu ve jivitenupapannam ?”

• “In de wereld zijn er Wijzen”
Zei de eerbiedwaardige *Nanda*.
“Dat is althans wat de mensen vertellen.
—Maar wat bedoelen zij daarmee ?
Noemen zij hem een *Muni*
Omwille van zijn kennis
Of omwille van het leven dat hij leidt.” •

Gatha # 103

“*Na ditthiya na sutiya na nanena*
munidha Nanda kusala vadanti,
visenikatva anigha nirasa—
caranti ye te munayo ti brumi.”

• “Niet omwille van zijn opinies,
Noch omwille van zijn traditie of van zijn kennis,²³⁹
Zeggen zij die het weten,
Dat iemand een Wijze is, *Nanda*”,
Zei de Boeddha.
“Wie afgezonderd leeft, zonder zorgen is,
En naar niets verlangt,
Dat is een Wijze, zeg ik.²⁴⁰” •

Gatha # 104

“*Ye kec 'ime samanabrahmanase,
icc~ayasma Nando,
ditthassutenapi vadanti suddhim,
silabbatenapi vadanti suddhim,
anekarupena vadanti suddhim,
kaccissu te Bhagava tattha yata caranta
atarum jatin-ca jaran-ca marisa?
Pucchami tam Bhagava bruhi me tam.*”

• “[Wie van] deze asceten en brahmanen,”
Zei de eerbiedwaardige *Nanda*,
“Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door hetgeen men ziet of hoort; ²⁴¹
Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door deugdzaamheid en beoefening; ²⁴²
Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door ontelbare [andere] praktijken; ²⁴³
En [deze praxis] ook beoefenen in hun leven; ²⁴⁴
Wie van hen, *Bhagavat*,
Zijn *voorbij* geboorte en ouderdom gegaan ? ²⁴⁵
Ik verzoek U, *Bhagavat*,
Zeg het me.” •

Gatha # 105

“*Ye kec 'ime samanabrahmaṇase,
Nanda ti Bhagava,
ditthassutenapi vadanti suddhim,
silabbatenapi vadanti suddhim,
anekarupena vadanti suddhim,
kincapi te tattha yata caranti
natarimsu jatijaran-ti brumi.*”

• “[Onder] deze asceten en brahmanen”,
Zei de *Bhagavat* tot *Nanda*,
“Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door hetgeen men ziet of hoort;
Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door deugdzaamheid en beoefening;

Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door ontelbare [andere] praktijken;
En [deze praxis] ook beoefenen in hun leven;
Zijn er *géén* die *voorbij*
Geboorte en ouderdom zijn gegaan !²⁴⁶” •

Gatha # 106

“*Ye kec’ ime samanabrahmanase,
icc~ayasma Nando,
ditthassutenapi vadanti suddhim,
silabbatenapi vadanti suddhim,
anekarupena vadanti suddhim,
te ce muni brusi anoghatinne,
atha ko carahi devamanussaloke
atari jatin-ca jaran-ca marisa ?
Pucchami tam Bhagava bruhi me tam.*”

• “[Onder] deze asceten en brahmanen”,
Zei de eerbiedwaardige *Nanda*,
“Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door hetgeen men ziet of hoort;
Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door deugdzaamheid en beoefening;
Die zeggen dat zuivering kan verkregen worden
Door ontelbare [andere] praktijken;
En [deze praxis] ook beoefenen in hun leven;
En waarvan U zegt dat ze niet *voorbij* geboorte
En ouderdom gegaan zijn,
Wie is dan *wél*, in de wereld van goden en mensen,²⁴⁷
Voorbij geboorte en ouderdom gegaan, Heer ? ²⁴⁸
Ik verzoek U, *Bhagavat*,
Zeg het me.” •

Gatha # 107

“*Naham sabbe samanabrahmanase,
Nanda ti Bhagava,
jatijaraya nivuta ti brumi:
ye sidha dittham va sutam mutam va,
silabbatam va pi pahaya sabbam,*

*anekarupam-pi pahaya sabbam,
tanham parinnaya anasavase—
te ve nara ogha tinna ti brumi.”’*

- “Ik zeg niet dat álle asceten en brahmanen”,
Zei de *Bhagavat* tot *Nanda*,
“Gehuld zijn in geboorte en ouderdom,²⁴⁹
Die hier hun vertrouwen hebben opgegeven²⁵⁰
Voor wat gezien is,
Gehoord is,
Of gevoeld is;
Die deugdzaamheid en beoefening
Hebben verloochend;
Die ook de ontelbare [andere] praktijken
Hebben losgelaten.
Ik zeg
Dat wie begeerte volkomen begrijpt;
Ik zeg
Dat wie vrij is van bezoedeling,²⁵¹
De mensen zijn die de stroom
Overgestoken hebben !²⁵²” •

Gatha # 108

*“Etabhinandami vaco mahesino,
sukittitam Gotam’anupadhikam !
Ye sidha dittham va sutam mutam va
silabbatam va pi pahaya sabbam,
anekarupam-pi pahaya sabbam,
tanham parinnaya anasavase -
aham-pi te ogha tinna ti brumi” ti. ’*

- “Ik verheug me in de woorden van de Grote Ziener,
Gotama,
Die de bevrijding uit hechting
Goed uitgelegd heeft !
Ook ik zeg dat
Al diegenen die hier hun vertrouwen hebben opgegeven
Voor wat gezien is,
Gehoord is,
Of gevoeld is;
Die deugdzaamheid en beoefening
Hebben verloochend;

Die ook de ontelbare [andere] praktijken
Hebben losgelaten.
Dat wie begeerte volkomen begrijpt,
Dat wie vrij is van bezoedeling.
De mensen zijn die de stroom
Overgestoken hebben !” •

Nanda-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Nanda*

8. DE VRAGEN VAN HEMAKA

Hemaka-manava-puccha (Gathas #109–112)

Gatha # 109

“*Ye me pubbe viyakamsu,
icc-ayasma Hemako,
huraṃ Gotamasasana,
‘iccasi iti bhavissati’, sabbam tam itihitiam,
sabbam tam takkavaddhanam naṃam tattha abhiramim.*”

• “Diegenen die mij, in het verleden
[Over dingen] uitleg gaven
—Voordat *Gotama* zijn Leer openbaarde²⁵³—
Orakelend: “het was zo, en zo zal het zijn”
Debiteerden énkél woorden”,
Zei de eerbiedwaardige *Hemaka*.
“[Al die woorden]
Lieten énkél mijn gedachten toenemen,
Wat ik niet waardeerde.” •

Gatha # 110

“*Tvaṃ-ca me Dhammam-akkhahi
tanhanigghatanam Muni,
yaṃ veditva sato caram, tare loke visattikam.*”

• “Wil U mij de *Dhamma* uitleggen,
Oh Wijze,
Over de vernietiging van begeerte,²⁵⁴
Waardoor men,
Na het helder begrepen te hebben,²⁵⁵
En door opmerkzaam te leven,²⁵⁶
Voorbij hechting aan de wereld kan gaan.²⁵⁷” •

Gatha # 111

“*Idha ditthasutamutavinnatesu piyarupesu Hemaka,
chandaragavinodanam Nibbanapadam-accutam.*”

• “Met betrekking tot aangenane vormen²⁵⁸
Die in deze wereld²⁵⁹
Gezien, gehoord, gevoeld
en gepercipieerd zijn,²⁶⁰ *Hemaka*,
Is de vernietiging van hartstochtelijk verlangen,²⁶¹
De weg naar het eeuwige *nibbana*.²⁶²” •

Gatha # 112

“*Etad-annaya ye sata, ditthadhammabhinibbuta,
upasanta ca te sada, tinna loke visattikan*”-ti”

• “Weet dit:
Zij die dit begrijpen,²⁶³
Die opmerkzaam zijn,
Die zich bevrijden²⁶⁴ in dit leven,
Die altijd vredig zijn,²⁶⁵
Gaan *voorbij* hechting aan de wereld!²⁶⁶” •

Hemaka-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Hemaka*

9. DE VRAGEN VAN TODEYYA

Todeyya-manava-puccha (Gathas #113–116)

Gatha # 113

“*Yasmim kama na vasanti,
icc-ayasma Todeyyo,
tanha yassa na vijjati,
kathankatha ca yo tinno,
vimokkho tassa kidiso ?*”

- “In wie geen zintuiglijk verlangen
[Meer] te vinden is ²⁶⁷”,
Zei de eerbiedwaardige *Todeyya*,
“In wie geen begeerte meer bestaat;²⁶⁸
Wie *voorbij* alle twijfels gegaan is,²⁶⁹
Wát is zijn bevrijding ? ²⁷⁰” •

Gatha # 114

“*Yasmim kama na vasanti,
Todeyya ti Bhagava,
tanha yassa na vijjati,
kathankatha ca yo tinno,
vimokkho tassa naparo.*”

- “ In wie geen zintuiglijk verlangen
[Meer] te vinden is”,
Zei de *Bhagavat* tot *Todeyya*,
“In wie geen begeerte meer bestaat,
Wie *voorbij* alle twijfels gegaan is,
Voor hem is er géén verdere bevrijding.²⁷¹” •

Gatha # 115

“*Nirasaso so uda asasano ?
icc-ayasma Todeyya,
Pannanava so uda pannakappi ?
Munim aham Sakka yatha vijannam:
Tam me viyacikkha Samantacakkhu.*”

• “Is zulk man zonder verlangen,
Of begeert hij nog ? ²⁷²”,
Zei de eerbiedwaardige *Todeyya*.
“Wéét hij alles, of verwerft hij nog [méér] inzicht ? ²⁷³
Ik zou willen weten *hóe* de Wijze juist is, ²⁷⁴
Sakya-man.
Leg het me uit, Allesziener.” •

Gatha # 116

“*Nirasaso so na so asasano.*
Pannanava so na ca pannakappi.
Evam-pi Todeyya Munim vijana:
akincanam kamabhava asattan”-ti.’

• “Hij is zonder verlangen; hij begeert niet meer. ²⁷⁵
Hij wéét alles; hij verwerft niet *nóg* [méér] wijsheid. ²⁷⁶
Herken de *Muni* als volgt, ²⁷⁷ *Todeyya*:
Hij bezit niets, en hij klampt zich niet vast
Aan zintuiglijk bestaan ! ²⁷⁸ ” •

Todeyya-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Todeyya*

10. DE VRAGEN VAN KAPPA

Kappa-manava-puccha (Gathas #117–120)

Gatha # 117

*“Majjhe sarasmim titthatam,
icc-ayasma Kappo,
oghe jate mahabbhaye,
jaramaccuparetanam, dipam pabruhi marisa,
tvan-ca me dipam-akkhahi
yatha-y-idam naparam siya.”*

• “Voor hen die zich in het midden
Van een meer bevinden ²⁷⁹”,
Zei de eerbiedwaardige *Kappa*,
“Wanneer een grote, gevaarlijke vloed ontstaat. ²⁸⁰
Voor hen, die overspoeld worden door ouderdom en dood: ²⁸¹
Spreek me over een eiland, ²⁸² Heer,
Zodat deze toestand zich niet meer voordoet. ²⁸³” •

Gatha # 118

*“Majjhe sarasmim titthatam,
Kappa ti Bhagava,
oghe jate mahabbhaye
jaramaccuparetanam, dipam pabrumi Kappa te: ”*

• “Voor hen die zich in het midden
Van een meer bevinden”,
Zei de *Bhagavat* tot *Kappa*,
“Wanneer een grote, gevaarlijke vloed ontstaat,
Voor hen die overweldigd worden
Door ouderdom en dood:
Zal ik je spreken over een eiland, *Kappa*: ” •

Gatha # 119

*“Akinanam anadanam, etam dipam anaparam,
Nibbanam iti tam brumi jaramaccuparikkhayam.”*

—De Vragen van Kappa—

• “Zonder bezit.
Zonder begeerte.²⁸⁴
Dát is het weergaloze eiland
—er is geen ánder.²⁸⁵
Ik zeg u: dít is *nibbana* !—²⁸⁶
De vernietiging van aftakeling en van vergaan.²⁸⁷ ” •

Gatha # 120

*“Etad-annaya ye sata, ditthadhammabhinibbuta,
na te Maravasanuga, na te Marassa paddhagu” ti.’*

• “Weet dit:
Zij die opmerkzaam zijn,²⁸⁸
Die zich, door [hun inzicht in] de *Dhamma*,
Volledig bevrijden in dit leven,²⁸⁹
Zij komen niet in *Mara*’s macht;²⁹⁰
Zij worden niet geknecht door *Mara* !²⁹¹ ” •

Kappa-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van Kappa

11. DE VRAGEN VAN JATUKANNI

Jatukanni-manava-puccha (Gathas #121–125)

Gatha # 121

“*Sutvana ’ham viram-akamakamim,
icc~ayasma Jatukanni,
oghatigam putthum-akamam-agamam,
santipadam bruhi sahananetta,
yathataccham Bhagava bruhi me tam.*”

• “Ik heb gehoord van een Held
Die geen zintuiglijk verlangen heeft ²⁹²”,
Zei de eerbiedwaardige *Jatukanni*.
“Ik vraag deze Held, die *voorbij* de vloed gegaan is, ²⁹³
Om me de ‘weg van innerlijke vrede’ ²⁹⁴
Uit te leggen, zoals deze staat werkelijk is. ²⁹⁵
Leg het me alstublieft uit, *Bhagavat*.” •

Gatha # 122

“*Bhagava hi kame abhibhuyya iriyati,
adicco va pathavim teji tejasa.
Parittapannassa me Bhuripanna,
acikkha Dhammam yam-aham vijannam
jatijaraya idha vippahanam.*”

• “Wil de *Bhagavat*,
Die het zintuiglijk verlangen overwint—
Zoals de stralende zon met haar kracht
De aarde [overwint]—
Mij, met mijn klein inzicht, ²⁹⁶
Oh, Man van Grote Wijsheid, ²⁹⁷
De Leer uitleggen,
Zodat ik in deze wereld
Het loslaten van geboorte en ouderdom
Begrijp. ²⁹⁸” •

Gatha # 123

*“Kamesu vinaya gedham,
Jatukanni ti Bhagava,
nekkhammam datthu’ khemato;
uggahitam nirattam va ma te vijjitha kincanam.”*

- “Bedwing het verlangen naar zintuiglijk genot²⁹⁹”,
Zei de *Bhagavat* tot *Jatukanni*,
“Nadat je gezien hebt
Dat verzaking [aan de wereld] je in veiligheid brengt:³⁰⁰
Maak dat er niets in je kan gevonden worden,
Dat je kan verheugen of deprimeren.³⁰¹”

Gatha # 124

*“Yam pubbe tam visosehi, paccha te mahu kincanam.
Majjhe ce no gahessasi upasanto carissasi.”*

- “Wis het verleden uit.
Heb geen oog voor de toekomst.
Wanneer je alles loslaat in het heden,
Zal je in vrede leven.³⁰²”

Gatha # 125

*“Sabbaso namarupasmim vitagedhassa brahmana,
asava ssa na vijjanti yehi Maccuvasam vaje” ti.”*

- “Voor wie volkomen zonder begeerte is
Voor lichaam en voor geest,³⁰³ Oh brahmaan,
Zijn er geen bezoedelingen te vinden,³⁰⁴
Waardoor hij onder de heerschappij
Van de dood komt !³⁰⁵”

Jatukanni-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van Jatukanni

12. DE VRAGEN VAN BHADRAVUDHA

Bhadravudha-manava-puccha (Gathas #126–129)

Gatha # 126

*“Okanjaham tanhacchidam anejam,
icc~ayasma Bhadravudho,
nandinjaham oghatinnam vimuttam,
kappanjaham abhiyace sumedham,
sutvana Nagassa apanamissanti ito.”*

- “De Thuisloze, de Begeerte-vernietiger,
De Onbewogene”,
Zei de eerbiedwaardige *Bhadravudha*,
“Hij die begeerte verlaat, de Vloed-overwinnaar,
Hij die bevrijd is,
Hij die alle speculatie loslaat, de Wijze—
Al deze Mannen verlaten de wereld,
Zoals ik vernomen heb van de *Nagassa*.³⁰⁶” •

Gatha # 127

*‘Nana jana janapadehi sangata,
tava vira vakyam abhikankhamana,
tesam tuvam sadhu viyakarohi,
tatha hi te vidito esa Dhammo.’*

- “Vele mensen uit verschillende landen zijn naar hier gekomen,
En wachten op Uw woorden, Oh, Held.
Leg hen alstublieft de Leer uit,
Zoals de *Dhamma* door U begrepen wordt.” •

Gatha # 128

*“Adanatanham vinayetha sabbam,
Bhadravudha ti Bhagava,
uddham adho tiriyan-capi majjhe,
yam yam hi lokasmim upadiyanti
ten’eva Maro anveti jantum.”*

- “Je moet alle begeerte en hechting beteugelen ³⁰⁷”,
Zei de *Bhagavat* tot *Bhadravudha*.
“Van boven naar beneden, dwars en in het midden,³⁰⁸
Waardoor je—voor wat dan ook—
Aan de wereld vastgekleefd bent.³⁰⁹
Op die manier achtervolgt *Mara* een mens.³¹⁰” •

Gatha # 129

*”Tasma pajanam na upadiyetha
bhikkhu sato kincanam sabbaloke,
adanasatte iti pekkhamano,
pajam imam Maccudheyye visattan”-ti.*

- “Daarom moet de opmerkzame monnik ³¹¹
Die dit *wéét*,
Zich aan niets hechten in de wereld.³¹²
Hij ziet hoe
De hechtende, vastklampende mensheid,
Zich verstrikt in het rijk van de Dood ! ³¹³” •

Bhadravudha-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Bhadravudha*

13. DE VRAGEN VAN UDAYA

Udaya-manava-puccha (Gathas #130–136)

Gatha # 130

“*Jhayim virajam-asinam,
icc-ayasma Udayo,
katakiccam anasavam,
paragum sabbadhammanam, atthi panhena agamam:
annavimokkham pabruhi, avijjaya pabhedanam.*”

• “Tot Hem, die in meditatie zit,
Vrij van smet,³¹⁴
Vrij van bezoedeling.³¹⁵”
Zei de eerbiedwaardige *Udaya*,
“Tot Hem, die gedaan heeft wat gedaan moest worden,³¹⁶
Die *voorbij* alle fenomenen gegaan is,³¹⁷
Ben ik gekomen met volgende vraag:³¹⁸
Leg me alstublieft grondig uit
Wat bevrijding door inzicht is—³¹⁹
De vernietiging van onwetendheid.³²⁰” •

Gatha # 131

“*Pahanam kamachandanam*”,
Udaya ti Bhagava,
domanassana 'cubhayam,
thinassa ca panudanam, kukkucchanam nivaranam,”

• “[Het bestaat uit:]
Het opgeven van zintuiglijk verlangen ³²¹”,
Zei de *Bhagavat* tot *Udaya*,
“En van verdriet,³²² [met name] deze twee:
Het verdrijven van luiheid,³²³
En het beperken van piekeren ³²⁴
[over slechte daden in het verleden],” •

Gatha # 132

“*upekkhasatisamsuddham, Dhammatakkapurejavam
annavimokkham pabrumi, avijjaya pabhedanam.*”

- “Zuivering door gelijkmoedigheid
En opmerkzaamheid,³²⁵
Voorafgegaan door gedachten
Over vergankelijke dingen.³²⁶
Dát noem ik bevrijding door inzicht ³²⁷—
De vernietiging van onwetendheid.³²⁸” •

Gatha # 133

“*Kim su samyojano loko ?
icc-ayasma Udayo,
Kim su tassa vicaranam ?*”
Kiss’ assa vippahanena Nibbanam iti vuccati ?”

- “Waardoor is de wereld geketend ? ³²⁹,
Zei de eerbiedwaardige *Udaya*.
“Waardoor dwaalt de wereld rond ?
Door compleet dat ding op te geven
Dat *nibbana* genoemd wordt ?” •

Gatha # 134

“*Nandisamyojano loko,
Udaya ti Bhagava,
vitakk’ assa vicarana.*”
Tanhaya vippahanena Nibbanam iti vuccati.”

- “De wereld is geketend door genot ³³⁰,
Zei de *Bhagavat* tot *Udaya*.
“De wereld dwaalt rond door overwegingen.³³¹
Door verlangen compleet op te geven
Wordt *nibbana* bereikt ! ³³²” •

Gatha # 135

“*Katham satassa carato vinnanam uparujjhati?
Bhagavantam putthum-agamma, tam sunoma vaco tava.”*

• “Hoe stopt het bewustzijn bij iemand
Die opmerkzaam leeft ?
We zijn naar de *Bhagavat* gekomen
Om deze vraag te stellen.
Mogen we uw antwoord kennen alstublieft.” •

Gatha # 136

“*Ajjhattan-ca bahiddha ca vedanam nabhinandato —
evam satassa carato vinnanam uparujjhati*” ti.’

• “Zonder te genieten van gewaarwordingen ³³³
Van binnen en van buiten, ³³⁴
Stopt het bewustzijn bij iemand
Die opmerkzaam leeft ! ³³⁵” •

Udaya-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Udaya*

14. DE VRAGEN VAN POSALA

Posala-manava-puccha (Gathas #137–140)

Gatha # 137

“Yo atitam adisati,
icc-ayasma Posala,
anejo chinnasamsayo,
paragum sabbadhammanam
atthi panhena agamam.”

- “Tot de Man die het verleden onthult ³³⁶,
Zei de eerbiedwaardige *Posala*,
“Die vrij is van verlangen, ³³⁷
Die alle twijfel vernietigd heeft, ³³⁸
Die *voorbij* alle fenomenen gegaan is, ³³⁹
'Ben ik gekomen om een andere vraag te stellen': ³⁴⁰” •

Gatha # 138

*'Vibhuta-rupa-sannissa, sabba-kayappahayino,
ajjhattan-ca bahiddha ca n'atthi kinci ti passato,
nanam Sakkānupucchāmi, katham neyyo tathavidho ?'”*

- “Voor wie de perceptie van de vormen
Beëindigd is, ³⁴¹
Voor wie *ziet* dat er '*niets*' ³⁴² is,
Noch van binnen,
Noch van buiten;
[Voor zulke persoon] vraag ik aan de *Sakya*-man:
Hoe wordt zulke [gerealiseerde] man
Verder onderricht ? ³⁴³” •

Gatha # 139

“Vinnanathitiyo sabba,
Posala ti Bhagava,
abhijanāṃ Tathagato,
Titthantam-enam janāti, adhimuttam tapparayanam.”

- “Alle bewustzijnstoestanden ³⁴⁴”,
Zei de *Bhagavat* tot *Posala*,
“Zijn door de Gerealiseerde gekend:
Hij weet waar hij zich bevindt.
Wat hij gaat doen.
Waarheen hij gaat.” •

Gatha # 140

“*Akincannasambhavam natva, nandi samyojanam iti,
evam-etam abhinnaya, tato tatha vipassati:
etam nanam tatham tassa, brahmanassa vusimato*” ti.”

- “Doordat hij experiëntieel
De oorsprong van ‘nietsheid’ realiseert;³⁴⁵
En doordat hij inziet dat élk verlangen een kluister is ³⁴⁶
[Die de mens aan de wereld bindt],
Is zijn inzicht helder:
Voor de brahmaan die zichzelf gerealiseerd heeft,
Is dit zijn werkelijke wijsheid ! ³⁴⁷” •

Posala-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Posala*

15. DE VRAGEN VAN MOGHARAJA
Mogharaja-manava-puccha (Gathas #141–144)

Gatha # 141

“*Dvāham Sakkam apucchissam,
icc-ayasma Mogharaja,
na me byakasi Cakkhuma,
yavatatiyan-ca Devisi byakaroti ti me sutam.*”

• “Ik heb het tweemaal
Aan de *Sakya*-man gevraagd”,
Zei de eerbiedwaardige *Mogharaja*,
“Maar de Ziener bleef
Me het antwoord schuldig.³⁴⁸
Ik stel de vraag voor de derde keer.
Ik heb gehoord
Dat de Goddelijke Ziener³⁴⁹
Nu zal antwoorden.” •

Gatha # 142

“*Ayam loko paro loko, Brahmaloḥko Sadevako:
ditthim te nabhijanami Gotamassa yasassino.*”

• “[Wat betreft]
Deze wereld;
De andere wereld;
De *Brahma*-wereld met zijn *devas*:³⁵⁰
Niemand kent
De visie die
De achtenswaardige Gotama hierover heeft.³⁵¹” •

Gatha # 143

“*Evam abhikkantadassavim, atthi panhena agamam:
Katham lokam avekkhantam Maccuraja na passati?*”

• “Daarom ben ik gekomen om aan Hem,
Die het opperste inzicht ³⁵² bezit,
Volgende vraag te stellen:³⁵³
Op welke manier
Moet iemand naar de wereld kijken,
Om te ontsnappen
Aan de greep van de koning van de Dood ? ³⁵⁴ ” •

Gatha # 144

“*Sunnato lokam avekkhassu, Mogharaja, sada sato.
Attanuditthim uhacca, evam Maccutaro siya.
Evam lokam avekkhantam Maccuraja na passati*” ti.”’

• “Bekijk de wereld als ‘leeg’,³⁵⁵ *Mogharaja*.
Wees altijd opmerkzaam.³⁵⁶
Wanneer je het verkeerde inzicht
Van een [werkelijk bestaand, separaat] zelf
Vernietigd hebt,³⁵⁷
Zal je altijd *voorbij* de Dood gaan.³⁵⁸
Wanneer je op deze manier naar de wereld kijkt,
Ziet de koning van de Dood je *niet* ! ³⁵⁹ ” •

Mogharaja-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Mogharaja*

16. DE VRAGEN VAN PINGIYA

Pingiya-manava-puccha (Gathas #145–148)

Gatha # 145

“*Jinno 'ham~asmi abalo vitavanno,
icc~ayasma Pingiyo,
netta na suddha savanam na phasu—
ma'ham nassam momuho antara va !
Acikkha Dhammam yam-aham vijannam
jatijaraya idha vippahanam.*”

• “Ik ben oud, zonder kracht,
Met een slechte huidskleur”,
Zei de eerbiedwaardige *Pingiya*,
Mijn ogen zien niet goed, en horen is moeilijk—
Moge ik halverwege³⁶⁰
Niet als een dwaas ten onder gaan !³⁶¹
Verklaar de Leer,
Zodat ik inzicht verkrijg³⁶²
In het loslaten van
Geboorte en ouderdom
In deze wereld.³⁶³” •

Gatha # 146

“*Disvana rupesu vihannamane,
Pingiya ti Bhagava,
ruppanti rupesu jana pamatta -
tasma tuvam Pingiya appamatto,
jahassu rupam apunabbhavaya.*”

• “Ik heb [mensen] zien neerslaan te midden
Van [de wereld van de] vormen”,
Zei de *Bhagavat* tot *Pingiya*,
“[En dat] achteloze mensen gepijnigd werden te midden
Van [de wereld van de] vormen—
Om die reden, *Pingiya*, moet je,
Door waakzaam te zijn,
[De wereld van de] vormen opgeven,³⁶⁴
En niet meer tot wedergeboorte komen.³⁶⁵” •

Gatha # 147

*“Disa catasso vidisa catasso,
icc-ayasma Pingiyo,
uddham adho dasa disa imayo
na tuyham adittham asutammutam va
atho avinnatam kincinam-atthi loke !
Acikkha Dhammam yam-aham vijannam
jatijaraya idha vippahanam.”*

• “In de vier windrichtingen,
In de vier tussenliggende windrichtingen”,
Zei de eerbiedwaardige *Pingiya*,
“Boven en beneden:³⁶⁶ in deze tien richtingen,
Bestaat er voor u niets dat ongezien, ongehoord,
Ongevoeld of ongekend is in de wereld !
Verklaar de Leer zodat ik hier inzicht verkrijg
In het loslaten van
Geboorte en ouderdom in deze wereld.” •

Gatha # 148

*“Tanhadhipanne manuje pekkhamano,
Pingiya ti Bhagava,
santapajate jarasa parete—
tasma tuvam Pingiya appamatto,
jahassu tanham apunabbhavaya” ti.”*

• “Ik heb mensen gezien,
Slachtoffers van begeerte”,
Zei de *Bhagavat* tot *Pingiya*,
“Gekweld en geteisterd door aftakeling—
Om die reden, *Pingiya*, moet je,
Door waakzaam te zijn,
Alle verlangen opgeven,
En niet meer tot wedergeboorte komen !” •

Pingiya-manava-puccha nitthita
Einde van de Vragen van *Pingiya*

DEEL III – EPILOOG

VERZEN ALS LOFBETUIGING

Parayanatthutigatha (Gathas #149–155)

Gatha # 149

*'Idam~avoca Bhagava Magadhesu
viharanto Pasanake cetiye.
Paricarika-solasanam brahmananam ajjhitto,
puttho puttho panham byakasi.
Ekamekassa ce pi panhassa attham~annaya,
Dhammam~annaya, Dhammanudhammam patipajjeyya,
gaccheyy'eva jara-maraṇassa param.
"Param gamaniya ime Dhamma" ti,
tasma imassa Dhammapariyayassa
Parayanam tv'eva adhivacanam.
Ajito TissaMetteyyo, Punnako atha Mettagu,
Dhotako Upasivo ca, Nando ca atha Hemako,'*

• 'Het volgende zei de *Bhagavat*,
Terwijl hij zich onder de inwoners van *Magadha* bevond Bij het
Pasanaka-heiligdome.
De zestien brahmanen die hem opzochten
Stelden vragen en nog méér vragen
En Hij [de Boeddha] beantwoordde ze.
Wie de betekenis ³⁶⁷ van elke vraag kent,
Begrijpt de Leer,
En wie [dit inzicht] realiseert, conform de *Dhamma*,
Zal zeker *voorbij* ouderdom en dood gaan.
Men zegt dat
'Deze leerstellingen
Over *de andere oever* gaan'.
Daarom wordt deze presentatie ³⁶⁸ van de *Dhamma*
'*De Weg naar de Andere Oever*' genoemd.
Ajita, Tissa Metteyya, Punnaka, evenals *Mettagu*,
Dhotaka en *Upasiva*, *Nanda* en ook *Hemaka*,'

Gatha # 150

*'Todeyya, Kappa dubhaya, Jatukanni ca pandito,
Bhadravudho Udayo ca, Posalo capi brahmaṇo,
Mogharaja ca medhavi, Pingiyo ca maha isi.'*

• 'De twee: *Todeyya & Kappa, Jatukanni*, de wijze,
Bhadravudha en *Udaya*, en ook de brahmaan *Posala*,
Mogharaja, de verstandige en de grote ziener, *Pingiya*.' •

Gatha # 151

*'Ete Buddham upagacchum, sampannacaraṇam isim,
pucchanta nipune panhe, Buddhasetham upagamum.'*

• 'Zij gingen naar de Boeddha,
Naar de Ziener met Volmaakt Gedrag,
Om subtiele vragen te stellen
Aan de Meest Verlichte.'³⁶⁹ •

Gatha # 152

*'Tesam Buddho byakasi panhe puttho yathatatham,
panhanam veyyakaranena tosesi brahmane muni.'*

• 'De Boeddha antwoordde op de gestelde vragen
Naar waarheid
—D.i. zoals de werkelijkheid wérkelijk is—,³⁷⁰
En door de vragen zo te beantwoorden
Overtuigde hij de brahmanen.' •

Gatha # 153

*'Te tosita Cakkhumata, Buddhen' adiccabandhuna,
brahmacariyam-acarimsu varapannassa santike.'*

• 'Zij [de brahmanen], overtuigd door de Ziener,
De Boeddha,
De Bloedverwant van de Zon,
Wijden hun leven aan het spirituele,
Onder [de supervisie van] de Uitmuntende.' •

Gatha # 154

*'Ekamekassa panhassa yatha Buddhena desitam,
tatha yo patipajjeyya gacche param aparato.'*

- 'De Boeddha onderwees [hen] door de vragen
Eén na één te beantwoorden.
Al wie op deze manier beoefent,
Kan oversteken naar de *Andere Oever*.' •

Gatha # 155

*'Apara param gaccheyya bhavento maggam-uttamam.
Maggo so param gamanaya, tasma Parayanam iti.'*

- 'Hij kan van hier naar de *Andere Oever*
Oversteken door het opperste Pad te ontwikkelen.
Dit is de weg om naar de *Andere Oever* te gaan.
Daarom wordt dit Pad
'*De Weg naar de Andere Oever*'
Genoemd'. •

VERZEN OVER HET RECITAL

Parayananutigatha (Gathas #156–174)

Gatha # 156

*“Parayanam anugayissam,
icc-ayasma Pingiyo,
yatha addakkhi tatha akkhasi: vimalo bhurimedhaso,
nikkamo nibbano Nago, kissa hetu musa bhane ?”*

• Pingiyo zei:

“Ik zal *'de Weg naar de Andere Oever'* reciteren,
Zoals Hij het zág,
Zoals Hij het uitlegde:
Onbezoedeld,
Met groot bevattingsvermogen.
Hij, die vrij is van zintuiglijk verlangen;³⁷¹
De Onthechte;
De Sterke Man.³⁷²
Waarom zou Hij liegen ?” •

Gatha # 157

*'Pahinamalamohassa, manamakkhappahayino,
handaham kittayissami giram vannupasamhitam.'*

• “Voor de Man

Die bezoedeling en onwetendheid losliet,
Die hoogmoed en kwaadwilligheid opgaf,
Voor hem zal ik dit gedicht,
—Dat omgeven is met schoonheid—
proclameren.” •

Gatha # 158

*'Tamonudo Buddho SamantaCakkhu,
Lokantagu sabbabhavativatto,
anasavo sabbadukkhappahino,
saccavhaya brahme upasito me.'*

• “De Boeddha,
De Verdrijver van Duisternis,³⁷³
De Allesziener,
Die de wereld volkomen verstaat,³⁷⁴
Die alle ‘worden’ oversteeg;
Die alle lijden verdreef;
Hij, die vrij is van bezoedeling;
Hij, wiens naam ‘waarheid’ is—
Oh, Brahmaan,
Ik vereer U.” •

Gatha # 159

*'Dijo yatha kubbanakam pahaya,
bahupphalam kananam-avaseyya,
evam p' aham appadasse pahaya,
mahodadhim hamsa-r-iv' ajjhapattam.'*

• “Zoals een vogel
Die uit een onvruchtbaar bos is weggevlucht,
Om te nestelen in een woud met veel fruit,
Zo ook heb ik
Diegenen met kleine wijsheid
Achter mij gelaten.
Zoals een zwaan
Die aangekomen is bij de grote zee.” •

Gatha # 160

*'Ye me pubbe viyakamsu, huram Gotamasasana,
'iccasī iti bhavissati',
sabbam tam itihittham,
sabbam tam takkavaddhanam.'*

• “Zij die me [dingen] hebben uitgelegd in het verleden,
Vóór *Gotama's* Leer [me bekend was],
Zegden: “het is zo; en zo zal het zijn”.
Zij leerden me slechts woorden:
Enkel mijn gedachten namen [in volume] toe.” •

Gatha # 161

*'Eko Tamanud' asino, Jutima so Pabhankaro,
Gotamo Bhuripannano, Gotamo Bhurimedhaso.'*

- “Er is slechts één Verdrijver van Duisternis:
[Het is:]
De Heldere; de Lichtende;
Gotama met Groot Inzicht;
Gotama van Grote Wijsheid.” •

Gatha # 162

*'Yo me Dhammam-adesesi, sanditthikam-akalikam,
tanhakkhayam-anitikam, yassa n' atthi upama kvaci.'*

- “Hij, die me de *Dhamma* leerde,
Die zichtbaar is; tijdloos.
Het einde van verlangen; *voorbij* ellende;
Hij, die nergens zijn gelijke vindt.” •

Gatha # 163

*“Kin-nu tamha vippavasasi muhuttam-api Pingiya,
Gotama Bhuripannana, Gotama Bhurimedhasa,'*

- [*Bavari* zei:]
• “Waarom blijf je dan afgezonderd van Hem,
Ook al is het slechts één seconde, *Pingiya*,
[Afgezonderd van]
Gotama met Groot Inzicht,
Gotama van Grote Wijsheid.” •

Gatha # 164

*'Yo te Dhammam-adesesi, sanditthikam-akalikam,
tanhakkhayam-anitikam, yassa n' atthi upama kvaci?'"*

• “Hij, die je de *Dhamma* leerde,
Die zichtbaar is; tijdloos;
Het einde van verlangen; *voorbij* ellende;
Hij, die nergens zijn gelijke vindt.” •

Gatha # 165

*“Naham tamha vipavasami muhuttam-api brahmana,
Gotama Bhuripannana, Gotama Bhurimedhasa, “*

[*Pingiya* zei:]

• “Ik zou niet één seconde afgezonderd willen blijven Van Hem,
Brahmaan,
[Afgezonderd van]
Gotama met Groot Inzicht,
Gotama van Grote Wijsheid.” •

Gatha # 166

*‘Yo me Dhammam-adesesi, sanditthikam-akalikam,
tanhakkhayam-anitikam, yassa n’atthi upama kvaci.’*

• “Hij die me de *Dhamma* leerde,
Die zichtbaar is; tijdloos.
Het einde van verlangen; *voorbij* ellende;
Hij die nergens zijn gelijke vindt.” •

Gatha # 167

*‘Passami nam manasa cakkhuna va,
rattindivam brahmana appamatto.
Namassamano vivasemi rattim,
ten’eva mannami avippavasam.’*

• “Ik zie hem in mijn geest alsof het met mijn oog was,
Dag en nacht leef ik behoedzaam, brahmaan.
Door Hem eer te betonen wordt mijn nacht kort.
Om die reden, weet ik,
Dat ik niet afgezonderd blijf van Hem.”

Gatha # 168

*'Saddha ca piti ca mano sati ca
napenti me Gotamasasanamha,
yam yam disam vajati Bhuripanno
sa tena ten'eva nato'ham-asmi.'*

• “Mijn vertrouwen, mijn vreugde, mijn bewustzijn,
Mijn opmerkzaamheid, verlaten *Gotama's* Leer niet.
Welke richting de Man van Grote Wijsheid ook uitgaat,
Het is altijd de plaats waar ik naar neig.” •

Gatha # 169

*'Jinnassa me dubbalathamakassa,
ten'eva kayo na paleti tattha
sankappayattaya vajami niccama,
mano hi me brahmana tena yutto.'*

• “Ik ben oud, zonder kracht en zwak.
Daarom gaat mijn lichaam niet tot Hem,
Maar in mijn gedachten ben ik daar altijd.
Mijn bewustzijn, brahmaan, is met Hem verenigd.” •

Gatha # 170

*“Panke sayano pariphandamano,
dipa dipam upallavim,
ath'addasasim Sambuddham, oghatinnam-anasavam.”*

• “Toen ik in een moeras³⁷⁵ lag,
Beefde ik.
Ik dreef van eiland naar eiland.
Dan zag ik de *Sambuddha*,
De Stroomoversteker,
De Onbezoedelde.” •

Gatha # 171

“*Yatha ahu Vakkali muttasaddho—
Bhadravudho Alavigotamo ca—
evam-eva tvam-pi pamuncassu saddham,
gamissasi tvam Pingiya Maccudheyassa param.*”

• [De Boeddha zei:]

“Juist zoals *Vakkali* zijn vertrouwen uitte
—En *Bhadravudha*, en *Alavi-Gotama*—
Zo ook moet jij je vertrouwen betuigen.
Dan zal ook jij, *Pingiya*,
Voorbij het Rijk van de Dood gaan.³⁷⁶” •

Gatha # 172

“*Esa bhiyyo pasidami, sutvana munino vaco,
vivattacchaddo Sambuddho, akhilo patibhanava,*”

• [Pingiya zei:]

“Ik ben erg verheugd
Nu ik de woorden van de Wijze heb gehoord;
De 'Zelf-Verwijderaar,
De *Sambuddha*,
Die vrij is van hardvochtigheid;³⁷⁷
Die wijs is
En gevat in het spreken.³⁷⁸” •

Gatha # 173

“*Adhideve abhinnaya, sabbam vedi paroparam,
panhan' antakaro Sattha kankhinam patijanatam.*”

• Die de grote goden kent.

Die alles begrijpt, van ver en van nabij.
De Leraar die een einde maakt aan vragen
Bij diegenen die twijfelen.
[De leraar] die alles duidelijk maakt.” •

Gatha # 174

*'Asamhiraṃ Asaṃkupaṃ, yaśsa n'atthi upama kvaci,
Addha gaṃissami na m'ettha kankha,
evaṃ maṃ dharehi adhimuttacittaṃ"-ti.'*

• “De Onverwoestbare;
De Niet-Geagiteerde;
Hij, die nergens zijn gelijke vindt.
Laat er geen enkele twijfel over bestaan:
Zeker zal ik daar [naar *nibbana*] naartoe gaan.
Hou me in gedachten
Als iemand wiens hart op *nibbana* gericht is.” •

Pingiyasuttantam Solasi
De Voordracht van *Pingiya*, de Zestiende
Parayanavaggo Niṭṭhito
Einde van 'de Weg naar de Andere Oever'

BIBLIOGRAFIE

Analayo, (2017), Early Buddhist Meditation Studies, Barre Center for Buddhist Studies, Barre, MA, USA

Analayo, Bhikkhu, (2013), Perspectives on Satipatthana, Windhorse Publications, Cambridge, UK

Bantaokul, Sudarat, (2003), Vipassana-Nana (Insight Knowledge): An Analytical Study of Solasanana (The Successive Stages of Sixteen Knowledges) in Theravada Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Bangkok, Thailand

Bhikkhu Anandajoti, (2011), Parayanavagga. A Critical Edition with A Study of its Metre, <https://www.ancient-buddhist-texts.net/Textual-Studies/Parayana-Metre/Parayana-Metre.pdf>

Bhikkhu Anandajoti, (2007), The Way to the Beyond (Parayanavagga), <http://www.ancient-buddhist-texts.net>

Bodhi, Bhikkhu, (2013), Dhamma and Non-Duality, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka

Bodhi, Bhikkhu, (2004), The Jhanas and the Lay Disciple According to the Pali Suttas, BuddhaSasana, Vietnam

Bodhi, Bhikkhu, (1999), The Noble Eightfold Path. The Way to the End of Suffering, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka

Brahm, Ajahn, (1999), In the Presence of Nibbana. Developing Faith in the Buddhist Path to Enlightenment, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka

Brahm, Ajahn, (2006), Mindfulness, Bliss, And Beyond. A Meditator's Handbook, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Brahm, Ajahn, (2011), The Art of Disappearing. The Buddha's Path to Lasting Joy, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Brasington, Leigh, (2002), Instruction for Entering Jhana, Insight Journal, Fall 2002, Barre, MA, USA

Brasington, Leigh, (2015), Right Concentration. A Practical Guide to the Jhanas, Shambhala Publications, Boulder, CO, USA

Brasington, Leigh, (2005), *Sharpening Manjushri's Sword. The Jhanas in Theravadan Buddhist Meditation*, Revised edition of a paper, presented to the American Academy of Religion/Western Regional Meeting dd. 25 March 1997.

Bucknell, Roderick, (1993), *Reinterpreting the Jhanas*, *Journal of the International Association of Buddhist Studies*, Volume 16, Number 2, Winter 1993, p. 375-409

Buddhadatta, Mahathera, A.P. (2014), *Concise Pali-English Dictionary*, Motilal Banarsidass Publishers (P). Ltd, Delhi, India

Buddhaghosa, Bhadantacariya, (2010), *Visuddhimagga, The Path of Purification*, Pariyatti Press, Onalaska, WA, USA

Buddhist Publication Society, (2013), *The Three Basic Facts of Existence I. Impermanence (Anicca)*, Collected essays, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka, Free distribution

Burford, Grace, *Encyclopedia of Indian Philosophies, Volume VII, Abhidharma Buddhism To 150 A.D.*, Motilal Banarsidass Publishers, Private Limited, Delhi, India

Burton, Lloyd, (2003), *The Jhanas & The Brahmaviharas*, *Dhammatala in Chupadero*, New Mexico, US

Catherine, Shaila, (2008), *Focused and Fearless. A Meditator's Guide to States of Deep Joy, Calm and Clarity*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Catherine, Shaila, (2011), *Wisdom Wide-and-Deep. A practical Handbook for Mastering Jhana and Vipassana*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Chah, Ajahn, (1992), *A Still Forest Pool: The Insight Meditation of Achaan Chah*, Quest Books, Wheaton, IL, USA

Chah, Ajahn, (2007), *Dhammatalks by Ajahn Chah*, The Sangha, Wat Nong Pah Pong, Thailand

Chah, Ajahn, (2000), *Een stille woudvijver*, Uitgeverij Asoka, Rotterdam, Nederland

Chah, Ajahn, (2005), *Everything arises, everything falls away. Teachings on impermanence and the end of suffering*, Sham-bhala Publications, Boston, MA, USA

Chah, Ajahn, (2004), *Everything Is Teaching Us*, The Sangha Bodhivana Monastery, Victoria, Australia, Free distribution

Chah, Ajahn, (2007), *Food For The Heart*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Chah, Ajahn, e.a. (1999), *Forest Path, Talks, essays, poems, drawings and photographs from the community at Wat Pah Nanachat, Ubon, Thailand*. Free distribution

Chah, Ajahn, (2013), *In simple Terms*, Metta Forest Monastery, Valley Center, CA, USA, e-book, Free distribution

Chah, Ajahn, (1982), *Questions & Answers with Ajahn Chah*, The Sangha, Bung Wai Forest Monastery, Wat Pah Pong, Ubon, Thailand, Free distribution

Chah, Ajahn, (2007), *The Teachings of Ajahn Chah. A collection of Ajahn Chah's Dhamma talks*, The Sangha, Wat Nong Pah Pong, Ubon, Thailand, Free Distribution

Ciunaite, Ilona, (2016), *Liberation Unleashed. A Guide to Breaking Free from the Illusion of a Separate Self*, Non Duality Press, Oakland, CA, USA

Coleman, Daniel, (2008), *The Buddha on Meditation and Higher States of Consciousness*, Harvard University, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka, Free distribution

Coleman, James, William, (2017), *The Buddha's Dream of Liberation. Freedom, Emptiness, and Awakened Nature*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Conze, Edward, (2008), *Buddhist Thought in India*, Routledge Library Editions: Buddhism, Oxon, UK

Dalai Lama & Chodron, Thubten, (2014), *Buddhism. One Teacher, Many Traditions*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

de Breet, Jan & Janssen, Rob, *De volledige (nog aan de gang zijnde) Nederlandse vertaling van de Pali-canon*, Uitgeverij Asoka, Rotterdam, Nederland

Dhammadharo, Ajaan, (1988), *The Manual of Insight Meditation. Practising Clear Comprehension in accordance with the Maha Satipatthana Sutta*, The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, Taipei, Taiwan

Dhammananda, Sri, (—), *A Pali Word a Day. A Selection of Pali Words for Daily Reflection*, Buddha Dharma Education Association Inc, Penang, Malaysia

Dhammaratana, U, (2011), *Guide Through The Visuddhimagga*, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka

Dogen, Eihei, (2007), *Shobogenzo*, Urbandharma, e-book, Free distribution

Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Atthakavagga. De Vrede van de Boeddha*, Pro-Book, Utrecht, Nederland

Dubois, Guy, Eugène, (2013), *Dhamma - Overdenkingen bij een ultieme werkelijkheid*, Pro-Book, Utrecht, Nederland

Dubois, Guy, Eugène, (2013), *Dhammapada - Het Pad van Waarheid*, Pro-Book, Utrecht, Nederland

Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Satta-visuddhi. De Zeven Zuiveringen & de Zestien Fasen van Inzicht*, Pro-Book, Utrecht, Nederland

Duncan, Alexander, (2017), *The Pali Canon Phenomenon*, Paliesque, www.palisuttas.wordpress.com

Easwaran, Eknath, (2016), *Passage Meditation. A Complete Spiritual Practice*, Nilgiri Press, Tomales, CA, USA

Easwaran, Eknath, (2007), *The Upanishads*, Nilgiri Press, Tomales, CA, USA

Evola, Julius, (1996), *The Doctrine of Awakening. The Attainment of Self-Mastery According to the Earliest Buddhist Texts*, Inner Traditions, Rochester, Vt, USA

Fausbøll, Michael, V. (2015), *The Sutta-Nipata*, Simplicissimus Book Farm.

Flickstein, Matthew, (2003), *De zeven stadia van zuivering. De ontwikkeling van inzicht door meditatie*, Uitgeverij Asoka, Rotterdam, Nederland

Flickstein, Matthew, (-), *Obstacles to the Practice of Insight Meditation*, Forest Way Insight Meditation Center, Ruckersville, VA, USA

Flickstein, Matthew, (2007), *The Meditator's Atlas. A Roadmap of the Inner World*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Flickstein, Matthew, (2009), *The Meditator's Workbook. A Journey To The Center*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Flickstein, Matthew, (2001), *Swallowing the River Ganges: A Practice Guide to the Path of Purification*, Wisdom Publications, Somerville, MA, USA

Fronsdal, Gil (2016), *The Buddha before Buddhism: Wisdom from the Early Teachings*, Shambhala Publications, Inc., Boulder, CO, USA

Goldstein, Joseph, (2003), *One Dharma. The Emerging Western Buddhism*, HarperCollins Publishers, New York, NY, USA

Goldstein, Joseph, (2011), *Vipassana. Inzichtmeditatie als pad tot bevrijding*, Asoka, Rotterdam, Nederland

Gunaratana, Bhante, Henepola, (1980), *A Critical Analysis of the Jhanas [in Theravada Buddhist Meditation]*, Buddha Dharma Education Association Inc. Free distribution

Gunaratana, Bhante, Henepola, (1995), *The Jhanas in Theravada Buddhist Meditation*, The Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka, Free publication

Katz, Nathan, (2004), *Buddhist Images of Human Perfection. The Arahant of the Sutta Pitaka Compared with the Bodhisattva and the Mahasiddha*, Still Banarsidass Publishers, Private Limited, Delhi, India

King, L., Winston, (2001), *In the Hope of Nibbana. The Ethics of Theravada Buddhism*, Pariyatti Press, Seattle, WA, USA

Kloppenborg, Ria (2000), *Theratherigatha, Verzen van monniken en nonnen. Uitspraken van bevrijde mannen en vrouwen in het vroege boeddhisme*, Uitgeverij Asoka, Rotterdam, Nederland

Müller, Max, Friedrich, (2017), *The Sutta-Nipata: A Collection of Discourses Being One of the Canonical Books of the Buddhists; Translated From Pali by V. Fausbøll (Classic Reprint)*, Forgotten Books, London, UK

Nagao, Gadjin, M., (2000), *Wisdom, Compassion, and the Search for Understanding*, University of Hawai'i Press Books, Honolulu, Hawaii, USA

Nanarama, Matara, Mahathera, (1993), *The Seven Stages of Purification & The Insight Knowledges. A Guide To The Progressive Stages of Buddhist Meditation*, Buddha Dharma Education Association Inc., Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka, Free distribution

Nyanaponika, Thera (1992), *The Heart of Buddhist Meditation: a Handbook of Mental Training Based on the Buddha's Way of Mindfulness, with an Anthology of Relevant Texts Translated from the Pali and Sanskrit*, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka. Free distribution

Nyanaponika, Thera, (2006), *The Three Basic Facts of Existence*, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka. Free distribution

Nyanaponika, Thera, (1995), *Vedana-Samyutta*, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka. Free distribution

Nyanatiloka, Mahathera, (1997), *Buddhist Dictionary. Manual of Buddhist Terms and Doctrines*, Buddha Dharma Education Association Inc., Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka.

Pande, Govind, Chandra, (2015), *Studies in the Origins of Buddhism*, Motilal Banarsidass, Delhi, India

Potter, Karl, H., (1998), *Encyclopedia of Indian Philosophies, Volume VII, Abhidharma Buddhism To 150 A.D.*, Motilal Banarsidass Publishers, Private Limited, Delhi, India

Powers, John, (2012), *A Bull of a Man, Images of Masculinity, Sex, and the Body in Indian Buddhism*, Harvard University Press, Cambridge, MA, USA

Rhys Davids T.W. & Stede, William, (2002), *Pali-English Dictionary*, Munshiram Manoharlal Publishers (P), Ltd, New Delhi, India

Sasaki, Genjun,(1986),*Linguistic Approach to Buddhist Thought*, Motilal Banarsidass, Delhi, India

Snyder, Stephen & Rasmussen, Rina (2009), *Practising the Jhanas*, Shambhala Publications, Inc., Boston, MA, USA

Thijssen, Hein, (2004), *Leeg en bevrijd. Verslag van een mensenleven*, Uitgeverij S.W.P. B.V., Amsterdam, Nederland.

University of Chicago, (2007), *The Pali Text Society's Pali-English Dictionary, Digital Dictionaries of South Asia (DDSA)*, Chicago, IL, USA, www.d-sal.uchicago.edu

Van Loosbroek, Peter, www.sleuteltoezicht.nl

Webb, Russell, and Nyanatusita, Bhikkhu (2012), *An Analysis of the Pali Canon and a Reference Table of Pali Literature*, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka

Wynne, Alexander, (2007), *The Origin of Buddhist Meditation*, Routledge, Taylor & Francis Group, London & New York, UK

(—), (2017), *Sayagyi U Ba Khin Journal. A Collection Commemorating the Teachings of Sayagyi U Ba Khin*, Vipassana Research Publications, Pariyatti Publishing, Onalaska, WA, USA

(—), (2017), *Buddhism Portal, Wisdom Library*, www.wisdomlib.org

(—), (2017), *Digital South Asia Library, University of Chicago*, dsal.uchicago.edu

VOETNOTEN

¹ Nagao, Gadjin, M., (2000), *Wisdom, Compassion, and the Search for Understanding*, p. 172

² Wynne, Alexander, (2007), *The Origin of Buddhist Meditation*, p. 64 e.v.

³ Potter, Karl, H., (1998), *Encyclopedia of Indian Philosophies, Volume VII, Abhidharma Buddhism To 150 A.D.*, p. 316

Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Atthakavagga. De Vrede van de Boeddha*, p. 39 e.v.

⁴ Fausbøll, Michael, V. (2015), *The Sutta-Nipata*, p. 1 e.v.

⁵ *De Atthakavagga in de Maha-Niddesa; de Parayanavagga in de Cula-Niddesa.*

⁶ *Zie de conclusies van mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2017), Atthakavagga. De Vrede van de Boeddha.*

⁷ 'gatha' (P.): *het is een metrisch en vaak ritmisch, dichtend vers in de oud-Indische talen Pali en Sanskriet (Skr. khatha).*

⁸ 'Sambuddha' (P.): *een Zelf-Ontwaakte. Een epitheton van de Boeddha.*

⁹ 'dhammavicaya' (P.): *dhammavicaya sambojjhanga = onderzoek van de Dhamma als factor van verlichting.*

¹⁰ 'buddhasasana' (P.): *de leer van de Boeddha.*

¹¹ *Kalama-Sutta, Anguttara-Nikaya, 3.65*

¹² *Buddhadatta, Mahathera, (2014), Concise Pali-English Dictionary*

¹³ *anuttara (P.): an+uttara: an = niets; uttara = hoger, onvergelijkelijk, ongeëvenaard onovertroffen, weergaloos.*

¹⁴ 'de Andere Oever': *synoniem voor Zelfrealisatie, voor het Ongeborene, voor het Doodloze, voor Nibbana.*

¹⁵ 'paradijselijk': *vert. van → ramaniyam manoramam (Gatha # 38).*

¹⁶ *Dit Pasanaka-heiligdom werd, door archeologisch onderzoek, geïdentificeerd in de Barabar Hills, een 30-tal km ten Noorden van Bodhgaya, in de buurt van een rotsheuvel, genaamd Kawadol Hill.*

¹⁷ 'Dhamma' (P): Dhamma heeft vele betekenissen. De eerste en meest gebruikte betekenis van 'Dhamma' is: de natuurwet; de kosmische wet; de zoetheid van de dingen; het centrale beginsel. Dhamma is onze oorspronkelijke natuur. Onze ware aard: de staat van leegte en van bevrijding. Wie de Dhamma beleeft zoals de Boeddha het zich voorstelde, leeft in zijn oorspronkelijke, natuurlijke staat. Dan valt het intentionele handelen weg en blijft énkél het spontane handelen over. Spontaan handelen leidt tot bevrijding.

¹⁸ Voor het verwerven van inzicht kan het belang van de beoefening (de meditatie) niet genoeg benadrukt worden: het mediteren over de sutta-teksten, het doordringen, het penetreren, de innerlijke beleving ervan is zoveel belangrijker dan intellectuele 'kennis'.

Goenka, Satya, Narayan Dhamma Verses, — 'All of life is wasted in playing intellectual games. By intellectual games whose thirst has been quenched?'

¹⁹ Voor de belangstellenden verwijs ik naar het werk van o.m. Bhikkhu Anandajoti, (2011), *Parayanavagga. A Critical Edition with A Study of its Metre.*

²⁰ 'putthujana' (P): een wereldling [één van de ontzettend velen], die nog vastgekleusterd is door de tien ketens (P. samyojanas); iemand die nog gebonden is door samsara; die nog niet het niveau van stroombetreder (P. sotapanna) (*) bereikt heeft.

(*): sotapatti (P): letterlijk 'de stroom binnengaan'; het is het 1ste niveau van Ontwaken, dat gekenmerkt wordt door de vernietiging van de eerste 3 [van de 10] schakels van de keten (P. samyojanas) die de yogi aan samsara bindt. Deze 3 schakels zijn: het geloof in 'persoonlijkheid' (P. sakkaya-ditthi); sceptische twijfel (P. vicikiccha) en gehechtheid aan rituelen en/of ritueel (P. silabbata-paramasa). De stroombetreder (P. sotapanna) kan niet wedergeboren worden in lagere sferen en zal de volledige bevrijding bereiken in een tijdspanne van maximum 7 levens.

De sotapanna is een yogi die m.a.w. de waarheid heeft gezien. Sotapatti—het 'stroombetreden'—impliceert onafhankelijk worden van de meningen van anderen wat betreft de Dhamma, dus ook onafhankelijk [noem het voor mijn part gelijkmoedig t.o.] van alle mogelijke kritiek op de persoonlijke visie en op jezelf. De sotapanna is onafhankelijk: hij gaat in meditatie zitten, laat alles los en bevrijdt zichzelf. Als stroombetreder is hij op zichzelf aangewezen: hij moet 'zijn eigen eiland, zijn eigen toevlucht zijn, met niemand anders als zijn toevlucht, met de Dhamma als een eiland, met Dhamma als zijn toevlucht, met geen andere toevlucht.' Een sotapanna heeft weinig wensen, is geen vragende partij, en laat geen zware voetafdruk op de wereld achter; hij laat zoveel mogelijk alles los en 'verdwijnt'. He fades out. Als puntje bij paaltje komt, is het enige wat overblijft: innerlijke vrede, verstillen en beëindiging.

²¹ *Dhammapada, Gatha # 93*

²² *Parayanavagga, Gatha # 101*

²³ *Duncan, Alexander, (2017), The Pali Canon Phenomenon, Pa-liesque, www.palisuttas.wordpress.com*

²⁴ 'parinibbana' (P.): letterlijk: 'voorbij nibbana'. Parinibbana is de absolute uitdoving bij de dood [bij het definitief uiteenvallen van de vijf khandhas, de vijf aggregaten van toe-eigening] van een Boeddha of van een arahant. Het is—nadat tijdens het huidige leven complete Verlichting bereikt werd—de uiteindelijke uitdoving: het is niet het einde van één leven; het is de finaliteit van miljoenen levens; ontelbare existenties die tot een einde gekomen zijn. De arahant, die nu een volmaakte Boeddha is, is volle-dig uitgedoofd en hij verdwijnt volkomen in de ultieme leegte. Parinibbana heeft—net zoals het Bestaan zelf—een permanent karakter en ontsnapt compleet aan de kenmerken van alle geconditioneerde dingen—de tilakkhana.

²⁵ Voor verdere informatie verwijs ik naar mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Atthakavagga. De Vrede van de Boeddha*, p. 26 e.v.

²⁶ De grote boeddhistische stromingen zijn: Het Theravada; het Mahayana; het Vajrayana en het Navayana. Het Navayana, de laatst ontstane stroming in het Westen, die nog volop in ontwikkeling is, bezit géén specifieke canon, maar bouwt voort op de canons van de drie andere boeddhistische scholen.

²⁷ *Buddhaghosa*, letterlijk 'de stem van de Boeddha', was afkomstig uit India. Hij emigreerde naar Sri Lanka alwaar hij monnik werd.

²⁸ 'boeddhanatuur': (P. buddhatta). buddhatva [Sanskriet]; bussho [Japans]; Onze ware, oorspronkelijke natuur. Het is de oorspronkelijke, verlichte natuur van alle levende wezens; de diepste subtiele geest; de werkelijke bron van alle bewustzijn. Het is de oorsprong en de essentie van onze geest; de aard van of het potentieel voor boeddhaschap. Ook wel: de aard van leegte of tathagatagarbha. D.m.v. meditatie kan de boeddhanatuur ervaren worden.

In het Zenboeddhisme wordt de boeddhanatuur gezien als een metafoor. Datgene wat 'bereikt' kan worden d.m.v. meditatie is moeilijk uit te leggen en te omschrijven en wordt daarom 'boeddhanatuur' genoemd. Maar om volledige verlichting te bereiken dient ook het idee van de boeddhanatuur losgelaten te worden. Onze ware natuur is ongrijpbaar en leeg.

²⁹ *Joan Halifax, (2008), Tricycle Magazine, The Lucky Dark, Spring 2008.*

³⁰ *Pali is een prakriet-taal. Prakriet-talen zijn Indo-Arische talen en dialecten die gesproken werden in het oude India. De prakrits waren spreektaal; het Sanskriet daarentegen werd als literaire taal gebruikt, en ontwikkelde als dusdanig een geschreven grammatica. Generaliserend kan gezegd worden dat Pali en Sanskriet elkaar niet ver ontlopen. Wie Sanskriet begrijpt kan met Pali overweg en vice-versa.*

³¹ *De huidige Indische deelstaat Bihar met de hoofdstad Patna.*

³² *De Vedas en de Upanishads zijn ouder dan de boeddhistische leer, maar ze werden later neergeschreven.*

³³ *Dubois, Guy, (2018), Dhammapada, Het Pad van Waarheid.*

³⁴ *moksha: moksa (Skr.): is de hindoeïstische variant van de bevrijding van samsara. Het vormde één van de vier doelen (Skr.: purusartha) van het leven in het Hindoeïsme.*

³⁵ *'puja' (Skt.): heeft twee betekenissen: (1.) eer, respect, hulde; (2.) aanbidding, gewijde inachtneming, gewijde offerande; ook offers aan monniken en nonnen. Hindoeïstisch ritueel, uitgevoerd vanuit devotie naar de godheid. De puja kan verwijzen naar elke hindoe-ceremonie, van een eenvoudig ritueel thuis tot een uitgebreid volksfeest waarbij beelden van de goden worden aanbeden. Een puja kan door iedereen individueel worden uitgevoerd, mits het geschiedt vanuit het juiste sentiment. Aangezien in het hindoeïsme elke gelovige verantwoordelijk is voor zijn eigen religieuze activiteiten, voert hij zijn gewone, dagelijkse rituelen thuis uit, op zijn eigen manier en tijdstip. Het allerbelangrijkste is om door het juiste naleven van de zelf-ontwikkelde regels een zo groot mogelijke relatie op te bouwen met de godheid die de gelovige heeft uitgekozen als zijn persoonlijke godheid. Op deze manier kan men stellen dat het hindoeïsme evenveel goden als gelovigen omvat. Ongeacht het intellectuele niveau of de kaste, leert elke gelovige de basisregels om 'zijn' god op de juiste manier te kunnen vereren. Zelfs de armste hindoe heeft ergens in zijn hut een nis of een altaartje waarop hij dagelijks eenvoudig offers kan plegen. Dit ritueel kan bestaan uit het offeren van voedsel of bloemen, van vuur en water en in een uiterst zeldzaam geval, van bloed van een offerdier. Het allerbelangrijkste kenmerk van het hindoeïsme blijft dat iedereen voor zichzelf kan bepalen hoe en wanneer hij 'zijn' religie ['zijn' verbinding met zijn 'god'] wil belijden. Het is dan ook onmogelijk om een algemene beschrijving te geven van hét hindoeïstisch ritueel. Dit varieert immers van persoon tot persoon, en van streek tot streek. Terwijl de brahmaanse bovenlaag nog steeds vasthoudt aan de rituelen zoals beschreven in de Vedas, hanteert het merendeel van de Indiase bevolking een mengsel van oud, in de Veda-teksten vastgelegd, geloof, met allerlei lokale varianten van volksgeloof. Het aanbidden van de persoonlijke god kan immers—zoals supra uitgelegd—op verschillende manieren ingevuld worden. Puja is niet zozeer het offeren, dan wel het individuele ' bezig-zijn' met de goden...*

³⁶ Uit de Commentaren op de Parayanavagga blijkt dat de eerste vijftien brahmanen het arahantschap bereikten onmiddellijk nadat de Boeddha hun specifieke vraag had uitgelegd. In de Cula-Niddesa (*) wordt vermeld dat de zestiende brahmaan, Pingiya, nadat de Boeddha zijn vraag had beantwoord, het Dhamma-oog verwierf—een term die verwijst naar stroombetreiding (P. sotapatti). Deze opmerking leidt tot enige confusie, vermits de Commentaar spreekt van het niveau van Niet-terugkeerder (P. anagami).

(*) De Cula-Niddesa is een late(re) toevoeging aan de Pali-canon, die de cryptische Gathas van de Parayanavagga in detail bespreekt. Zie: Burford, Grace, *Encyclopedia of Indian Philosophies*, Volume VII, *Abhidhamma Buddhism To 150 A.D.*, p. 313 e.v.

³⁷ Parayanavagga #31: 'sissa solasa brahmana': sissa = studenten; solasa = zestien; brahmana = brahmanen.

³⁸ Voor verdere informatie verwijs ik naar mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2018), *Dhammapada - Het Pad van Waarheid*.

³⁹ 'stroom' (P. sota): de stroom is een metafoor voor bezoedelingen, zoals verlangen, begeerte. Het individueel bestaan wordt als een 'stroom' voorgesteld. Maar ook het bestaan—het voortdurende 'worden'—in zijn geheel (P. bhavasota). Maar ook de opeenvolging van gedachten zijn een stroom: een bewustzijnsstroom (P. vinnanasota).

⁴⁰ het offerritueel speelt een uiterst belangrijke rol in het leven van de hindoes. Zij geloven dat de ziel van de godheid bezit neemt van het desbetreffende beeld en dat de god of godin daarin huist. De offergaven zijn dan ook letterlijk bedoeld als voedsel. De godheid nuttigt op abstracte wijze het voedsel; het materiële dat overblijft, wordt later aan de armen of aan de dieren gegeven. Verder wordt de godheid behandeld als een menselijk wezen dat de hele dag dient bezig gehouden te worden: de godheid wordt 's morgens met muziek gewekt, hem/haar kan voorgelezen worden, hij/zij kan gewassen en aangekleed worden... De intense verwevenheid van hindoeïsme en boeddhisme heb ik persoonlijk meegemaakt bij de Schwedagon-pagode in Yangon, waar een beeld van de Boeddha onophoudelijk door steeds andere groepen devote boeddhistische vrouwen gewassen werd en aangekleed. Het icoon hoeft niet per se een afbeelding zijn van de godheid. Ook objecten kunnen aanbeden worden als symbool van de godheid. Bekend voorbeeld hiervan is het lingam-yoni-symbool, dat de scheppingskracht van Shiva representeert.

De Boeddha was geen voorstander van uiterlijke aanbidding: 'Niet zo, Ananda, wordt de Tathagata gerespecteerd, vereerd, gewaardeerd, aanbeden en geëerd in de hoogste graad. Maar, Ananda, of het een bhikkhu of bhikkhuni, lekenman of lekenvrouw is die de Leer indrinkt, oprecht in de Leer leeft, in het Pad van de Leer leeft; het is door hem waardoor de Tathagata vereerd, gewaardeerd, aanbeden en geëerd wordt in de hoogste graad'.

Voor de Boeddha zijn er twee soorten van aanbidding: op een materiële wijze (P. amisa puja) en door beoefening van de Dhamma (P. dhamma puja). De aanbidding door beoefening is voor de Boeddha de meest waardevolle van de twee.

⁴¹ d.i. wie inziet dat er geen dualiteit bestaat; dat alles één is.

⁴² 'aramanna' (P): een mentaal object, 'iets' dat tot bevrijding leidt.

⁴³ zie: Maha-Satipatthana-Sutta, Digha-Nikaya 22

⁴⁴ De stad die hier bedoeld wordt is Savatthi. Het was de hoofdstad van het koninkrijk Kosala tussen 600 vóór en 600 nà GTR. Het was één van de grootste steden van het antieke India. Het was de plaats waar de Boeddha 24 vassas doorbracht en tevens de locatie waar zich het Jetavana klooster bevond.

⁴⁵ 'naar het Zuiden': vert. van → Dakkhinapatha. De lokatie waarover de Parayanavagga spreekt is gelokaliseerd als de huidige Indische stad Maharashtra, gelegen ten Oosten van Bombay. In de tijd van de Boeddha werd deze streek beschouwd als de uiterste grens tot waar de Ariërs waren gedrongen.

⁴⁶ 'zonder bezittingen': vert. van → akincannam → akincanna → a+kinca: a = niet; kinca = iets; akinca = niets.

⁴⁷ 'Vedas': vert. van → mantaparagu: de letterlijke vertaling is: 'perfect in de mantras'. Ik heb 'mantaparagu' vrij vertaald als: 'met perfecte kennis van de Vedas'.

⁴⁸ 'die de staat van 'nietsheid' wilde bereiken': Akincanna refereert niet enkel naar het niet hebben van bezit, maar eveneens naar de 'staat van nietsheid' (P. akincannayatana) (*) → akincanna+ayatana = de sfeer van nietsheid → de 3de arupa-jhana). De betekenis van dit vers kan dus ook zijn dat de brahmaan Bavari 'de staat van nietsheid' wilde bereiken. In mijn vertaling van deze gatha heb ik beide hypothesen ingebouwd. Beide hypothesen zijn ook perfect combineerbaar.

(*) deze 'staat van nietsheid' is de realisatie (= herkennen, erkennen en er één mee worden) door de yogi dat er niets bestaat in het hele universum dat enige essentie in zich draagt: er bevindt zich niets wat aanwijsbaar is; niets waar zijn verlangen naar uitgaat; niets wat naar een doel wijst; niets wat (bestendig) geluk brengt. Het is de realisatie dat alles zich in een constante [energie] stroom bevindt. Er is enkel beweging, enkel energie, fijne, subtiele energie.

⁴⁹ De stad die omschreven wordt is het huidige Maharasthra, ten Oosten van Bombay. De afstand tot Savatthi bedraagt ongeveer 1.500 km. Voor de begrippen van die tijd betrof het een behoorlijk grote afstand.

⁵⁰ Bavari: het is pas in het 6de vers dat de eigennaam vermeld wordt van de brahmaan waarrond het verhaal zich ontwikkelt.

⁵¹ 'Dit kwam ook zijn meditatie niet ten goede': vert. van → atho pi evamcittassa jhane na ramati mano: atho = zo, zo ook; pi = op identieke manier; evam = zo; cittassa → citta = geest; jhane → jhana = concentratie; na = niet; ramati → ram = zich verheugen, vreugde scheppen in iets; ramati = verheugt zich in iets; mano → mana = de geest. 'Atho pi evamcittassa jhane na ramati mano', is vrij vertaald als: 'dit kwam ook zijn meditatie niet ten goede'.

⁵² 'deva': een godheid die in de omgeving leefde van de kluzenaarshut van Bavari.

⁵³ 'Ontwaakten': vert. van → Jina = zij die Ontwaakt zijn, i.c. Boeddhas.

⁵⁴ 'hij leert hoe je de andere oever bereikt': vert. van → sabba-dhammana¹-paragu → sabba+dhammana+paragu: sabba = alle; dhammana → dhamma → Dhamma, de leer; paragu → para+gu: para = de andere kant, de andere oever; gu → gam = gaan; paragu = de andere oever bereikt. 'Sabbadhammana¹paragu', is vrij vertaald als: 'hij leert hoe je de andere oever bereikt'.

⁵⁵ 'hij heeft overtuigend volkomen wijsheid verworven': vert. van → sab-babhinnabalappatto → sabba+abhinna+bala+appatto: sabba = alle; abhinna → abhi+na: abhi = compleet, volkomen; na = wéten, d.i. inzicht; abhinna = volkomen inzicht; bala = krachtig, overtuigend; patto → patta → pa+ap: pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; ap = krijgen, bereiken, verwerven; patto = heeft verworven. 'Sabbabhinnabalappatto', is vrij vertaald als: 'hij heeft overtuigend volkomen wijsheid verworven'.

⁵⁶ 'hij is begiftigd met inzicht in alle dingen': vert. van → sabba-dhammesu cakkhuma: sabbadhammesu → sabba+dhammesu: sabba = alle; dhammesu → dhamma, in de betekenis van 'verschijnselen, fenomenen, dingen'; cakkhuma → cakkhu + mantu: cakkhu = oog; mantu = het bezitten van, hier in de betekenis van 'ogen bezitten, inzicht hebben'; cakkhuma = met inzicht. 'Sabbadhammesu cakkhuma', is vrij vertaald als: 'hij is begiftigd met inzicht in alle dingen'.

⁵⁷ 'hij heeft alle intentioneel handelen tot stilstand gebracht': vert. van → sabbakammakkhayam-patto → sabba+kamma+ kkhaya+patto: sabba = alle; kamma = intentioneel handelen; khaya = vernietiging, oplossing, uiteenvallen; patto → patta → pa+ap: pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; ap = krijgen, bereiken, verwerven; patto = heeft verworven. 'Sabbakamma-kkhayam-patto', is vrij vertaald als: 'hij heeft alle intentioneel handelen tot stilstand gebracht'.

⁵⁸ 'hij heeft zich bevrijd': vert. van → vimutto → vimutta → vi+ muc: vi = speciaal, bijzonder, op een speciale manier; vi = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; muc = bevrijden; vimutti = bevrijding, in de betekenis van 'gerealiseerd zijn', Zelf-realisatie.

⁵⁹ 'verlangen naar wedergeboorte': vert. van → upadhikkhaye → upadhi = het substraat van bestaan, het substraat van wedergeboorte. In de Commentaren worden vier soorten vermeld: de 5 khandhas; zintuiglijk verlangen (P. kama); mentale bezoedelingen (P. kilesas) en intentionele handelingen (P. kamma). In relatie tot nibbana wordt het woord 'upadhi' gebruikt als volgt: 'sabbupadhi-patinissagga' = het loslaten van alle substrata.

⁶⁰ 'Sambuddha' (P.) → sam+buddha: sam = compleet, volledig, in zijn geheel; buddha → buddho = verlicht. Sambuddha = iemand die volledig verlicht is, die alles ziet en wéét. Het is een epitheton voor de Boeddha: de Alleswetende, de Man met Perfect Inzicht.

⁶¹ 'vreugde': vert. van → *piti* (P): *vreugde*, emotie, opgetogenheid. Volgens de *Abhidhamma* verfrist 'piti' het lichaam en de geest. De functie van 'piti' is om te penetreren: opgewonden zijn van vervoering. Zulke *vreugde* is niet hetzelfde als 'een aangenaam gevoel'. Zowel de karakteristieken als de functie ervan zijn verschillend: de karakteristieke eigenschap van 'piti' is bevrediging (= vrede geven) en de functie ervan is om lichaam en geest te verfrissen, te versterken (*Visuddhimagga* IV, 100). *Piti* is een *jhana*-factor (P. *jhananga*)—een mentale hoedanigheid die tot volledige rijpheid komt bij de ontwikkeling van de tweede *jhana*. 'Piti' mag niet verward worden met 'sukha' = geluk. 'Sukha' is eveneens een *jhananga*, maar penetreert dieper en is bezadiger dan 'piti'. *Sukha* komt tot volledige maturiteit bij de ontwikkeling van de derde *jhana*. *Sukha* vormt de basis voor absorptie.

Generaliserend komen de *jhanas* hierop neer:

In de eerste *jhana* bevrijdt de *yogi* zich van objecten die het voorwerp van verlangen (zouden kunnen) zijn, maar het denken en het overwegen blijft bestaan.

Tijdens de tweede *jhana* nemen de denkprocessen af en ontstaat er innerlijke rust waarbij de geest op één punt gericht wordt (concentratie). Hieruit ontstaat een gevoel van *vreugde* en lichamelijk welbehagen.

In de derde *jhana* verdwijnt geleidelijk het gevoel van *vreugde* (geen oordelende gedachten meer over wat aangenaam of onaangenaam is) zodat er enkel nog het lichamelijk welbehagen en de concentratie van de geest blijft.

Tijdens de vierde *jhana* verdwijnt het besef van het fysieke lichaam en blijft er alleen nog een ervaring van zuivere gelijkmoedigheid (P. *upekkha*) en aandacht (P. *sati*) over.

Voor info: Dubois, Guy, Eugène, (2017), *Satta-visuddhi. De Zeven Zuiveringen & de Zestien Fasen van Inzicht*, p. 169 t/m 292.

⁶² 'de Grootste onder de mensen': vert. van → *Dipaduttama* = letterlijk 'de meest edele van de tweevoetigen'. De *Prachtige Mens*. *Accharya Manussa*. Opnieuw een epitheton.

⁶³ 'Jina' = de Overwinnaar. Het is een epitheton voor de Boeddha.

⁶⁴ 'de Jina [de Boeddha] bevindt zich in de stad van het Kosala-rijk, Savatthi': vert. van → *savatthiyam Kosalamandire Jino*: *Savatthiyam* → *Savatthi*; *Kosalamandire* → *Kosala+mandira*: *mandira* = het rijk, paleis; *jino* → *jina* = de boeddha, de overwinnaar. *Jina* is een epitheton voor de Boeddha. 'Savatthiyam Kosalamandire Jino', is vrij vertaald als: 'de Jina [de Boeddha] bevindt zich in de stad van het Kosala-rijk, Savatthi'.

⁶⁵ 'hij is dermate begiftigd met wijsheid, perfectie en intelligentie': vert. van → *pahutapanno varabhurimedhaso*: *pahutapanno* → *pahuta+panno*: *pahuta* = overvloedig, abundant, heel veel, breed; *panno* → *panna* = wijsheid; *varabhuri-medhaso* → *vara+ bhuri+medhaso*: *vara* = het beste; *bhuri* = wijsheid; *medhaso* → *medhasa* = intelligent, wijs. 'Pahutapanno varabhuri-medhaso', is vrij vertaald als: 'hij is dermate begiftigd met wijsheid, perfectie en intelligentie'.

⁶⁶ 'zoon van de Sakya's': vert. van → *Sakyaputto* → *Sakya+ putto*: *Sakya* = de stam waartoe Siddhattha Gotama behoorde; *putto* → *putta* = zoon.

⁶⁷ 'vrij van bezoedelingen': vert. van → *vidhuro anasavo*: *vidhuro* → *vidh* = doordringen, penetreren, binnensijpelen; *vidhuro* = hij is doordrongen van; *anasavo* → *anasava* → *an+asava*: *an* = niet; *asava* = kanker, bezoedeling; *anasava* = zonder kanker, zonder bezoedeling. 'Vidhuro anasavo', is vrij vertaald als: 'vrij van bezoedelingen'.

⁶⁸ 'deze Heer van de Mensen is bedreven in 'het klieven van het hoofd': vert. van → *muddhadhipatassa vidu Narasabho*: *muddhadhipatassa*: letterlijk vertaald: 'bedreven in 'het klieven van het hoofd'; *vidu* → *vid* = weten; *vidu* = hij weet; *Narasabho* → *Narasabha* = de Heer van de Mensen, ook vertaald als 'Stier van een man'—een epitheton voor de Boeddha. 'Muddha-dhipatassa vidu Narasabho', is vrij vertaald als: 'deze Heer van de Mensen is bedreven in 'het klieven van het hoofd'.

⁶⁹ 'manifestatie': in de zin van 'wat zich als vorm manifesteert'. Ik heb hier bij de vertaling de voorkeur aan gegeven boven 'aanwezigheid'.

⁷⁰ 'uitzonderlijk', in de betekenis van: 'wat niet veel voorkomt'.

⁷¹ 'de lichaamskenmerken van een Groot Man': vert. van → *Mahapurisalakkhana* → *maha+purisa+lakkhana*: *maha* = groot; *purisa* = persoon, man; *lakkhana* = de kenmerken, de karakteristieken. In de *Digha-Nikaya* #30—de *Lakkhana-Sutta* (DN 30)—zijn de 32 fysieke kenmerken beschreven van een groot man. Het is een uiterst vreemde verzameling van (onmogelijke) kenmerken, waarbij de auteurs vooral wilden vermijden om de Boeddha voor te stellen als een impotente, niet-adequate zwakkeling. Zoals vele omschrijvingen in de *Tipitaka* is de tijdgeest hier conto aan: de viriliteit van de man was een onaantastbaar gegeven. Piya Tan omschrijft deze kentekens als 'mythical marks of the Buddha's past good karma'.

Een uiterst verhelderend boek in dit verband is: Powers, John, (2012), *A Bull of a Man, Images of Masculinity, Sex, and the Body in Indian Buddhism*, Harvard University Press, Cambridge, MA, USA.

⁷² 'wanneer hij het huis niet verlaat': 'het huis verlaten' is een omschrijving die betekent dat iemand zich uit de maatschappij terugtrekt; dat hij een samana wordt. Het huis niet verlaten wil zeggen dat hij zijn maatschappelijke plichten vervult.

⁷³ 'zonder stok of zwaard zal hij regeren': zonder geweld.

⁷⁴ Hij wordt een cakkavattin (P), Syn.: Chakravartin (Skr.), letterlijk 'een draaier van het wiel': cakkavattin → cakka+vattin: cakka = het wiel (symbool voor de Dhamma); vattin = een draaier. Het is een epitheton voor een wereldheerser, die zijn land—'wiens rijk geen grenzen kent'—bestuurt op basis van de regels van de Dhamma. In boeddhistische teksten, zoals in de Pali-canon, wordt de cakkavattin gelijkgesteld met de Boeddha, die geacht wordt met zijn eerste lezing in Sarnath het wiel van de Dhamma—de Dhammacakka—in beweging te hebben gezet.

⁷⁵ 'verdrijver van wedergeboorte': vert. van → vivattacchaddo → vivatta+chaddaka: vivatta = het terugdringen van wedergeboorte; chaddaka = wegwerker, verdrijver. 'Vivattacchaddo', is vrij vertaald als: 'verdrijver van wedergeboorte'. Een andere vertaling zou kunnen zijn: 'Hij die de sluier van onwetendheid van de wereld heeft weggenomen'.

⁷⁶ 'laat vragen in jullie geest oprijzen': vert. van → manasa yeva pucchatha: manasa → mana = het denken, de geest, het bewustzijn; manasa = in de geest, in gedachten; yeva = zo, op deze manier; pucchatha → puccha = vraag, vragen; pucchata = vragen stellen. 'Manasa yeva pucchatha', is vrij vertaald als: 'laat vragen in jullie geest oprijzen'.

⁷⁷ 'iemand die alles, zonder hinder, wéét': vert. van → Anavaranadassavi.

⁷⁸ 'spontaan': in de betekenis van 'zonder dat de vraag mondeling gesteld werd'.

⁷⁹ 'elk met zijn eigen groep': zij hadden elk een grote groep discipelen. Al deze discipelen samen ondernamen de reis naar Savatthi om de Sambudha te zien.

⁸⁰ 'in de hele wereld gekend': vert. van → sabbalokassa vissuta.

⁸¹ 'beoefenaars, die zich verheugden in meditatie': vert. van → jhanarata → jhana+rata: jhana = concentratie (*); rata → ram = vreugde vinden, zich verheugen. Velen onder hen hadden diepe niveaus van concentratie = eenheidsbewustzijn (P. samadhi) bereikt, inbegrepen de vormloze sferen (P. arupa ayatanas)—een rechtstreeks uitvloeisel van het verfijnen van de 4de jhana (P. catutthajhana). De 4de jhana vormt een uitstekende springplank voor de yogi om bevrijdend inzicht te realiseren: de Vijf Hindernissen (P. panca nivarana) zijn tijdelijk uitgeschakeld én de drie karakteristieken (P. tilakkhana) worden aandachtig (P. sati), uiterst geconcentreerd (éénpuntig—P. ekagatta) én gelijkmoedig (P. upekkha) waargenomen, d.i. zonder dat ze enige reactie bij de yogi uitlokken. Ze worden m.a.w. door de yogi 'aanvaard'. Zulke 'aanvaarding' leidt tot een transformatie van de persoonlijkheid door de vernietiging van onwetendheid, van begeerte en haat.

⁸² 'door rechts rondom hem te wandelen': kloksgewijs rond iemand stappen was een eerbetoon. Ook nu nog wordt, als eerbetoon, driemaal rond stoepas of heiligdommen, gelopen.

⁸³ 'gekleed in hertenhuiden': dit was de traditionele klederdracht voor ascetische brahmanen.

⁸⁴ 'Savatthi, de ultieme stad': vert. van → Savatthin-ca puruttamam.

⁸⁵ De hoofdstad van het Magadha-rijk was Rajagaha.

⁸⁶ In de Commentaren is de uitleg hiervoor als volgt: De Boeddha bevond zich in Savatthi, maar toen hij verwittigd werd dat de groep aankwam, realiseerde hij zich dat zij nog niet genoeg gevorderd waren in de Leer om de Dhamma te verstaan. Daarom vertrok hij naar Rajagaha en naar het Pasanaka-heiligdom.

⁸⁷ 'een streling voor de geest': vert. van → ramaniyam manoramam.

⁸⁸ een verwijzing naar de rots waarop het heiligdom van Pasanaka zich bevond.

⁸⁹ 'Bhagavat' (P. & Skt.): Syn.: Bhagavanta, Bhagavan: het is een epitheton voor de Boeddha. Bhagavat → bhaga+antha: bhaga = begeerte, ook een synoniem voor vagina; antha = het einde. Bhagavanta = 'hij die voorbij begeerte is gegaan'; 'hij die voorbij wedergeboorte is gegaan'.

⁹⁰ 'met een leeuwenbrul': vert. van → siho va nadati. De leeuwenbrul (P. sihanada) is een metafoor om aan te duiden dat de Boeddha een claim legt op de spirituele heerschappij, naar analogie met de suprematie van de leeuw op de heerschappij in het dierenrijk. Deze metafoor komt op verschillende plaatsen voor in de canon, o.m. in de Cakkavatti-Sutta (*) waarin beschreven wordt hoe de Boeddha het Wiel van de Leer in beweging zet 'met een machtige leeuwenbrul'.

(*) Cakkavatti-Sutta, Digha-Nikaya #26 (DN 26).

⁹¹ 'de lichaamskenmerken die hij bezit': de lichaamskenmerken van een Groot Man.

⁹² Indra, synoniem van Inda, de Vedische koning van de devas (Skr.: devaraja). Hij was de echtgenoot van Suja.

⁹³ 'het hoofd' staat voor onwetendheid': vert. van → avijja muddha ti janahi.

⁹⁴ 'en inzicht voor 'het klieven van het hoofd': vert. van → vijja muddhadhi-patini.

⁹⁵ 'samen met vertrouwen, opmerkzaamheid, concentratie, doorzettingsvermogen en ijver': vert. van → saddhasatisamadhihi, chandaviriyena sammyuta: saddhasatisamadhihi → saddha+sati+ samadhi: saddha = vertrouwen, geloof; sati = aandacht, opmerkzaamheid; samadhi = concentratie(*), eenheidsbewustzijn; chanda-viriyena → chanda+ viriya: chanda = doorzettingsvermogen; viriya = energie, ijver.

(*): 'Concentration is "right" when it demonstrates the feasibility of training the mind, when it supports the investigation of impermanence, when it erodes selfish preoccupation, and when it reveals the benefits of surrender. It is not "right" when it is seen as an end in itself and when it is used to avoid painful truths.' (Mark Epstein)

⁹⁶ 'gelukkig': vert. van → sukhito → sukha = geluk.

⁹⁷ 'waardoor is de wereld versluierd': vert. van → kenassu nivuto loko: kenassu = waardoor, waarom; nivuto → nivuta = omgeven, versperd, gehuld, versluierd, verduisterd; loko = de wereld. 'Kenassu nivuto loko?', is vrij vertaald als: 'waardoor is de wereld versluierd'.

⁹⁸ 'eerbiedwaardige': vert. van → ayasma → ayasmantu = eerbiedwaardig (adj.).

⁹⁹ 'waarom straalt de wereld niet': vert. van → kenassu nappa-kasati.

¹⁰⁰ 'grootste vrees': vert. van → mahabbhayam → maha+bhaya: maha = groot, grootste; bhaya = angst, vrees.

¹⁰¹ 'onwetendheid': vert. van → avijjaya → avijja = onwetendheid.

¹⁰² 'onachtzaamheid' = afwezigheid van aandacht.

¹⁰³ 'omwille van onachtzaamheid en laaghartigheid straalt de wereld niet' vert. van → pamada nappakasati: pamada = onoplettendheid, achteloosheid; nappakasati = niet stralen. 'Pamada nappakasati', is vrij vertaald als: 'omwille van onachtzaamheid en laaghartigheid straalt de wereld niet'.

¹⁰⁴ 'begeerte is haar bezoedeling': vert. van → jappabhilepanam brumi: jappa = begeerte, in de betekenis van 'verlangen' (P. tanha).

¹⁰⁵ 'lijden is haar grootste vrees': vert. van → dukkhamassa mahabbhayam: dukkhamassa → dukkham+assa: dukkham → dukkha = lijden; assa → as = zijn; assa = behoort te zijn, moet zijn; mahabbhayam → maha+bhaya: maha = groot; bhaya = angst, vrees. 'Dukkhamassa mahabbhayam', is vrij vertaald als: 'lijden is haar grootste vrees'.

¹⁰⁶ 'de stromen [van verlangen] vloeien in alle richtingen': vert. van → savanti sabbadhi sota: savanti → vloeien, stromen; sabbadhi = overal, in alle richtingen; sota = rivier, stroom. 'Savanti sabbadhi sota', is vrij vertaald als: 'de stromen [van verlangen] vloeien in alle richtingen'.

¹⁰⁷ 'hoe kunnen [de stromen] ingedamd worden': vert. van → sotanam kim nivaranam: sotanam → sota = stroom, stromen; kim = hoe; nivaranam → nivarana = voorkomen, afwenden, hier in de betekenis van 'afdammen'. 'Sotanam kim nivaranam', is vrij vertaald als: 'hoe kunnen [de stromen] ingedamd worden'.

¹⁰⁸ 'zeg me': vert. van → bruhi.

¹⁰⁹ 'hoe kunnen de stromen bedwongen worden': vert. van → sotanam samvaram: sotanam → sota = stroom, stromen; samvaram → samvara = beheersen, bedwingen; 'Sotanam samvaram', is vrij vertaald als: 'hoe kunnen de stromen bedwongen worden'.

¹¹⁰ 'op welke manier kunnen ze gestopt worden': vert. van → kena sota pithiyyare: kena = hoe, op welke manier; sota = stroom, stromen; pithiyyare = sluiten, blokkeren, stoppen. 'Kena sota pithiyyare', is vrij vertaald als: 'op welke manier kunnen ze gestopt worden'.

¹¹¹ 'welke ook de stromen [van verlangen] in de wereld zijn': vert. van → yani sotani lokasmim: yani = welke; sotani → sota = stroom, stromen; lokasmim → loka = de wereld, lokasmim = in de wereld. 'Yani sotani lokasmim', is vrij vertaald als: 'welke ook de stromen [van verlangen] in de wereld zijn'.

¹¹² 'opmerkzaamheid is het enige dat hen afdamt': vert. van → sati tesam nivaranam: sati = aandacht, opmerkzaamheid; tesam = dat, hetgeen; nivaranam → nivarana = voorkomen, afwenden, afdammen. 'Sati tesam nivaranam', is vrij vertaald als: 'opmerkzaamheid is het enige dat hen afdamt'.

De Boeddha: 'Wanneer je wandelt, wandel dan alleen maar. Wanneer je staat, sta alleen maar. Wanneer je zit, zit alleen maar'. Voeg géén verhalen of drama's toe aan hetgeen je doet.

Ajahn Brahm, (2006), *Tricycle Magazine*, 'Stepping Towards Enlightenment', Fall 2016 — 'Refinement of attention is only achieved through a gentle and persistent letting go; it is never attained by the brute force of sheer willpower.'

Michael Hoffman (1999), *Tricycle Magazine*, *Mind on the Run*, Spring 1999 — 'We experience the gradual awakening to pure awareness that develops over the days, months, and years as we sit. When it comes to exercise, the principle is the same. We let the mind and body go on their own run, noting but not minding at all.'

¹¹³ 'dat is wat de stromen tegenhoudt, zeg ik': vert. van → *sota-nam samvaram brumi*: *sotanam* → *sota* = stroom, stromen; *samvaram* → *samvara* = beheersen, bedwingen; *brumi* = zeg ik. '*sotanam samvaram brumi*', is vrij vertaald als: 'dat is wat de stromen tegenhoudt, zeg ik'.

¹¹⁴ 'door wijsheid worden ze gestopt': vert. van → *pannay'ete pithiyyare*: *pannay'ete* → *panna* = wijsheid; *pithiyyare* = sluiten, blokkeren, stoppen. '*Pannay'ete pithiyyare*', is vrij vertaald als: 'door wijsheid worden ze gestopt'.

¹¹⁵ 'wijsheid en opmerkzaamheid': vert. van → *panna ca sati*: *panna* = wijsheid; *ca* = en; *sati* = opmerkzaamheid, aandacht.

¹¹⁶ 'lichaam en geest': vert. van → *namarupan ca* → *nama+ rupa+ca*.

¹¹⁷ 'zeg me, verklaar me alstublieft': vert. van → *etam me puttho pabruhi*.

¹¹⁸ 'waar ze ophouden': vert. van → *katth'etam uparujjhati*: *katth' etam* → *kattha+etam*: *kattha* = waar?; *etam* = dit; *uparujjhati* = eindigen, ophouden. '*katth'etam uparujjhati*', is vrij vertaald als: 'waar ze ophouden'.

¹¹⁹ 'waar lichaam en geest volkomen ophouden [zonder enig residu achter te laten]': vert. van → *yattha naman-ca rupan-ca asesam uparujjhati*: *yattha* = waar; *naman* → *nama* = geest; *ca* = en; *rupan* → *rupa* = lichaam; *ca* = en; *asesam* = volledig, volkomen, zónder enig residu; *uparujjhati* = eindigen, ophouden. '*Yattha naman-ca rupan-ca asesam uparujjhati*', is vrij vertaald als: 'waar lichaam en geest volkomen ophouden [zonder enig residu achter te laten]'.

¹²⁰ 'met het beëindigen van het bewustzijn': vert. van → *vinna-nassa nirodhena*: *vinnanassa* → *vinnana* (*) = bewustzijn; *nirodhena* → *nirodha* = de beëindiging. '*Vinnanassa nirodhena*', is vrij vertaald als: 'met het beëindigen van het bewustzijn'.

(*) *vinnana* (P.) = bewustzijn. Eén van de vier mentale aggregaten van toe-eigening (P. *khandhas*), waarvan de anderen zijn: perceptie (P. *sanna*); gewaarwordingen (P. *vedana*); en reacties (P. *sankharas*). Bewustzijn is de mentale functie waarbij men zich bewust is van de zintuiglijke objecten die door de zintuigpoorten zintuiglijk waargenomen worden. Zo ontstaat visueel, auditief, reuk, smaak, tast en mentaal bewustzijn. Bewustzijn is géén zelf [voor de Dhamma bestaat er immers geen zelf [alle verschijnselen zijn zelfloos - (P. *anatta*)]. Bewustzijn is énkél gewaarwording én geheugen; het is énkél het resultaat van natuurlijke processen en niets méér. Bewustzijn blijft slechts zolang intact als het lichaam intact blijft. Van zodra de lichaamsfuncties onderbroken worden of stoppen, verandert of eindigt het bewustzijn.

¹²¹ 'op deze plaats stopt het': vert. van → *etth'etam uparujjhati: etth'etam → ettha+etam: ettha = hier, op deze plaats; etam = dit; uparujjhati = eindigen, ophouden. 'Etth'etam uparujjhati', is vrij vertaald als: 'op deze plaats stopt het'. Dat is bij de wedergeboorte, wanneer het bewustzijn gekoppeld wordt aan een nieuwe manifestatie (P. patisandhivinnanam).*

¹²² 'mag ik u nadrukkelijk vragen': vert. van → *pabruhi → pa+ bruhi; pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; bruhi = vragen. 'Pabruhi', is vrij vertaald als: 'mag ik u nadrukkelijk vragen'.*

¹²³ 'zij die de Dhamma in zichzelf gerealiseerd hebben': vert. van → *ye ca sankhatadhammase: ye = zij; ca = en; sankhatadham-mase → sankhata+dhamma: sankhata = hier in de betekenis van 'gerealiseerd hebben', d.i. de Dhamma herkend en erkend hebben en er één mee zijn geworden. Het gaat hier over de arahants; dhamma → Dhamma. 'Ye ca sankhatadhammase', is vrij vertaald als: 'zij die in zichzelf de Dhamma gerealiseerd hebben'.*

¹²⁴ 'evenals zij die hier in opleiding zijn': vert. van → *ye ca sekha puthu idha: ye = zij; ca = en; sekha = discipel, volgeling; puthu = veel, een grote massa; idha = in deze wereld. 'Ye ca sekha puthu idha', is vrij vertaald als: 'evenals zij die hier in opleiding zijn'.*

Hier worden twee groepen bedoeld: enerzijds de monniken, anderzijds de leken. Gezien de gevorderde staat van onderricht die in de Parayanavagga naar voor komt, slaat deze omschrijving, volgens de Commentaren in de Maha-Niddesa, op 'diegenen die stroombetreder (P. sotapanna) zijn, maar nog niet het hele Pad hebben doorlopen'.

¹²⁵ 'hoe zij zich gedragen': vert. van → *nipako iriyam: nipako → nipaka = verstandig, slim, wijs; iriyam = houding, gedrag. 'Nipako iriyam', is vrij vertaald als: 'hoe zij zich gedragen'.*

¹²⁶ 'zij hunkeren niet naar zintuiglijk genot': vert. van → *kamesu nabhigijjheyya: kamesu → kama = zintuiglijk genot; kamesu = naar zintuiglijk genot; nabhigijjheyya = niet belust zijn op, niet hunkeren naar. 'Kamesu nabhigijjheyya', is vrij vertaald als: 'zij hunkeren niet naar zintuiglijk genot'.*

¹²⁷ 'hun geest is kalm, zoals het hoort te zijn': vert. van → *manasanavilo siya: manasanavilo → manasa+navilo: manasa → mana = het denken, de geest, het bewustzijn; manasa = door de geest, door gedachten; navilo → na+avilo: na = niet; avilo → avila = geagiteerd, druk; navilo = niet geagiteerd = kalm; siya → as = zijn, behoren; siya = zoals het hoort te zijn. 'Manasana-avilo siya', is vrij vertaald als: 'hun geest is kalm, zoals het hoort te zijn'.*

¹²⁸ 'heilzaam in alle dingen': vert. van → kusalo sabbadhamma-nam: kusalo → kusala = heilzaam, bekwaam; sabbadhammanam → sabba+dhamma: sabba = alle; dhamma = hier in de betekenis van 'verschijnselen, fenomenen, dingen'. 'Kusalo sabbadhammanam', is vrij vertaald als: 'heilzaam in alle dingen'.

¹²⁹ 'leeft hij opmerkzaam': vert. van → sato bhikkhu paribbaje: sato → sar = aandachtig, alert zijn; sati = aandacht; sato = zij zijn aandachtig, opmerkzaam; bhikkhu = monniken, volgelingen; paribbaje → pari+vaj: pari = overal rond; vaj = zwerven, rondzwerven, hierin de betekenis van 'leven'. paribbaje = zij zwerven rond. 'Sato bhikkhu paribbaje', is vrij vertaald als: 'leeft hij opmerkzaam'.

¹³⁰ In de Commentaren wordt vermeld, dat na deze vragen en de antwoorden van de Boeddha, Ajita het arahantschap verwierf, tesamen met de duizend studenten, die hem volgden op zijn tocht. Verder wordt vermeld dat ontelbare anderen inzicht verwierven in de Dhamma (P. dhammacakkhu). Hetzelfde wordt vermeld in de Commentaren voor de andere studenten. Met uitzondering van Pingiya, die het niveau van Niet-terugkeerder (P. Anagami) verwierf.

¹³¹ 'wie is hier tevreden in deze wereld': vert. van → ko'dha santusito loke: ko'dha = wie ?; santusito → santusita = tevreden, gelukkig; loke → loka = de wereld; loke = in de wereld. 'Ko'dha santusito loke', is vrij vertaald als: 'wie is hier tevreden in deze wereld'.

¹³² 'eerbiedwaardige': vert. van → ayasma → ayasmantu = eerbiedwaardige.

¹³³ 'wie is zonder agitatie': vert. van → kassa no santi injita: injita : geïrriteerd zijn.

¹³⁴ 'wie is de Wijze, die de beide zijden kent en onbezoedeld is in het midden: vert. van → ko ubh'antam-abhinnaya, majjhe manta na lippati.

(*) 'van beide zijden' en 'het midden' is een cryptische omschrijving. Thanissaro Bhikkhu, verwijst voor duiding naar de Anguttara-Nikaya 6.61: 'AN 6.61 reports a discussion among several elder monks as to what is meant in this poem by "both sides" and "in between." Six of the elders express the following separate opinions: contact is the first side, the origination of contact the second side, and the cessation of contact is in between. The past is the first side, the future the second, and the present is in between. Pleasant feeling is the first side, painful feeling the second, and neither-pleasant-nor-painful feeling is in between. Name (mental phenomena) is the first side, form (physical phenomena) the second, and consciousness is in between. The six external sense media (sights, sounds, aromas, flavors, tactile sensations, ideas) are the first side, the six internal sense media (eye, ear, nose, tongue, body, intellect) the second side, and consciousness is in between. Self-identity is the first side, the origination of self-identity the second, and the cessation of self-identity is in between. The issue is then taken to the Buddha, who states that all six interpretations are well-spoken, but the interpretation he had in mind when speaking the poem was the first.' — Thanissaro Bhikkhu, Tissa-metteyya-manava-puccha: Tissa-metteyya's Questions" (Sn 5.2), Access to Insight (BCBS Edition). 29 August 2012.

¹³⁵ 'van wie kan men zeggen dat hij een groot man is': vert. van → kam brusi Mahapuriso: kam = van wie ? brusi = kan men zeggen; mahapuriso → maha+puriso: maha = groot; puriso = man. 'Kam brusi Mahapuriso', is vrij vertaald als: 'van wie kan men zeggen dat hij een groot man is'.

¹³⁶ 'wie heeft verlangen overwonnen': vert. van → ko'dha sibba-nim-accaga ? ko'dha = wie ?; sibbanim-accaga → sibbani = de naaister; accaga → ati+gam: ati = verder; gam = gaan, accaga = hij heeft overwonnen. 'Ko'dha sibbanim-accaga', is letterlijk vertaald als: 'wie heeft de naaister overwonnen'. De vraagsteller, Tissa Metteyya, gebruikt hier een metafoor om 'verlangen' aan te duiden, namelijk 'de naaister' (P. sibbani). De naaister is de personificatie van verlangen omdat zij de verschillende levens aan mekaar naait. Vrij vertaald is dit vers: "wie heeft verlangen overwonnen" .

¹³⁷ 'hij die kuis is met betrekking tot zintuiglijk genot': vert. van → kamesu brahmacariyava: kamesu → kama = zintuiglijk genot; kamesu = naar zintuiglijk genot; brahmacariya = het heilige leven van celibaat en strikte onthouding, zoals het gevonden wordt in de Acht, deTien en de Bhikkhu precepten.

¹³⁸ 'vrij van verlangen; altijd opmerkzaam': vert. van → vitatanho sada sato: vitatanho → vita+tanho: vita = vrij zijn van, zonder zijn; tanho → tanha = verlangen; sada = altijd; sato = aandachtig, opmerkzaam. 'Vitatanho sada sato', is vrij vertaald als: 'vrij van hunkering; altijd opmerkzaam'.

¹³⁹ 'de monnik die gepenetreerd doorzicht bezit': vert. van → *sankhaya nibbuta bhikkhu*: dit behelst het doorzicht in de *tilakkhana*—de drie karakteristieken van alle geconditioneerde dingen: vergankelijkheid (*P. anicca*); onbevredigdheid (*P. dukkha*) en zelfloosheid (*P. anatta*).

Gepenetreerd doorzicht is pativedha (P): de realisatie van de waarheid van de Dhamma, in tegenstelling tot het intellectuele begrip (P. pariyatti) en de beoefening (P. patipatti) ervan. Gepenetreerd doorzicht wordt dus duidelijk onderscheiden van theorie en praktijk.

¹⁴⁰ 'maakt zich vrij': vert. van → *nibbuta* → *nibbuta* = realiseert zich, maakt zich vrij.

¹⁴¹ 'voor hem bestaat er geen agitatie': vert. van → *tassa no santi injita*.

¹⁴² 'vrij van verlangen': vert. van → *anejam* → *an+eja*: *an* = niet; *eja* = verlangen; *aneja* = vrij van verlangen (*Syn.: anabhijha*). Een andere betekenis van 'eja' = beweging. Een tweede vertaling zou kunnen zijn: Hij die niet beweegt, de Onbewogene (omdat hij geen begeerte meer in zich draagt).

¹⁴³ 'die de wortel ziet': vert. van → *muladassavim* → *mula+dassa*: *mula* = de wortel; *dassa* → *dis* = zien; *dassa* = ziet. De wortel is hier een metafoor voor alle onheilzame, negatieve activiteiten.

¹⁴⁴ 'ik ben gekomen om een andere vraag te stellen': vert. van → *atthi panhena agamam*: *atthi* = een andere; *panhena* → *panha* = een onderzoek, een vraag; *agamam* = ik ben gekomen. 'Atthi panhena agamam', is vrij vertaald als: 'ik ben gekomen om een andere vraag te stellen'.

¹⁴⁵ 'waarom brengen de zieners en de mensen': vert. van → *kim nissita isayo manuja*: *kim* = waarom ?; *nissita* = verlangen naar; *isayo* = zieners; *manuja* = de mensen. 'Kim nissita isayo manuja', is vrij vertaald als: 'waarom brengen de zieners en de mensen'.

¹⁴⁶ 'de edelen en de brahmanen, hier, in deze wereld, overvloedig offers aan de goden': vert. van → *khattiya brahmana deva-tanam yannam-akappayimsu puthudha loke*: *khattiya* = de edelen, de krijgers; *brahmana* = de brahmanen; *devatanam* → *deva* = god, goden; *devatanam* = aan de goden; *yannam-akappayimsu* = offers; *puthudha* → *puthu* = individueel; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = in de wereld. 'Khattiya brahmana devatanam yannam-akappayimsu puthudha loke', is vrij vertaald als: 'de edelen en de brahmanen, hier, in deze wereld, overvloedig offers aan de goden'.

¹⁴⁷ 'ik vraag u, Bhagavat, zeg het me': vert. van → *pucchami tam Bhagava bruhi me tam*: *pucchami* = ik vraag; *tam* = dit, dat; *bhagava* → *Bhagavat*; *bruhi* = zeg het me. 'Pucchami tam Bhagava bruhi me tam', is vrij vertaald als: 'ik vraag u, Bhagavat, zeg het me'.

¹⁴⁸ 'doen dit omdat ze smachten naar werelds bestaan': vert. van → *asim-samana* (...) *itthabhavam*: *asimsamana* = hunkeren naar, smachten naar; *itthabhavam* → *ittha+bhava*: *ittha* = geluk, plezier; *bhava* = ontstaan, 'worden'. '*Asimsamana* (...) *itthabhavam*', is vrij vertaald als: 'doen dit omdat ze smachten naar werelds bestaan'.

¹⁴⁹ 'omwille van hun aftakeling brengen zij offers': vert. van → *jaram sita yannam-akappayimsu*: *jaram* → *jara* = ouderdom, als metafoor voor aftakeling; *sita* = koel; *yannam-akappayimsu* = offers. '*Jaram sita yannam-akappayimsu*', is vrij vertaald als: 'omwille van hun aftakeling brengen zij offers'. De betekenis van dit vers is dat zij offers brengen omdat ze hun aftakeling en dood vrezen.

¹⁵⁰ 'zijn voorbij geboorte en aftakeling gegaan': vert. van → *atarum jatin-ca jaran-ca*: betekent: 'hebben zich bevrijd van geboorte en aftakeling', i.c. hebben nibbana bereikt. Ouderdom is hier een metafoor voor vergankelijkheid en aftakeling. Wanneer de symptomen van verval zich beginnen te manifesteren, vergroot de angst bij de *putthujana*. Dit is het moment waarop zich alles duidelijk aftekent; het moment waarop waarheid en verlichting duidelijk wordt. Zoals Warren Buffett (in een enigszins andere context) zegde: 'C'est quand la mer se retire qu'on voit ceux qui se baignent nus'.

¹⁵¹ 'zij hunkeren naar zintuiglijk genot': vert. van → *kamabhi-jappanti* → *kama+abhi+jappanti*: *kama* = zintuiglijk genot; *abhi* = volkomen, volledig, in zij, geheel; *jappanti* → *jappana* = begeerte. '*Kamabhi-jappanti*', is vrij vertaald als: 'zij hunkeren naar zintuiglijk genot'.

¹⁵² 'omwille van het 'hebben' ervan': vert. van → *paticca labham*: *paticca* = als oorzaak, omwille van; *labham* → *labha* = het bezit, het 'hebben', i.c. het niet-bezit door anderen. '*Paticca labham*', is vrij vertaald als: 'omwille van het 'hebben' ervan'.

¹⁵³ 'opgewonden zijn door hun verlangen naar bestaan': vert. van → *bhava-ragaratta* → *bhava+raga+ratta*: *bhava* = bestaan, ontstaan, 'worden'; *raga* = lust, passie, zintuiglijk verlangen; *ratta* = een sterk verlangen ontwikkelen voor iets.

¹⁵⁴ 'zij zijn nooit voorbij geboorte en ouderdom gegaan': vert. van → *natarimsu jatijaran-ti*.

¹⁵⁵ 'in de wereld van goden en mensen': vert. van → *devama-nussaloke* → *deva+manussa+loke*: *deva* = god, goden; *manussa* = de mensen; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = in de wereld. '*Devamanussaloke*', is vrij vertaald als: 'in de wereld van goden en mensen'.

¹⁵⁶ 'wie is dan wél (...) voorbij geboorte en ouderdom gegaan, Heer': vert. van → *atha ko carahi* (...) *atari jatin-ca jaran-ca marisa*: *atha* = dan; *ko* = wie?; *carahi* → *car* = gaan; *atari* = voorbij; *jatin-ca* → *jati* = geboorte; *jaran-ca* → *jara* = ouderdom, als metafoor voor verval en vergankelijkheid.

¹⁵⁷ 'hij die het onderscheid heeft begrepen tussen ver en nabij in de wereld': vert. van → *sankhaya lokasmim paroparani*. De betekenis van dit vers is: hij die begrepen heeft dat er geen dualiteit bestaat. Dat alles één is; dat het hele bestaan een 'proces' is; dat het 'ik' geen separaat deel vormt van het geheel, maar een deel van het geheel zélf is. De yogi die dit onderscheid begrepen heeft, heeft zich van zijn onwetendheid bevrijd: hij heeft inzicht verworven in het pad (*P. magga nana*).

¹⁵⁸ 'wie nergens in de wereld tot onrust komt': vert. van → *yass' injitam n'atthi kuhinci loke*: *yass'injitam* → *yassa+injitam*: *yassa* = wie; *injitam* = geagiteerd; *n'atthi* → *na+atthi*: *na* = niet; *atthi* → *as* = zijn; *natthi* = is niet; *kuhinci* = overal; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = in de wereld. 'Yass' injitam n'atthi kuhinci loke', is vrij vertaald als: 'wie nergens in de wereld tot onrust komt'.

¹⁵⁹ 'ik vraag u, Bhagavat, zeg het me alstublieft': vert. van → *pucchami tam Bhagava bruhi me tam*: *pucchami* = ik vraag u; *bhagavat* → *Bhagavat*; *bruhi* = zeg; *me* = mij; *tam* = het. 'Pucchami tam Bhagava bruhi me tam', is vrij vertaald als: 'ik vraag u, Bhagavat, zeg het me alstublieft'.

¹⁶⁰ 'ik beschouw u als uitstekend onderlegd en in het bezit van een gecultiveerde geest': vert. van → *mannami tam vedagum bhavitattam*.

¹⁶¹ 'hoe zijn deze ontelbare soorten van lijden voor iedereen ontstaan in de wereld': vert. van → *kuto nu dukkha samudgata ime ye keci lokasmim anekarupa*: *kuto nu* = van waar?, waar vandaan?; *dukkha* = lijden; *samudgata* → *samudagata* = naar voor komen, resulteren uit, ontstaan; *ye* = wie, diegenen die; *lokasmim* → *loka* = de wereld; *lokasmim* = in de wereld; *anekarupa* → *aneka+rupa*: *aneka* = veel, ontelbaar; *rupa* = lichaam. 'Kuto nu dukkha samudgata ime ye keci lokasmim anekarupa', is vrij vertaald als: hoe zijn deze ontelbare soorten van lijden voor iedereen ontstaan in de wereld'.

¹⁶² 'omwille van het vastklampen [aan upadhi], ontstaan ontelbare soorten van lijden': vert. van → *upadhinidana pabhavanti dukkha*: *upadhinidana* → *upadhi* = vastklampen (*); *pabhavanti* → *pa+bhava+vantu*: *pa* = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; *bhava* → *bhu* = worden, geboren worden, ontstaan; *vantu* = de eigenschap bezitten van iets (i.c. van lijden); *dukkha* = lijden. 'Upadhinidana pabhavanti dukkha', is vrij vertaald als: 'omwille van het vastklampen [upadhi], ontstaan ontelbare soorten van lijden'.

(*) 'vastklampen': vert. van → *upadhi* (*P.*). *Upadhi* verklaart zowel de betekenis van vastklampen (hechting) als het fundament ervan. *Upadhi* is de basis, de grond van, het substraat dat tot wedergeboorte, tot 'worden' (*P. bhava*) leidt. 'Hechten' is zich vastklampen, zich vastkleven aan, zich identificeren met het voorwerp of met de gedachte; er één mee worden. Generaliserend kan men zeggen dat 'upadhi' = vastklampen aan verlangen, aan begeerte, door er zich mee te identificeren.

¹⁶³ 'de onwetende, zonder wijsheid, klampt zich [aan upadhi] vast': vert. van → yo ve avidva upadhim karoti: yo = wie; ve = inderdaad, werkelijk, helemaal; avidva = de onwetende; upadhim → upadhi (cfr. supra) = zich vastklampen aan het substraat van wedergeboorte, aan 'worden'; karoti → kar = doen, handelen, maken; karoti = doet, handelt, maakt, hier in de betekenis van 'hij klampt zich vast aan het substraat van 'worden'. 'Yo ve avidva upadhim karoti', is vrij vertaald van: 'de onwetende, zonder wijsheid, klampt zich [aan upadhi] vast'.

¹⁶⁴ 'en deze dwaas ondergaat, steeds opnieuw, lijden': vert. van → punap-punam dukkham-upeti mando: punappunam → puna = opnieuw; punappunam = de herhaling van puna = opnieuw en opnieuw; dukkham → dukkha = lijden; upeti → upa+i: upa = naar; i = gaan; upeti = gaat; mando → manda = een luiaard, een idioot, een gek, iemand die zijn intellectuele capaciteiten niet ten volle benut, een dwaas. 'Punappunam dukkham-upeti mando', is vrij vertaald als: 'en deze dwaas ondergaat, steeds opnieuw, lijden'.

¹⁶⁵ 'daarom': vert. van → tasma = daarom, om die reden.

¹⁶⁶ 'wanneer je dit begrijpt, klamp je nergens aan vast': vert. van → pajanam upadhim na kayira: pajanam → pajanana = kennis, verstaan, begrijpen; pajanam = je weet, je begrijpt; upadhim → upadhi = verlangen; na = niet; kayira → kar = doen; kayira = doe. 'Pajanam upadhim na kayira', is vrij vertaald als: 'wanneer je dit begrijpt, klamp je nergens aan vast'.

¹⁶⁷ 'zo verwerf je inzicht over het ontstaan—over de geboorte—van het lijden': vert. van → dukkhassa jatippabhavanupassi: dukkhassa → dukkha = lijden; dukkhassa = over het lijden; jatippabhavanupassi → jati+pa+bhava+nupassana: jati = de geboorte, het ontstaan; pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; bhava → bhu = worden, geboren worden, ontstaan; nupassana = het voortdurend, intensief vestigen van aandacht. 'Dukkhassa jatippabhavanupassi', is vrij vertaald als: 'zo verwerf je inzicht over het ontstaan—over de geboorte—van het lijden'.

¹⁶⁸ 'op welke manier steken de Wijzen de stroom over van geboorte, ouderdom, verdriet en weeklacht': vert. van → kathan-nu dhira vitaranti ogham jatim jaram sokapariddavan-ca: kathan-nu = hoe ? op welke manier; dhira = de Wijzen; vitaranti → vitari = overwinnen, hier in de betekenis van 'oversteken'; ogham → ogha = de stroom; jatim → jati = geboorte; jaram → jara = ouderdom; sokapariddavan-ca → soka+paridda: soka = verdriet; paridda = weeklacht; ca = en. 'Kathan-nu dhira vitaranti ogham jatim jaram sokapariddavan-ca', is vrij vertaald als: 'op welke manier steken de Wijzen de stroom over van geboorte, ouderdom, verdriet en weeklacht'.

¹⁶⁹ '[luister goed:] het zijn niet slechts woorden': vert. van → ditthe dhamme anitiham: ditthe → ditthi = inzicht, opinie, geloof, speculatie; dhamme → Dhamma; anitiham → anitiha : niet gebaseerd op 'van horen zeggen'; het is 'experientieel ervaren' (P. bhavana-maya panna). 'Ditthe dhamme anitiham', is vrij vertaald als: '[luister goed:] het zijn niet slechts woorden'.

¹⁷⁰ 'wie het begrijpt': vert. van → yam viditva: yam = wie; viditva → vid = kennen, verstaan, begrijpen; viditva = kent, verstaat, begrijpt, in de betekenis van 'experientieel ervaart'. 'Yam viditva', is vrij vertaald als: 'wie het begrijpt'.

¹⁷¹ 'en wie opmerkzaam leeft': vert. van → sato caram: sato → sati = aandachtig, opmerkzaam; caram → cara → car = wandelen, gaan, hier in de betekenis van 'zij die leegte en ongeconditioneerde bevrijding tot hun leven gemaakt hebben'. 'Sato caram', is vrij vertaald als: 'en wie opmerkzaam leeft'.

¹⁷² 'kan de begeerte naar de wereld overwinnen': vert. van → tare loke visattikam: tare = oversteken, 'voorbij' gaan, overwinnen; loke → loka = de wereld; loke = in de wereld; visattika → visatta = begeren; visattika = begeerte, verlangen. 'Tare loke visattikam:', is vrij vertaald als: 'kan de begeerte naar de wereld overwinnen'.

¹⁷³ 'verheven leerstelling': vert. van → dhammam-uttamam: dhammam → Dhamma; uttamam → uttama = het hoogste, het beste, volkomen. 'Dhammam-uttamam', is vrij vertaald aan: 'verheven leerstelling'.

¹⁷⁴ 'van alles wat je kent': vert. van → yam kinci sampajanasi: yam = wie; kinci = wat dan ook, wat het ook mogen zijn; sampajanasi → sampajana = een moeilijk te vertalen woord. Sampajana (P.) behelst: helder bewustzijn, heel alert en aandachtig, bedachtzaam met voortdurende reflectie op het ontstaan en het vergaan van alle geconditioneerde dingen; sampajanasi = alles wat je—op deze aandachtige manier—kent. 'Yam kinci sampajanasi', is vrij vertaald als: 'van alles wat je kent'.

¹⁷⁵ 'zowel wat boven is, beneden, dwars, als in het midden': vert. van → *uddham adho tiriyan-capi majjhe*: *uddham* → *uddham* → *uddha* = boven; *uddham* = van boven; *tiriyan-capi* → *tiriya* = dwars; *adho* = onder, beneden; *majjhe* → *majjha* = het middelste, wat er tussen ligt. '*Uddham adho tiriyan-capi majjhe*', is vrij vertaald als: 'zowel wat boven is, beneden, dwars, als in het midden'.

in de *Niddesa* (Nd. II) worden zes verschillende betekenissen gegeven voor de terminologie van deze cryptische zin:

- (a): boven: de toekomst; beneden: het verleden; in het midden: het nu
- (b): boven: de deva-wereld; beneden: de hel; in het midden: de mensenwereld
- (c): boven: heilzaam; beneden: onheilzaam; in het midden: neutraal
- (d): boven: vormloos; beneden: het zintuiglijke; in het midden: vormen
- (e): boven: aangename gewaarwordingen; beneden: onaangename; in het midden: neutrale
- (f): boven: het lichaam van voeten naar kruin; beneden: van kruin naar voeten; in het midden: het midden van het lichaam.

¹⁷⁶'je moet nergens behagen in scheppen, en nergens je gedachten op vestigen': vert. van → *etesu nandin-ca nivesanan-ca*. De betekenis van dit vers is: laat je bewustzijn niet gevestigd zijn in bestaan. Waar de Boeddha hier op wijst is dat de yogi zich niet moet bezighouden met resultaat-producerende gedachten, woorden en daden—intentionele wilshandelingen die kamma voortbrengen.

¹⁷⁷ 'op deze manier komt er een einde aan bestaan': vert. van → *panujja vinnanam bhava na titthe*.

¹⁷⁸ 'de monnik, die op deze manier leeft, opmerkzaam en behoedzaam': vert. van → *evamvihari sato appamatto, bhikkhu*: *evamvihari* → *evam+vihari*: *evam* = zo, op deze manier; *vihari* → *vihara* = verblijfplaats, hier in de betekenis van 'wie zo leeft'; *sato* → *sati* = aandachtig, opmerkzaam; *appamatto* → *appamada* = waakzaam; *appamatto* = een waakzaam persoon. '*Evamvihari sato appamatto, bhikkhu*', is vrij vertaald als: 'de monnik, die op deze manier leeft, opmerkzaam en behoedzaam'.

¹⁷⁹ 'die de dingen loslaat waarvan hij houdt': vert. van → *caram hitva mamayitani*: *caram* → *car* = lopen, wandelen; *hitva* → *ha* = loslaten, verlaten; *hitva* = hij laat los; *mamayitani* = waarvan hij houdt. '*Caram hitva mamayitani*', is vrij vertaald als: 'die de dingen loslaat waarvan hij houdt'.

¹⁸⁰ 'kan—wijs zijnde—geboorte en ouderdom, verdriet, weeklacht en lijden hier [in deze wereld] opgeven': vert. van → *jatim jaram sokapariddavan-ca idh'eva vidva pajaheyya dukkham: jatim → jati = geboorte; jaram → jara = ouderdom; sokaparidda-van-ca → soka+paridda: soka = verdriet; paridda = weeklacht; ca = en; idh'eva → idha+eva: idha = in deze wereld; eva = op deze manier, zo; vidva → vid = kennen, verstaan, begrijpen, bekijken; vidva = wijs zijnde; pajaheyya = opgeven; dukkham → dukkha = lijden. 'Jatim jaram sokapariddavan-ca idh'eva vidva pajaheyya dukkham', is vrij vertaald als: 'kan—wijs zijnde—geboorte en ouderdom, verdriet, weeklacht en lijden hier [in deze wereld] opgeven'*

¹⁸¹ 'de bevrijding door het klieven van het hoofd': vert. van → *anupadhikam → an+upadhi: an = niet; upadhi = verlangen. Upadhi refereert naar de inleidende verzen, namelijk naar het 'hoofd' = onwetendheid (P. avijja) en naar het 'klieven van het hoofd' = 'het vernietigen van onwetendheid' = inzicht realiseren.*

¹⁸² 'de Bhagavat heeft immers het lijden losgelaten nadat hij dit inzicht verworven had': vert. van → *addha hi Bhagava pahasi dukkham, tatha hi te vidito esa Dhammo: addha = gehecht, geïntoxiceerd; hi = zeker, inderdaad; bhagavat → Bhagavat; pahasi → pa+ha: pa = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; ha = loslaten, verlaten, ontdoen; pahasi = hij heeft losgelaten; dukkham → dukkha = lijden; tatha = zo, op deze manier; hi = zeker, inderdaad: te = hij; vidito → vidita → vid = kennen, verstaan, begrijpen, bekijken; vidito = inzicht; esa = deze, dit; dhammo → Dhamma. 'Addha hi Bhagava pahasi dukkham, tatha hi te vidito esa Dhammo', is vrij vertaald als: 'de Bhagavat heeft immers het lijden losgelaten nadat hij dit inzicht verworven had'.*

¹⁸³ 'de Sterke Man': vert. van → *Nagam → naga = olifant, een metafoor voor sterkte. Naga is een epitheton voor de Boeddha.*

¹⁸⁴ 'vrij van hardvochtigheid en vrij van twijfel is hij de stroom overgestoken': vert. van → *tinno ca param akhilo akankho: tinno → tinna → tarati → tar = oversteken (de stroom, van begeerte, van onwetendheid); ca = en; param → para = de andere oever; akhilo → a+khila: a = niet, zonder; khila = hardvochtig; akhilo = vrij van hardvochtigheid; akankho → a+kankha: a = niet, zonder; kankha = twijfel; akankha = vrij van twijfel. 'Tinno ca param akhilo akankho', is vrij vertaald als: 'vrij van hardvochtigheid en vrij van twijfel is hij de stroom overgestoken'.*

¹⁸⁵ 'zulke wijze man': vert. van → *vidva ca so vedagu nara.*

¹⁸⁶ 'hier, in deze wereld': vert. van → *idha.*

¹⁸⁷ 'die de gehechtheid naar wedergeboorte heeft losgelaten': vert. van → bhavabhava sangam-imam visajja: bhavabhava → bhava+bhava: bhava = het 'worden'; bhavabhava = het steeds opnieuw 'worden' = wedergeboorte; sangam → sanga → sarj = hechten; sangam = gehechtheid; imam = dit; visajja = losgelaten. 'Bhavabhava sangam-imam visajja', is vrij vertaald als: 'die de gehechtheid naar wedergeboorte heeft losgelaten'.

¹⁸⁸ 'onverstoorbaar': vert. van → anigho → anigha → an+igh: an = niet; igh = beven; anigho = niet beven, zonder angst; in de betekenis van 'onverstoorbaar'.

¹⁸⁹ 'vrij van verlangen': vert. van → 'vitatanho' en van 'niraso': vitatanho → vita+tanha: vita = vrij zijn van, loslaten; tanha = verlangen; niraso = zonder begeerte, zonder verlangen.

¹⁹⁰ 'Grote Ziener': vert. van → Mahesi. Het is een epitheton voor de Boeddha.

¹⁹¹ 'op deze manier verstandig en opmerkzaam zijn in de wereld': vert. van → idh'eva nipako sato: idh'eva → idha+eva: idha = in deze wereld; eva = op deze manier, zo; nipako → nipaka = verstandig, slim, wijs;

¹⁹² 'Zelfrealisatie': vert. van → nibbanam-attano: nibbanam → nibbana = verlichting, ontwaken, realisatie; attano → atta = zelf.

¹⁹³ 'Grote Ziener': vert. van → Samantacakkhu. Het is een epitheton voor de Boeddha.

¹⁹⁴ 'twijfel': in Nibbana is er geen plaats voor twijfel. — 'Iemand die afhankelijk is, twijfelt. Iemand die onafhankelijk is, twijfelt niet. Aangezien er geen twijfel is, is er kalmte. Aangezien er kalmte is, is er geen begeerte. Aangezien er geen begeerte is, is er geen komen en gaan. Aangezien er geen komen en gaan is, is er geen heengaan of ontstaan. Aangezien er geen heengaan of ontstaan is, is er noch hier, noch daar; noch een hier-noch-daar. Dit, precies—dit—is het einde van het lijden' — Nibbana-Sutta, Udana 8.4

¹⁹⁵ 'begrijpt': hier in de betekenis van 'experientiële ervaart'.

¹⁹⁶ 'de best verstaanbare Leer die er bestaat': vert. van → dham-man settham ajanamano: dhamman → Dhamma, de Leer van de Boeddha; settham = de beste; ajanamano → ajana+mano: ajana → a+jana → jna = verstaan; ajana = verstaanbaar, begrijpbaar. 'Dhamman settham ajanamano', is vrij vertaald als: 'de best verstaanbare Leer die er bestaat'.

¹⁹⁷ 'kan je op deze manier de stroom oversteken': vert. van → *evam tuvam ogham-imam taresi*: *evam* = zo, op deze manier; *tuvam* = je kunt; *ogham* → *ogha* = de stroom; *imam* = deze; *taresi* → *tar* = oversteken (de stroom van begeerte, van onwetendheid). 'Evam tuvam ogham-imam taresi', is vrij vertaald als: 'kan je op deze manier de stroom oversteken'.

¹⁹⁸ 'heb mededogen met mij': vert. van → *karunayamano*.

¹⁹⁹ 'leer me de Dhamma van afzondering': vert. van → *viveka-dhammam yam-aham vijannam*: *vivekadhammam* → *viveka+* Dhamma: *viveka* = afzondering; *dhammam* → Dhamma, de Leer; *yam-aham*: *yam* = beheersen, beteugelen; *aham* = ik, mij; *vijannam* = de praktische toepassing van transcendentale wijsheid. 'Viveka-dhammam yam-aham vijannam', is vrij vertaald als: 'leer me de Dhamma van afzondering'. De betekenis van de vraag is dat Dhotaka aan de Boeddha vraagt om hem de weg te wijzen naar nibbana.

²⁰⁰ 'begrijpt', hier in de betekenis van 'experientiële ervaart'.

²⁰¹ 'het is de vrede die, wanneer men het begrijpt, en wanneer men opmerkzaam leeft': vert. van → *yam viditva sato caram*: *yam* = wie; *viditva* → *vid* = kennen, verstaan, begrijpen, bekijken; *viditva* = begrijpt; *sato* → *sati* = aandacht, opmerkzaamheid; *caram* → *car* = lopen, wandelen. 'Yam viditva sato caram', is vrij vertaald als: 'het is de vrede die, wanneer men het begrijpt, en wanneer men opmerkzaam leeft'.

²⁰² 'de begeerte naar de wereld overwint': vert. van → *tare loka visattikam*: *tare* → *tar* = oversteken, 'voorbij' gaan, overwinnen; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = in de wereld; *visattika* → *visatta* = begeren; *visattika* = begeerte, verlangen. 'Tare loka visattikam', is vrij vertaald als: 'de begeerte naar de wereld overwint'.

²⁰³ 'ultieme vrede': vert. van → *santim-uttamam*: *santim* → *santi* = innerlijke vrede; *uttamam* = het beste, het hoogste, het meest ultieme [op spiritueel vlak]. 'Santim-uttamam', is vrij vertaald als: 'ultieme vrede'.

²⁰⁴ 'van alles wat je kent': vert. van → *yam kinci sampajanasi*: *yam* = wie; *kinci* = wat dan ook, wat het ook moge zijn; *sampajanasi* → *sampajana* = een moeilijk te vertalen woord. *Sampajana* (P.) behelst: helder bewustzijn, heel alert en aandachtig, bedachtzaam met voortdurende reflectie over het ontstaan en vergaan van alle geconditioneerde dingen; *sampajanasi* = alles wat je—op deze aandachtige manier—kent. *Sampajana* is een speciale vorm van bewust zijn. Het is een combinatie van bewust zijn met aandacht (P. *sati*). 'Naakte' aandacht = aandacht zónder toevoeging van de verhalen en/of drama's, d.i. aandacht die gericht is op de basiskenmerken van de verschijnselen, i.c. op de *tilakkhana*. Zulke 'naakte' aandacht leidt naar zuiver begrip (P. *samma ditthi*). 'Yam kinci sampajanasi', is vrij vertaald als: 'van alles wat je kent'.

²⁰⁵ 'zowel wat boven is, beneden, dwars, als in het midden': vert. van → *uddham adho tiriyan-capi majjhe*: *uddham* → *uddham* → *uddha* = boven; *uddham* = van boven; *tiriyan-capi* → *tiriya* = dwars; *adho* = onder, beneden; *majjhe* → *majjha* = het middelste, wat er tussen ligt. 'Uddham adho tiriyan-capi majjhe', is vrij vertaald als: 'zowel wat boven is, beneden, dwars, als in het midden'.

in de *Niddesa* (Nd. II) worden zes verschillende betekenissen gegeven voor de terminologie van deze cryptische zin:

- (a): boven: de toekomst; beneden: het verleden; in het midden: het nu
- (b): boven: de deva-wereld; beneden: de hel; in het midden: de mensenwereld
- (c): boven: heilzaam; beneden: onheilzaam; in het midden: neutraal
- (d): boven: vormloos; beneden: het zintuiglijke; in het midden: vormen
- (e): boven: aangename gewaarwordingen; beneden: onaangename; in het midden: neutrale
- (f): boven: het lichaam van voeten naar kruin; beneden: van kruin naar voeten; in het midden: het midden van het lichaam.

²⁰⁶ 'begrijp dat alles je aan de wereld bindt': vert. van → *etam viditva 'sango' ti loke*: *etam* = dit, het, hiervan; *viditva* → *vid* = kennen, verstaan, begrijpen, bekijken, weten; *viditva* = begrijpt; *sango* → *sanga* = hechten, binden; *sango* = hecht, bindt; *ti* = je; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = aan de wereld. 'Etam viditva 'sango' ti loke', is vrij vertaald als: 'begrijp dat alles je aan de wereld bindt'.

Dit vers is in feite een vervolg op *Gatha* #80.

²⁰⁷ 'hunker niet naar 'worden', noch naar 'niet-worden': vert. van → *bhavabhavaya ma 'kasi tanhan"-ti* → *bhava+abhava*: *bhava* = worden, ontstaan, geboren worden; *abhava*: *a+bhava*: *a* = niet; *bhava* = worden, ontstaan, geboren worden. 'Bhavabhava', is vrij vertaald als: 'worden' en 'niet-worden'. *Hunkering* naar bestaan (*P. bhava tanha*) en *hunkering* naar niet-bestaan (*P. vibhava tanha*) zijn de twee meest subtiele vormen van verlangen die naar wedergeboorte (en naar verdergezet lijden) voeren in de voortdurende cirkelgang van leven en dood (*P. samsara*). 'Bhavabhavaya ma 'kasi tanhan"-ti', is vrij vertaald als: 'hunker niet naar 'worden', noch naar 'niet-worden'.

²⁰⁸ 'de grote stroom': vert. van → *mahantam-ogham*: *mahantam* → *maha* = groot; *ogham* → *ogha* = stroom. 'Mahantam-ogham', is vrij vertaald als: 'de grote stroom'. Het is een metafoor voor het bestaan.

²⁰⁹ 'Grote Ziener': vert. van → *Samantacakkhu*. Het is een epitheton voor de Boeddha.

²¹⁰ 'kijk opmerkzaam naar de Nietsheid': vert. van → *akincannam pekkhamano satima*: *akincannam* = 'Nietsheid'—hier wordt de sfeer van Nietsheid (*P. akincannayatana*) bedoeld. Deze sfeer van Nietsheid spruit voort uit en geeft inzicht in de *tilakkhana*: *anicca*, *dukkha* en *anatta*. Het stemt overeen met de 3de *arupa-jhana*; *pekkhamano* → *pekkhamana* → *pa+iikh+a* = zien, kijken naar, observeren; *satima* = aandachtig. '*Akincannam pekkhamano satima*', is vrij vertaald als: 'kijk opmerkzaam naar de Nietsheid'.

Het lijkt erop dat de Boeddha hier een geherformuleerde meditatiepraktijk aanprijst, zoals hijzelf gekregen had van zijn (brahmaanse) meditatieleraar Alara Kalama. Dit staat in contrast met de raadgevingen die de Boeddha geeft op de vragen van Udaya, waar de nadruk van de beoefening komt te liggen op opmerkzaamheid (*P. sati*) en gelijkmoedigheid (*P. upekkha*), wat uitdrukkelijk naar *vipassana* wijst. Zie in dit verband: Wynne, Alexander, (2007), *The Origin of Buddhist Meditation*, p. 63.

Hetgeen duidelijk maakt dat de Boeddha niet vasthield aan de rigoureuze beoefening van één welbepaalde meditatietechniek. Voor hem waren alle technieken uitsluitend 'vaardige hulpmiddelen' (*P. upayas*) tot Zelfrealisatie en nooit een doel op zich.

²¹¹ 'door te mediteren op "er is niets", zal je de stroom (*) oversteken': vert. van → *n'atthi ti nissaya tarassu ogham*: *n'atthi* → *na+atthi*: *na* = niet; *atthi* → *as* = zijn; *atthi* = is; *n'atthi* = is niet; *ti* = er; "n'atthi ti" = "er is niets"; *nissaya* zich steunen op, zich baseren op; *tarassu* → *tar* = oversteken; *ogham* → *ogha* = de stroom. '*N'atthi ti nissaya tarassu ogham*', is vrij vertaald als: 'door te mediteren op "er is niets", zal je de stroom oversteken'.

(*) : 'de stroom': de stroom van het bestaan. Het is een veel voorkomende metafoer in de Pali-canon: het bestaan als een woeste stroom—een stroom van geboorte, veroudering en dood; van verdriet en weeklacht; van stress en lijden. Het 'doel' van spirituele beoefening is dat de yogi een weg vindt over deze vloed, naar de veiligheid van de andere oever (*P. parayana*).

²¹² 'geef het zintuiglijk genot op': vert. van → *kame pahaya*: *kame* → *kama* = zintuiglijk genot, zintuiglijk plezier; *pahaya* → *pa+ha*: *pa* = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de in-tensiteit van een handeling uit te drukken; *ha* = loslaten, verlaten, ontdoen, opgeven. '*Kame pahaya*', is vrij vertaald als: 'geef het zintuiglijk genot op'.

²¹³ 'onthou je van omgang met anderen': vert. van → *virato kathahi*: *virato* = zich onthouden van, vermijden; *kathahi* → *katha* = gesprekken, conversaties, verhalen, omgang; *kathahi* = omgang met anderen. '*Virato kathahi*', is vrij vertaald als: 'onthou je van omgang met anderen'.

²¹⁴ 'streef dag en nacht naar de vernietiging van begeerte': vert. van → *tanhakkhayam nattamahabhipassa*: *tanhakkhayam* → *tan-hakkhaya* → *tanha+khaya*: *tanha* = verlangen, hunkering, begeerte; *khaya* = de vernietiging; *tanhakkhaya* = de vernietiging van begeerte; *nattamahabhipassa* = dag en nacht. '*Tanhakkhayam nattamahabhipassa*', is vrij vertaald als: 'streef dag en nacht naar de vernietiging van begeerte'.

²¹⁵ deze 'iemand' is een arahant.

²¹⁶ 'zal iemand die zich volkomen bevrijd heeft van zijn passie voor zintuiglijk genot': vert. van → *sabbesu kamesu yo vitarago*: *sabbesu* = helemaal, volledig; *kamesu* → *kama* = zintuiglijk genot; *kamesu* = aan zintuiglijk genot; *yo* = die; *vitargo* → *vita+rago*: *vita* = vrij zijn van, zonder zijn; *rago* → *raga* = zintuiglijk verlangen, zintuiglijk genot, passie; *vitarga* = compleet zonder passie, passieloos. '*Sabbesu kamesu yo vitarago*', is vrij vertaald als: 'zal iemand die zich volkomen bevrijd heeft van zijn passie voor zintuiglijk genot'.

²¹⁷ 'die zich genesteld heeft in 'Nietsheid': vert. van → *akincannam nissito*: *akincannam* = 'Nietsheid' (cfr. *supra*); *nissito* = hier in de betekenis van 'genesteld'. '*Akincannam nissito*', is vrij vertaald als: 'die zich genesteld heeft in 'Nietsheid'.

²¹⁸ 'die alles achter zich gelaten heeft ': vert. van → *hitva-m-annam*: *hitva* → *ha* = achterlaten, loslaten; *hitva* = heeft achter zich gelaten.

²¹⁹ 'die zich bevrijd heeft van perceptie—wat de meest ultieme bevrijding is': vert. van → *sannavimokkhe parame'dhimutto*: *sannavimokkhe* → *sanna+vimokkhe*: *sanna* = perceptie, interpretatie; *vimokkhe* → *vimokkha* = bevrijding; *parame* → *parama* = het meeste, het grootste, het meest ultieme, de perfectie; *dhimutto* → *mutta* → *muc* = zich bevrijden; *parame'dhimutto* = de perfectie van bevrijding. '*Sannavimokkhe parame'dhimutto*', is vrij vertaald als: 'die zich bevrijd heeft van perceptie—wat de meest ultieme bevrijding is'.

²²⁰ 'zal hij [in die toestand] blijven zonder terug te vallen': vert. van → *titthe nu so tattha ananuyayi*.

De inhoud van deze vraag gaat over de situatie waarin een arahant zich bevindt. De vraag is: wat gebeurt er verder met iemand die het arahantschap bereikt heeft ?

²²¹ 'iemand die zich volkomen bevrijd heeft van zijn passie voor zintuiglijk genot': vert. van → *sabbesu kamesu yo vitarago*: *sabbesu* = helemaal, volledig; *kamesu* → *kama* = zintuiglijk genot; *kamesu* = aan zintuiglijk genot; *yo* = die; *vitargo* → *vita+rago*: *vita* = vrij zijn van, zonder zijn; *rago* → *raga* = zintuiglijk verlangen, zintuiglijk genot, passie; *vitarga* = compleet zonder passie, passieloos. '*Sabbesu kamesu yo vitarago*', is vrij vertaald als: 'iemand die zich volkomen bevrijd heeft van zijn passie voor zintuiglijk genot'.

²²² 'die zich genesteld heeft in 'Nietsheid': vert. van → akincannam nissito: akincannam = 'Nietsheid' (cfr. supra); nissito = hier in de betekenis van 'genesteld'. 'Akincannam nissito', is vrij vertaald als: 'die zich genesteld heeft in 'Nietsheid'.

²²³ 'die alles achter zich gelaten heeft ': vert. van → hitva-m-annam: hitva → ha = achterlaten, loslaten; hitva = heeft achter zich gelaten.

²²⁴ 'die zich bevrijd heeft van perceptie—wat de meest ultieme bevrijding is': vert. van → sannavimokkhe parame'dhimutto: sannavimokkhe → sanna+vimokkhe: sanna = perceptie, interpretatie; vimokkhe → vimokkha = bevrijding; parame → parama = het meeste, het grootste, het meest ultieme, de perfectie; dhimutto → mutta → muc = zich bevrijden; parame'dhimutto = de perfectie van bevrijding. 'Sannavimokkhe parame'dhimutto', is vrij vertaald als: 'die zich bevrijd heeft van perceptie—wat de meest ultieme bevrijding is'.

²²⁵ 'zal [in die toestand] blijven zonder terug te vallen': vert. van → tittheyya so tattha ananuyayi.

²²⁶ 'toestand' vert. van → titthe → tittha = haven, landingsplaats.

²²⁷ 'indien hij [in die toestand] voor lange tijd (*) blijft zonder terug te vallen': vert. van → titthe ce so tattha ananuyayi, pugam-pi vassanam.

(*): letterlijk: 'voor vele regenseizoenen': vert. van → vassanam → vassa = regenseizoen. Het aantal vassas geeft de monastieke leeftijd aan.

²²⁸ 'zal hij daar koel en bevrijd zijn': vert. van → tatth'eva so sitiesiya vimutto: tatth'eva = zo, in dezelfde zin, mutatis mutandis; sitiesiya: letterlijk: 'koel zijn'. Het is het 'koel worden' (P. sitibhava); vimutto → vimutta = bevrijding; vimutto = hij is bevrijd. 'Tatth'eva so sitiesiya vimutto', is vrij vertaald als: 'zal hij daar koel en bevrijd zijn'.

²²⁹ 'is dit zijn bewustzijn': vert. van → cavetha vinnanam tatha-vidhassa. De vraag die hier gesteld wordt handelt over de 'bewustzijnstoestand' van de arahant.

²³⁰ 'zoals een vlam door de wind wordt uitgeblazen': vert. van → acci yatha vatavegena khitta: acci = een vlam; yatha = waar, alwaar (plaatsaanduiding); vatavegena → vatavega = de kracht van de wind; khitta → khip = uitblazen; khitta = wordt uitgeblazen. 'acci yatha vatavegena khitta', is vrij vertaald als: 'zoals een vlam door de wind wordt uitgeblazen'.

²³¹ 'tot rust komt en niet meer waargenomen wordt': vert. van → attham paleti na upeti sankham.

²³² 'zo ook komt de Wijze, bevrijd van zijn denken, tot rust': vert. van → *evam Muni namakaya vimutto*: *evam* = zo, op deze manier; *Muni* = de Wijze; *namakaya* → *nama+kaya*: *nama* = de geest, het mentale; *kaya* = lichaam; *namakaya* = de vier khandhas van de geest (*vinnana, sanna, vedana* en *sankhara*); *vimutto* = bevrijd van. 'Evam Muni namakaya vimutto', is vrij vertaald als: 'zo ook komt de Wijze, bevrijd van zijn denken, tot rust'.

²³³ '[ook hij] wordt niet meer waargenomen': vert. van → *attham paleti na upeti sankham*.

²³⁴ 'bestaat diegene die tot rust gekomen dan niet meer': vert. van → *atthamgato so uda va so n'atthi*.

²³⁵ 'of is hij voor eeuwig bevrijd': vert. van → *udahu ve sassatiya arogo*.

De brahmaan *Upasiva* denkt duidelijk nog in tegenstellingen, namelijk tussen complete vernietiging (*P. uccheda*) en eeuwig leven (*P. sassata*) anderszijds. De Boeddha legt hem, in het laatste vers (*Gatha #101*) uit dat de waarheid 'voorbij' de geconditioneerde werkelijkheid ligt.

²³⁶ 'wie tot rust gekomen is, kan niet meer gemeten worden' vert. van → 'Attham gatassa na pamanam atthi; yena nam vajju, tam tassa n'atthi' — letterlijk vertaald: 'wie uitgedoofd is is, kan niet meer gemeten worden; hij bezit niets meer dat kan benoemd worden'. Hij bezit geen 'vorm' meer. De betekenis is dat het ongeconditioneerde noch begrepen, noch verwoord kan worden. Er is geen zintuiglijk criterium meer om dit te duiden. Dit overstijgt de fenomenale werkelijkheid. Wat hier gebeurt kan enkel 'ervaren' worden. *Nibbana* is een noumenale werkelijkheid—een dimensie waar zintuiglijke begrippen wegvallen.

Nibbana-Sutta, Udana, 8,1 — 'Er is die dimensie, monniken, waar er noch aarde, noch water, noch vuur, noch wind is; noch de dimensie van de oneindigheid van ruimte, noch de dimensie van de oneindigheid van bewustzijn, noch de dimensie van nietsheid, noch de dimensie van noch-waarneming-noch-niet-waarneming; noch deze wereld, noch de volgende wereld, noch zon, noch maan. En daar, zeg ik, is noch komen, noch gaan, noch blijven; noch heengaan noch verrijzen; niet gevestigd, niet ontwikkelend, zonder ondersteunend [mentaal object]. Dit, precies dit, is het einde van het lijden.'

²³⁷ 'niets': 'Het is moeilijk om *nibbana* te zien, want de waarheid is niet gemakkelijk te zien. *Hunkering* wordt doorzien in iemand die weet. Voor iemand die ziet, is er niets.' — *Nibbana-Sutta, Udana 8,2*.

²³⁸ 'wanneer alle verschijnselen volledig tot rust gebracht zijn, eindigt ook het pad van woorden': vert. van → *sabbesu dhammesu samuhatesu, samuhata vadapatha pi sabbe*.

Upasiva beschouwt het te bereiken 'doel'—i.c. *nibbana*—als een verschijnsel (*P. dhamma*) (*). De Boeddha daarentegen omschrijft *nibbana* als het 'overstijgen' van alle verschijnselen, die door hun aard 'leeg' zijn. *Nibbana* = het voorbij gaan aan, het transcenderen van de zintuiglijke wereld, die nooit tot bevrijding en innerlijke rust kan voeren, omwille van de *tilakkhana*.

De *yogi* daarentegen, die de *tilakkhana* in zichzelf realiseert, nadert *nibbana*.

(*) 'dhamma', met een kleine letter, in de betekenis van 'verschijnsel, fenomeen, ding'.

²³⁹ 'niet omwille van zijn opinies, zijn traditie of zijn kennis': vert. van → *na ditthiya na sutiya na nanena*: *na* = niet; *ditthiya* → *ditthi* = opinies, meningen; *sutiya* → *suti* = traditie, Vedas; *nanena* → *nana* = kennis. 'Na *ditthiya na sutiya na nanena*', is vrij vertaald als: 'niet omwille van zijn opinies, zijn traditie of zijn kennis'.

²⁴⁰ 'wie afgezonderd leeft, onbezorgd, en naar niets verlangt, dat is een Wijze, zeg ik': vert. van → *visenikatva anigha nirasa—caranti ye te munayo ti brumi*: *visenikatva* → *viveka* = afzondering; *anigha* → *a+nigha*: *a* = zonder; *nigha* = zorgen, confusie; *anigha* = onbezorgd; *nirasa* = zonder verlangen; *caranti ye* = wie zo beoefent; *munayo* → *Muni* = een Wijze; *ti brumi* = zeg ik. '*Visenikatva anigha nirasa—caranti ye te munayo ti brumi*', is vrij vertaald als: 'wie afgezonderd leeft, onbezorgd, en naar niets verlangt, dat is een Wijze, zeg ik'.

²⁴¹ 'die zeggen dat zuivering kan verkregen worden door hetgeen men ziet of hoort': vert. van → *ditthassutenapi vadanti suddhim*: *ditthassutenapi* = hetgeen men ziet of hoort; *vadanti* → *vad* = zeggen; *vadanti* = die zeggen; *suddhim* → *suddhi* = zuivering. '*Ditthassutenapi vadanti suddhim*', is vrij vertaald als: 'die zeggen dat zuivering kan verkregen worden door hetgeen men ziet of hoort'.

Dit is een verwijzing naar het Hindu-geloof waarbij men meende tot zuivering te kunnen komen door het louter bekijken van rituelen, of door het aanhoren van gezangen (*mantra*'s). De Boeddha stelt dat 'wie zuivering nastreeft met uiterlijke middelen, niet gelouterd wordt' (*Samyutta Nikaya*: 7,1,9). De geest kan énkél gezuiverd worden door het direct ervaren (*P. bhavana-maya panna*) van de werkelijkheid die zich élk moment aan ons openbaart én door systematisch te werken aan het herkennen en het verwijderen van élke conditionering die ons tot slaven en gevangenen van onszelf maakt.

²⁴² 'die zeggen dat zuivering kan verkregen worden door deugzaamheid en beoefening': vert. van → *silabbatenapi vadanti suddhim*: *silabbatenapi* → *silabbata* = rituelen, rituele praktijken, ceremonies, hymnen, precepten, beoefening; *silabbatenapi* = door deugzaamheid en beoefening; *vadanti* → *vad* = zeggen; *vadanti* = die zeggen; *suddhim* → *suddhi* = zuivering. 'Silabbatenapi vadanti suddhim', is vrij vertaald als: 'die zeggen dat zuivering kan verkregen worden door deugzaamheid en beoefening'.

Zie in dit verband, onderstaande merkwaardige quote uit een opmerkelijk boek van een bijzondere man: Thijssen, Hein, (2004), *Leeg en bevrijd. Verslag van een mensenleven*, p. 89 e.v. — 'Naar mijn inzicht zal iemand nooit of te nimmer tot ontwaking komen door deugden te beoefenen. (...) Natuurlijk is het beoefenen van de deugden een loffelijke activiteit, want zolang je daarmee bezig bent, heb je waarschijnlijk minder kans dat je iemand kwaad doet, maar het is en blijft iets gekunstelds, iets artificieels en onnatuurlijks, een moeten, een deugdbeoefening. (...) Deugdbeoefening leidt ons niet naar bevrijding en ontmoeting met onze ware aard; daarvoor is méér nodig dan verheven intenties en goed gedrag. Ons ego als doener en regisseur van ons leven zal drastisch onderzocht en doorzien moeten worden. Zolang er nog sprake is van een sterke onverwerkte voorgeschiedenis, met geheime agenda's en verborgen scenario's, overheerst de wetmatigheid van het ego, het 'systeem'. Zolang er nog hinderlijke neurotische resten en overtuigingen in dat systeem zitten, die het reageren op mensche gebeurtenissen grotendeels bepalen, draait het in het leven vooral om 'de fluit en de duit' (en de guit = god). Zolang kan de dharma niet vrijkomen en is elk streven naar een deugzaam leven gedoemd om te mislukken, of hooguit schaven aan de buitenkant. Anders gezegd: het doen en laten van mensen wordt, ondanks goede bedoelingen, in de praktijk voornamelijk bepaald door 'de fluit, de duit en de guit'.

²⁴³ 'die zeggen dat zuivering kan verkregen worden door ontelbare [andere] praktijken': vert. van → *anekarupena vadanti suddhim*: *anekarupena* → *an+eka+rupa*: *an* = niet; *eka* = één; *rupa* = vormen; *anekarupena* = door ontelbare praktijken; *vadanti* → *vad* = zeggen; *vadanti* = die zeggen; *suddhim* → *suddhi* = zuivering. 'Anekarupena vadanti suddhim', is vrij vertaald als: 'die zeggen dat zuivering kan verkregen worden door ontelbare [andere] praktijken'.

²⁴⁴ 'en [deze praxis] ook beoefenen in hun leven': vert. van → *tattha yata caranta*: *tattha* = in dit verband, in dezelfde zin, *mutatis mutandis*; *yata* = getemd, beheerst; *caranta* → *car* = wandelen, hier in de betekenis van 'beoefenen'. 'Tattha yata caranta', is vrij vertaald als: 'en [deze praxis] ook beoefenen in hun leven'.

²⁴⁵ 'zijn voorbij geboorte en ouderdom gegaan': vert. van → *atarum jatin-ca jaran-ca*: *atarum* = 'voorbij', overgestoken; *jatin* → *jati* = geboorte; *ca* = en; *jaran* → *jara* = ouderdom. 'Atarum jatin-ca jaran-ca', is vrij vertaald als: 'zijn voorbij geboorte en ouderdom gegaan'.

²⁴⁶ 'zijn er géén die voorbij geboorte en ouderdom zijn gegaan': vert. van → *natarimsu jatijaran*: *natarimsu* → *na+atarimsu*: *na* = niet; *atarimsu* = voorbij gegaan, overgestoken zijn; *jatijaran* → *jati+jara*: *jati* = geboorte; *jaran* → *jara* = ouderdom. 'Natarimsu jatijaran', is vrij vertaald als: 'zijn er géén die voorbij geboorte en ouderdom zijn gegaan'

²⁴⁷ 'wie is dan wél, in de wereld van goden en mensen': vert. van → *atha ko carahi devamanussaloke*: *atha* = dan; *ko* = wie ?; *carahi* → *car* = gaan; *devamanussaloke* → *deva+manussa+loke*: *deva* = god, goden; *manussa* = de mens, de mensen; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = in de wereld. 'Atha ko carahi devamanussaloke', is vrij vertaald als: 'wie is dan wél, in de wereld van goden en mensen'.

²⁴⁸ 'voorbij geboorte en ouderdom gegaan': vert. van → *atari jatin-ca jaran-ca*: *atari* = voorbij; *jatin-ca* → *jati* = geboorte; *jaran-ca* → *jara* = ouderdom. 'atari jatin-ca jaran-ca', is vrij vertaald als: 'voorbij geboorte en ouderdom gegaan'.

²⁴⁹ 'gehuld zijn in geboorte en ouderdom': vert. van → *jatijaraya nivuta*: *jatijaraya* → *jati+jara*: *jati* = geboorte; *jaran* → *jara* = ouderdom; *nivuta* = omgeven, versperd, gehuld, verduisterd; 'Jatijaraya nivuta', is vrij vertaald als: 'gehuld zijn in geboorte en ouderdom'

²⁵⁰ 'die hier hun vertrouwen hebben opgegeven': vert. van → *pahaya sabbam*: *pahaya* → *pa+ha*: *pa* = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; *ha* = opgeven, achter zich laten; *sabbam* → *sabba* = vertrouwen, geloof. 'Pahaya sabbam', is vrij vertaald als: 'die hier hun vertrouwen hebben opgegeven'.

²⁵¹ 'dat wie begeerte begrijpt, vrij is van bezoedeling': vert. van → *tanham parinnaya anasavase*: *tanham tanham* → *tanha* = verlangen, begeerte; *parinnaya* = begrijpen; *anasavase* → *an+asava*: *an* = niet, zonder; *asava* = kan-ker; *anasava* = vrij is van bezoedeling, onbezoedeld. 'Tanham parinnaya anasavase', is vrij vertaald als: 'dat wie begeerte begrijpt, vrij is van bezoedeling'.

²⁵² 'zij zijn de mensen die de stroom overgestoken hebben': vert. van → *te ve nara ogha tinna*: *te* = zij; *ve* = inderdaad, werkelijk; *nara* = mens, mensen; *ogha* = de stroom; *tinna* → *tarati* → *tar* = oversteken (de stroom, van begeerte, van onwetendheid). 'Te ve nara ogha tinna', is vrij vertaald als: 'zij zijn de mensen die de stroom overgestoken hebben'.

²⁵³ 'voordat Gotama zijn Leer openbaarde': vert. van → *huraṃ Gotamasasana*: *huraṃ* = voordat; *Gotamasasana* → *Gotama+ sasana*: *Gotama* → de Boeddha; *sasana* = de Leer. 'Huraṃ Gotamasasana', is vrij vertaald als: 'voordat Gotama zijn Leer openbaarde'.

²⁵⁴ 'de vernietiging van begeerte': vert. van → *tanhanigghata-nam* → *tanha+nigghata*: *tanha* = verlangen, *begeerte*; *nigghata* = de vernietiging. '*Tanhanigghatanam*', is vrij vertaald als: 'de vernietiging van begeerte'.

²⁵⁵ 'na het helder begrepen te hebben': vert. van → *yam viditva*: *yam* = wie; *viditva* → *vid* = kennen, verstaan, begrijpen; *viditva* = kent, verstaat, begrijpt. '*Yam viditva*', is vrij vertaald als: 'na het helder begrepen te hebben'.

²⁵⁶ 'en door opmerkzaam te leven': vert. van → *sato caram*: *sato* → *sar* = aandachtig zijn, alert zijn; *sati* = aandacht; *sato* = hij is aandachtig; *caram* → *cara* → *car* = wandelen, gaan, hier in de betekenis van 'zij die leegte en ongeconditioneerde bevrijding tot hun leven gemaakt hebben'. '*Sato caram*', is vrij vertaald als: 'en door opmerkzaam te leven'.

²⁵⁷ 'voorbij hechting aan de wereld kan gaan': vert. van → *tare loke visattikam*: *tare* → *tar* = oversteken, 'voorbij' gaan, overwinnen; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = in de wereld; *visattika* → *visatta* = begeren; *visattika* = begeerte, verlangen. '*Tare loke visattikam*:', is vrij vertaald als: 'voorbij hechting aan de wereld kan gaan'.

²⁵⁸ 'aangename vormen': → *piyarupesu* → *piya+rupa*: *piya* = aangenaam; *rupa* = vorm, vormen.

²⁵⁹ 'in deze wereld': vert. van → *idha*.

²⁶⁰ 'gezien, gehoord, gevoeld en gepercipieerd zijn': vert. van → *ditthasutamutavinnatesu* → *dittha+suta+muta+vinnatesu*: *dittha* = gezien; *suta* = gehoord; *muta* = gevoeld; *vinnatesu* = gepercipieerd.

²⁶¹ 'is de vernietiging van hartstochtelijk verlangen': vert. van → *chandaragavinodanam* → *chandaraga+vinodana*: *chandaraga* = hartstochtelijk verlangen, passie; *vinodana* = de vernietiging. '*Chandaragavinodanam*', is vrij vertaald als: 'is de vernietiging van hartstochtelijk verlangen'.

²⁶² 'de weg naar het eeuwige nibbana': vert. van → *nibbana-padam-accutam*: *nibbanapadam* → *nibbana+padam*: *nibbana* → *Nibbana*; *padam* → *pada* = weg; *accutam* = letterlijk: 'niet uiteengedreven, niet gevallen', blijvend, eeuwig, onveranderlijk. '*Nibbanapadam-accutam*:', is vrij vertaald als: 'de weg naar het eeuwige nibbana'.

²⁶³ 'weet dit: zij die dit begrijpen': vert. van → *etad-annaya ye sata*.

²⁶⁴ 'die zich bevrijden': vert. van → *abhinibbuta*

²⁶⁵ 'die altijd vredig zijn': vert. van → *upasanta ca te sada*: *upasanta* = vredig; *ca* = en; *te* = die; *sada* = altijd. '*Upasanta ca te sada*', is vrij vertaald als: 'die altijd vredig zijn'.

²⁶⁶ 'voorbij hechting aan de wereld gegaan': vert. van → tinna loke visattikan: tinna → tarati → tar = oversteken (de stroom, van begeerte, van onwetendheid); loke → loka = de wereld; loke = aan de wereld; visattikan → visattika = begeerte, verlangen.' Tinna loke visattikan', is vrij vertaald als: 'voorbij hechting aan de wereld gegaan'.

²⁶⁷ 'in wie geen zintuiglijk genot [meer] te vinden is': vert. van → yasmim kama na vasanti: kama = zintuiglijk genot.

²⁶⁸ 'in wie geen begeerte meer bestaat': vert. van → tanha yassa na vijjati: tanha = verlangen, begeerte.

²⁶⁹ 'wie voorbij alle twijfels gegaan is': vert. van → kathankatha ca yo tinno: kathankatha = twijfels.

²⁷⁰ 'wát is zijn bevrijding?': vert. van → vimokkha tassa kidiso: vimokkha → vimokkha = bevrijding.

²⁷¹ 'voor hem is er géén verdere bevrijding': vert. van → vimokkha tassa naparo: vimokkha → vimokkha = bevrijding; tassa = het, dat; naparo → na+para: na = geen; para = andere. 'Vimokkha tassa naparo', is vrij vertaald als: 'voor hem is er géén verdere bevrijding'.

²⁷² 'is hij zonder verlangen, of begeert hij nog': vert. van → nirasaso so uda asasano: nirasaso = zonder verlangen; so = hij; uda = of; asasano → asasana = begeren; asasano = hij begeert. 'Nirasaso so uda asasano', is vrij vertaald als: 'is hij zonder verlangen, of begeert hij nog'.

²⁷³ 'wéét hij alles, of verwerft hij nog [méér] inzicht': vert. van → pannanava so uda pannakappi: pannanava = weet alles; so = hij; uda = of; pannakappi = additioneel inzicht. 'Pannanava so uda pannakappi', is vrij vertaald als: 'wéét hij alles, of verwerft hij nog [méér] inzicht'.

²⁷⁴ 'ik zou willen weten hóe de Wijze juist is': vert. van → munim aham yatha vijannam.

²⁷⁵ 'hij is zonder verlangen; hij begeert niet meer.': vert. van → nirasaso so na so asasano.

²⁷⁶ 'hij wéét alles; hij verwerft niet nóg [méér] wijsheid': vert. van → pannanava so na ca pannakappi.

²⁷⁷ 'herken de Muni als volgt': vert. van → evam-pi Munim vijana.

²⁷⁸ 'hij bezit niets, en hij klampt zich niet vast aan zintuiglijk bestaan': vert. van → *akincanam kamabhava asattan*: *akincanam* → *a+kincana*: *a* = niet; *kincana* = iets bezitten; *akincana* = niets bezitten; 'akincanam', is vrij vertaald: 'hij bezit niets'; *kamabhava* → *kama+bhava*: *kama* = zintuiglijk; *bhava* = ontstaan, geboren worden, 'worden'; *asattan* → *asatta* = niet gehecht, niet vastklampen. 'Akincanam kamabhava asattan', is vrij vertaald als: 'hij bezit niets, en hij klampt zich niet vast aan zintuiglijk bestaan'.

²⁷⁹ 'voor hen die zich in het midden van het meer bevinden': vert. van → *majjhe sarasmim titthatam*: *majjhe* = het midden; *sarasmim* → *sarasi* = een meer; *sarasmim* = in het meer; *titthatam* → een haven, een landingsplaats, een doorwaadbare plaats. Hier metaforisch gebruikt voor 'de wereld', of 'het bestaan'. 'Majjhe sarasmim titthatam', is vrij vertaald als: 'voor hen die zich in het midden van het meer bevinden'.

²⁸⁰ 'wanneer een grote, gevaarlijke vloed ontstaat': vert. van → *oghe jate mahabbhaye*: *oghe* → *ogha* = vloed, vloedgolf; *oghe* = in de vloedgolf, temidden van de vloedgolf; *jate* → *jati* = geboorte, ontstaan; *mahabbhaye* → *maha+bhaya*: *maha* = groot; *bhaya* = schrik, schrik, vreselijk, gevaarlijk. 'Oghe jate mahabbhaye', is vrij vertaald als: 'wanneer een grote, gevaarlijke vloed ontstaat'.

²⁸¹ 'en die overspoeld worden door ouderdom en dood': vert. van → *jaramaccuparetanam* → *jara+maccu+paretanam*: *jara* = ouderdom; *maccu* = de dood; *paretanam* → *pareta* = overweldigd, overspoeld. 'Jaramaccuparetanam', is vrij vertaald als: 'en die overspoeld worden door ouderdom en dood'.

²⁸² Het eiland (*P. dipam*) is een metafoor voor nibbana—het weergalozе eiland in de stroom van vergankelijkheid en dood.

²⁸³ 'zodat deze toestand zich niet meer voordoet': vert. van → *yatha-y-idam naparam siya*.

²⁸⁴ 'zonder bezit; zonder begeerte': vert. van → *akincanam anadanam*: *akincanam* → *a+kincana*: *a* = niet; *kincana* = iets bezitten; *akincana* = niets bezitten; *anadanam* = zonder hechting. Hier wordt bedoeld: niets meer bezitten, werkelijk niets meer, ook niet de [immateriële] hechting aan naam en faam. 'Akincanam anadanam', is vrij vertaald als: 'zonder bezit; zonder begeerte'.

²⁸⁵ 'dát is het weergalozе eiland—er is geen ánder': vert. van → *etam dipam anaparam*: *etam* = dát is het; *dipam* = eiland; *anaparam* → *an+para*: *an* = niet, geen; *para* = ander, andere. 'Etam dipam anaparam', is vrij vertaald als: 'dát is het weergalozе eiland—er is geen ánder'.

²⁸⁶ 'ik zeg u: dit is nibbana': vert. van → nibbanam iti tam brumi: nibbanam → Nibbana; iti = ! (uitroepteken); tam = dit; brumi → bru = verklaren, uitroepen, zeggen; brumi = ik zeg u. 'Nibbanam iti tam brumi', is vrij verklaard als: 'ik zeg u: dit is nibbana !'

²⁸⁷ 'de vernietiging van aftakeling en van vergaan': vert. van → jaramaccu-parikkhayam → jara+maccu+pari+kkhaya: jara = ouderdom, verval; maccu = de dood, het vergaan; pari = overal rond; khaya = vernietiging, oplossing, uiteenvallen. 'Jaramaccuparikkhayam', is vrij vertaald als: 'de vernietiging van aftakeling en van vergaan'.

²⁸⁸ 'weet dit: zij die opmerkzaam zijn:': vert. van → Etad-annaya ye sata:

²⁸⁹ 'die zich, door [hun inzicht in] de Dhamma, volledig bevrijden in dit leven': vert. van → ditthadhammabhiniibbuta → ditthi+ dhamma+abhi+ nibbuta: ditthi = opinie, overtuiging; dhamma → Dhamma; abhi = volledig, compleet, volkomen; nibbuta = bevrijd, gerealiseerd. 'Ditthadhammabhiniibbuta', is vrij vertaald als: 'die zich, door [hun inzicht in] de Dhamma, volledig bevrijden in dit leven'.

²⁹⁰ 'zij komen niet in Mara's macht': vert. van → na te Maravasa-nuga: na = niet; te = onder; Maravasanuga → mara+vasanuga: mara → Mara; vasanuga → vasa+anuga: vasa = controle, invloed, macht; anuga = afhankelijk, volgbaar; vasanuga = afhankelijk zijn van, gehoorzaam, onderworpen. 'Maravasanuga', is vrij vertaald als: 'zij komen niet in Mara's macht'.

²⁹¹ 'zij worden niet geknecht worden door Mara': vert. van → na te Marassa paddhagu: na = niet; te = onder; paddhagu = een dienaar, een slaaf. 'Na te Marassa paddhagu', is vrij vertaald als: 'zij worden niet geknecht worden door Mara'.

²⁹² 'ik heb gehoord van een Held die geen zintuiglijk verlangen heeft': vert. van → sutvana'ham viram-akamakamim.

²⁹³ 'die voorbij de vloed gegaan is': vert. van → oghatigam: ogha+gam: ogha = de stroom; gam = gaan, bereiken, oversteken.

²⁹⁴ 'de weg van innerlijke vrede': vert. van → santipadam → santi+pada: santi = innerlijke vrede; pada = de weg. 'Santipadam', is vrij vertaald als: 'de weg van innerlijke vrede'.

²⁹⁵ 'zoals deze staat werkelijk is': vert. van → sahananetta → sahaja+netta: sahaja = samenvallend (op dezelfde dag geboren); netta = het oog; sahananetta = letterlijk 'het samenvallend oog'. De betekenis van sahananetta komt neer op 'zoals deze staat werkelijk is'. Het is bijgevolg het 'oog van wijsheid'—het Dhamma-oog, wat een metafoer is voor stroombetreding (P. sotapatti).

²⁹⁶ 'met mijn klein inzicht': vert. van → *parittapannassa* → *paritta+panna*: *paritta* = klein, onbeduidend; *panna* = wijsheid, inzicht. 'Parittapannassa', is vrij vertaald als: 'met mijn klein inzicht'.

²⁹⁷ 'man van Grote Wijsheid': vert. van → *Bhuripanna* → *bhuri* = grote, uitbundige wijsheid. Het is een epitheton voor de Boeddha. 'Bhuripanna', is vrij vertaald als: 'man van Grote Wijsheid'.

²⁹⁸ 'de Leer uitleggen zodat ik het loslaten van geboorte en ouderdom in deze wereld begrijp': vert. van → *acikkha Dhammam yam-aham vijannam jatijaraya idha vipphanam*: *acikkha* → leg me uit; *dhammam* → Dhamma; *yam-aham yam* = beheersen, begrijpen; *aham* = ik, mij; *vijannam* = de praktische toepassing van transcendentale wijsheid; *jatijaraya* → *jati+jara*: *jati* = ge-boorte; *jara* = ouderdom; *idha* = in de wereld; *vipphanam* → *vippahana* = opgeven, loslaten. 'Acikkha Dhammam yam-aham vijannam jatijaraya idha vipphanam', is vrij vertaald als: 'de Leer uitleggen zodat ik het loslaten van geboorte en ouderdom in deze wereld begrijp'.

²⁹⁹ 'bedwing het verlangen naar zintuiglijk genot': vert. van → *kamesu vinaya gedham*: *kamesu* → *kama* = zintuiglijk genot; *kamesu* = naar zintuiglijk genot; *vinaya* = bedwing; *gedham* → *gedha* = verlangen, begeerte; 'Kamesu vinaya gedham', is vrij vertaald als: 'bedwing het verlangen naar zintuiglijk genot'.

³⁰⁰ 'nadat je gezien hebt dat verzaking [aan de wereld] je in veiligheid brengt': vert. van → *nekkhammam datthu' khemato*: *nekkhammam* → *nekkhama* = verzaking; *datthu' khemato* = veiligheid (P. *khema*). De betekenis van deze versregel is dat verzaking als een veiligheid wordt beschouwd. 'Nekkhammam datthu' khemato', is vrij vertaald als: 'Nadat je gezien hebt dat verzaking [aan de wereld] je in veiligheid brengt'.

³⁰¹ 'maak dat er niets in je kan gevonden worden, dat je kan verheugen of deprimeren': vert. van → *uggahitam nirattam va ma te vijjittha kincanam*.

³⁰² Vergelijk ook met de *Bhaddekaratta-Sutta*, *Majjhima-Nikaya* 131 (MN 131) — "Laat het verleden niet herleven, vestig je hoop niet op de toekomst, want het verleden ligt achter ons en de toekomst is nog niet gekomen. Wie steeds de huidige toestand ziet, laat hij, zonder erin verstrikt te raken en zonder van zijn stuk te raken hem kennen en altijd erbij blijven. Vandaag moet men zich inspinnen; wie weet is men morgen dood. Met Mara en zijn grote leger valt niet te onderhandelen. Iemand die zijn leven op deze manier leeft, en zich dag en nacht voortdurend inspant, over hem zegt de Vredige Wijze: iemand die leeft in het heden.'

³⁰³ 'voor wie volkomen zonder begeerte is voor lichaam en voor geest': vert. van → *sabbaso namarupasmim vitagedhassa*: *sabbaso* = absoluut, volkomen, totaal; *namarupasmim* → *namarupa* → *nama* = geest; *rupa* = lichaam; *namarupa* = het lichaam/geest-complex; *vitagedhassa* → *vita* (volt. deelwoord van *vinati*) = vrij zijn van, 'zijn' zonder; *gedha* = hebzucht, begeerte; *vitagedhassa* = vrij van hebzucht, vrij van begeerte. '*Sabbaso namarupasmim vitagedhassa*', is vrij vertaald als: 'voor wie volkomen zonder begeerte is voor lichaam en voor geest'.

³⁰⁴ 'zijn er geen bezoedelingen te vinden': vert. van → *asava 'ssa na vijjanti*: *asava* = bezoedeling(en); *'ssa* → *assa* = *assa* → *as* = zijn; *assa* = behoort te zijn, moet zijn; *na* = niet; *vijjanti* → *vid* = kennen, vinden. '*Asava 'ssa na vijjanti*', is vrij vertaald als: 'zijn er geen bezoedelingen te vinden'.

³⁰⁵ 'waardoor hij onder de heerschappij van de dood komt': vert. van → *yehi maccuvasam vaje*: *yehi* = waardoor; *maccuvasam* → *maccu+vasa*: *maccu* = de dood; *vasa* = controle, invloed, macht; *vaje* = komt. '*Yehi maccuvasam vaje*', is vrij vertaald als: 'waardoor hij onder de heerschappij van de dood komt'.

³⁰⁶ 'Nagassa' (P): het is een epitheton voor de Boeddha, met een verwijzing naar de olifant (P. *naga*). De olifant wordt ook als metafoor gebruikt voor de arahant: Net zoals een olifantenstier houdt de arahant van afzondering (P. *viveka*) in het bos. Op de tweede plaats hebben noch de arahant, noch de olifant, angst. Op de derde plaats is de olifant sterk, wat bij de arahant verwijst naar de sterkte van zijn wil.

³⁰⁷ 'je moet alle begeerte en hechting beteugelen': vert. van → *adanatanham vinayetha sabbam*: *adanatanham* → *adana+tanha*: *adana* = grijpen, vastklampen, hechting; *tanha* = begeerte, verlangen; *vinayetha* → *bedwingen, beteugelen*; *sabbam* → *sabba* = alle. '*Adanatanham vinayetha sabbam*', is vrij vertaald als: 'je moet alle begeerte en hechting beteugelen'.

³⁰⁸ 'van boven naar beneden, dwars en in het midden': vert. van → *uddham adho tiriyan-capi majjhe*: *uddham* → *uddham* → *uddha* = boven; *uddham* = van boven; *tiriyan-capi* → *tiriya* = dwars; *adho* = onder, beneden; *majjhe* → *majjha* = het middelste, wat er tussen ligt. '*Uddham adho tiriyan-capi majjhe*', is vrij vertaald als: 'zowel wat boven is, beneden, dwars, als in het midden'.

³⁰⁹ 'waardoor je—voor wat dan ook—aan de wereld' vastgekleefd bent: vert. van → *yam yam hi lokasmim upadiyanti*: *yam yam* = voor wat dan ook; *hi* = immers, inderdaad; *lokasmim* → *loka* = de wereld; *lokasmim* = aan de wereld; *upadiyanti* → *upadhi* = vastklampen, hechten. *Upadhi* verklaart zowel de betekenis van vastklampen (hechting) als het fundament ervan. *Upadhi* is de basis, de grond van, het substraat dat tot wedergeboorte, tot 'worden' (*P. bhava*) leidt. 'Hechten' is zich vastklampen, zich vastkleven aan, zich identificeren met het voorwerp of met de gedachte; er één mee worden. Generaliserend kan men zeggen dat 'upadhi' = vastklampen aan verlangen, aan begeerte. 'Yam yam hi lokasmim upadiyanti', is vrij vertaald als: 'waardoor je—voor wat dan ook—vastgeklampt bent aan de wereld'.

Anguttara-Nikaya, 3.32 (2) — 'De pieken en dalen in de wereld begrepen hebbend, wordt hij niet verstoord door ook maar iets in de wereld. Vredelov, zonder rook, onbezorgd wensloos, is hij, zeg ik, geboorte en ouderdom voorbij gegaan.' Wie *nibbana* verwezenlijkt heeft, is vrij van voorkeur en van afkeer. Hij is gelijkmoedig. En hij is vrij van onwetendheid. Het heeft het inzicht verworven dat er geen persoonlijkheid is: door de vernietiging van onwetendheid komt het duidelijke weten dat er geen "ik" bestaat. Dat is het finale einde van het 'ik'-bestaan. Het bewustzijn eigent zich niets meer toe. Alles is een 'proces'. Alles is één.

³¹⁰ 'op die manier achtervolgt Mara een mens': vert. van → *ten'eva Maro anveti jantum*: *ten'eva* = op die manier; *Maro* → *Mara*; *anveti* → *anu+i*: *anu* = volgend op; *i* = gaan, hier in de betekenis van 'achtervolgen'; *anveti* = achtervolgt; *jantum* → *jantu* = een persoon, een man, een mens. 'Ten'eva Maro anveti jantum', is vrij vertaald als: 'op die manier achtervolgt Mara een mens'

³¹¹ 'opmerkelijke monnik': vert. van → *bhikkhu sato*: *bhikkhu* = monnik; *sato* → *sati* = aandacht; *sato* = aandachtig, opmerkzaam. 'Bhikkhu sato', is vrij vertaald als 'opmerkelijke monnik'.

³¹² 'daarom moet de opmerkelijke monnik die dit wéét, zich aan niets hechten in de wereld': vert. van → *tasma pajanam na upadiyetha bhikkhu sato kincanam sabbaloke*: *tasma* = daarom; *pajanam* = wéét; *na* = niet; *upadiyetha* → *upadhi* = verlangen; *bhikkhu sato kincanam sabbaloke*: *bhikkhu* = monnik; *sato* = opmerkzaam; *kincanam* → *kincana* = iets bezit; *sabbaloke* → *sabba+loke*: *sabba* = alles; *loke* → *loka* = de wereld; *loke* = in de wereld. 'Tasma pajanam na upadiyetha bhikkhu sato kincanam sabbaloke', is vrij vertaald als: 'daarom moet de opmerkelijke monnik die dit wéét, zich aan niets hechten in de wereld'.

'zich hechten in de wereld' is zich vastklampen, zich vastkleven, zich identificeren met het voorwerp of met de gedachte; één worden ermee. Het is dit substraat (*P. upadhi*) dat tot 'worden' (*P. bhava*), tot 'wedergeboorte' leidt.

³¹³ 'hij ziet hoe de hechtende, vastklampende mensheid, zich verstrikt in het rijk van de Dood': vert. van → *adanasatte iti pekkhamano, pajam imam Maccudheyye visattan*.

³¹⁴ 'tot hem, die in meditatie zit, vrij van smet': vert. van: *jhayim virajam-asinam*: *jhayim*: *jhayim* → *jha* = mediteren; *jhayim* = mediterend; *virajam-asinam*: *virajam* → *vi+raj*: *vi* = hier in de betekenis van 'zonder'; *raj* = smet; *virajam* = zonder smet; *asinam* → *asina* → *as* = zitten [in meditatiehouding]; *asinam* = zittend in meditatiehouding. '*Jhayim virajam-asinam*', is vrij vertaald als: 'tot hem, die in meditatie zit, vrij van smet'.

³¹⁵ 'vrij van bezoedeling': vert. van → *anasavam* → *an+asava*: *an* = zonder; *asava* = bezoedeling, kankers; *anasavam* = vrij van bezoedeling.

³¹⁶ 'die gedaan heeft wat gedaan moest worden': vert. van → *katakiccama* → *kata+kicca*: *kata* → *kar* = doen, maken; *kicca* → *kar* = doen, maken. '*Katakiccama*', is vrij vertaald als: 'gedaan heeft wat gedaan moest worden'.

³¹⁷ 'die voorbij alle fenomenen gegaan is': vert. van → *paragum sabbadhammanam*: *paragum* = 'voorbij' gegaan, d.i. de stroom is overgestoken; *sabbadhammanam* → *sabba+dhamma*: *sabba* = alle; *dhamma* = hier in de betekenis van 'verschijnselen, fenomenen, dingen'. '*Paragum sabbadhammanam*', is vrij vertaald als: 'die voorbij alle fenomenen gegaan is'. De betekenis van deze versregel is: 'hij die alle dingen heeft volbracht'.

³¹⁸ 'ik ben gekomen om een andere vraag te stellen': vert. van → *atthi panhena agamam*: *atthi* = een andere; *panhena* → *panha* = een onderzoek, een vraag; *agamam* = ik ben gekomen. '*Atthi panhena agamam*', is vrij vertaald als: 'ik ben gekomen om een andere vraag te stellen'.

³¹⁹ 'leg me alstublieft grondig uit wat bevrijding door inzicht is': vert. van → *annavimokkham pabruhi*: *annavimokkham* → *anna+ vimokkha*: *anna* = kennis, inzicht; *vimokkha* = bevrijding; *pabruhi* → *pa+bruhi*: *pa* = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; *bruhi* = leg me uit. '*Annavimokkham pabruhi*', is vrij vertaald als: 'leg me alstublieft grondig uit wat bevrijding door inzicht is'.

³²⁰ 'de vernietiging van onwetendheid': vert. van → *avijaya pabhedanam*: *avijaya* → *avijja* = onwetendheid; *pabhedanam* = vernietiging. '*Avijaya pabhedanam*', is vrij vertaald als: 'de vernietiging van onwetendheid'.

³²¹ 'het opgeven van zintuiglijk verlangen': vert. van → *pahanam kamachandanam*: *pahanam* → *pa+ha*: *pa* = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; *ha* = loslaten, verlaten, ontdoen, opgeven; *kamachandanam* → *kama+chanda*: *kama* = zintuiglijk verlangen. '*Pahanam kamachandanam*', is vrij vertaald als: 'het opgeven van zintuiglijk verlangen'.

322 'verdriet': vert. van → *domanassa* = onaangenaam gevoelen in de geest; ongelukkig zijn.

323 'het verdrijven van luiheid': vert. van → *thinassa ca panudanam*: *thinassa* → *thina* = luiheid; *panudanam* → *panudana* = het verdrijven van. 'Thinassa ca panudanam', is vrij vertaald als: 'het verdrijven van luiheid'.

324 'het beperken van piekeren [over slechte daden in het verleden]': vert. van → *kukkuccanam nivaranam*: *kukkuccanam* → *kukkucca* = piekeren over het verleden; *nivaranam* → *nivarana* = één van de Vijf Hindernissen (*P. panca nivarana*). 'Kukkuccanam nivaranam', is vrij vertaald als: 'het beperken van piekeren [over slechte daden in het verleden]'.

325 'zuivering door gelijkmoedigheid en opmerkzaamheid': vert. van → *upekkhasatisamsuddham* → *upekkha+sati+sam+suddha*: *upekkha* = gelijkmoedigheid; *sati* = opmerkzaamheid; *sam* = compleet, volledig, in zijn geheel; *suddha* = zuivering. 'Upekkhasatisamsuddham', is vrij vertaald als: 'zuivering door gelijkmoedigheid en opmerkzaamheid'.

Upekkha+sati = *vipassana*. Hier alludeert de Boeddha op de wijsheid die voortspuit uit het realiseren van de 4de *jhana*. De complete zuivering die voortspuit uit *vipassana* (*P. upekkha-satiparisuddhim*).

326 'gedachten over vergankelijke dingen': vert. van → *Dhamma-takkapurejavam* → *dhammatakka+purejava*: *Dhammatakka* = juist redeneren; *purejava* = voorop lopen, van in het begin. Het is het inzicht over het vergaan van de *jhana*-factoren (*P. jhanangas*), waarna de yogi—door helder inzicht—de *tilakkhana* bij zichzelf realiseert: vergankelijkheid (*P. anicca*); onbevredigdheid (*P. dukkha*) en (*P. anatta*).

327 'dát noem ik bevrijding door inzicht': vert. van → *anna-vimokkham pabrumi*: *annavimokkham* → *anna+vimokkha*: *anna* = wijsheid, inzicht; *vimokkha* = bevrijding; *pabrumi* → *pa+brumi*: *pa* = voorzetsel dat in het Pali gebruikt wordt om de intensiteit van een handeling uit te drukken; *brumi* = noem ik, zeg ik. 'Annavimokkham pabrumi', is vrij vertaald als: 'dát noem ik bevrijding door inzicht'.

328 'de vernietiging van onwetendheid': vert. van → *avijaya pabhedanam*: *avijaya* → *avijja* = onwetendheid; *pabhedanam* = vernietiging. 'Avijaya pabhedanam', is vrij vertaald als: 'de vernietiging van onwetendheid'.

329 'waardoor is de wereld geketend': vert. van → *kim su samyo-jano loko*: *samyojano* = geketend; *loko* → *loka* = de wereld. 'Kim su samyojano loko', is vrij vertaald als: 'waardoor is de wereld geketend'.

330 'de wereld is geketend door genot': vert. van → *nandi-samyojano loko*: *nanda* = genot; *samyojana* = geketend; *loko* → *loka* = de wereld. 'Nandisamyojano loko', is vrij vertaald als: 'de wereld is geketend door genot'.

³³¹ 'de wereld dwaalt rond door overwegingen': vert. van → vitakk'assa vicarana: vitakk'assa → vitakka+assa: vitakka = gedachten, gedachtenstroom; assa → as = zijn; assa = behoort te zijn, moet zijn; vicarana = rondwandelen, dwalen. 'Vitakk'assa vicarana', is vrij vertaald als: 'de wereld dwaalt rond door overwegingen'.

Wat hier bedoeld wordt is: overweeg niet alles wat in je gedachten opkomt. Evalueer niet. Zelfs niet wanneer een mededogende intentie in je geest opkomt. Elke evaluatie—ook de meest heilzame—zal je in de wereld houden en je aan de wereld binden. Handel spontaan. Evalueer deze heilzame intentie niet. Vertrouw de intentie gewoon. Voer ze spontaan uit. Diepe, diepe wijsheid!

³³² 'door verlangen compleet op te geven wordt nibbana bereikt': vert. van → tanhaya vippahanena Nibbanam iti vuccati.

³³³ 'gewaarwordingen': vert. van → vedana. Elke zintuiglijke ervaring manifesteert zich door gewaarwordingen in of op of doorheen het lichaam. Deze gewaarwordingen kunnen aangenaam zijn. Dan geven ze aanleiding tot verlangen (sankharas van verlangen). Deze gewaarwordingen kunnen onaangenaam zijn. Dan geven ze aanleiding tot afkeer (sankharas van afkeer). Deze gewaarwordingen kunnen ook neutraal zijn. Hiervoor zijn twee mogelijkheden: ofwel is de yogi een Boeddha geworden; ofwel—en die optie is het meest plausibel—is de yogi niet aandachtig genoeg.

³³⁴ 'zonder te genieten van gewaarwordingen, noch van binnen, noch van buiten.': vert. van → Ajjhattan-ca bahiddha ca veda-nam nabhinandato.

³³⁵ 'stopt het bewustzijn bij iemand die opmerkzaam leeft': vert. van → evam satassa carato vinnanam uparujjhati. Dit is opnieuw een cryptische zin. De betekenis is uiteraard niet de vernietiging van het bewustzijn. Wat hier bedoeld wordt is het stoppen van de voortdurende proliferatie van gedachten—de voortdurende 'mind chatter'.

Zie in dit verband ook: Upaya-Sutta, Samyutta-Nikaya 22.53 — 'If a monk abandons passion for the property of consciousness, then owing to the abandonment of passion, the support is cut off, and there is no landing of consciousness. Consciousness, thus not having landed, not increasing, not concocting, is released. Owing to its release, it is steady. Owing to its steadiness, it is contented. Owing to its contentment, it is not agitated. Not agitated, he (the monk) is totally unbound right within. He discerns that "Birth is ended, the holy life fulfilled, the task done. There is nothing further for this world."' (Translated from the Pali by Thanissaro Bhikkhu. Access to Insight (BCBS Edition).

³³⁶ 'tot de Man die het verleden onthult': vert. van → yo atitam adisati: yo = wie, hij die; atitam → atita = het verleden, wat voor-bij is; adisati → a+dis+a = zeggen, vertellen, onthullen. 'Yo atitam adisati', is vrij vertaald als: 'tot de Man die het verleden onthult'. De betekenis van deze versregel is: de Boeddha die 'samsara' toont, de cyclus van geboorte en dood (P. samsaracakka).

³³⁷ 'die vrij van verlangen is': vert. van → anejo → an+eja: an = niet, zonder; eja = verlangen; aneja = zonder verlangen, vrij vertaald als 'die vrij van verlangen is'.

³³⁸ 'die alle twijfel vernietigd heeft': vert. van → chinna+samsayo → chinna+sam+sayo: chinna → chindati = afgesneden, vernietigd; sam = compleet, volledig, in zijn geheel. 'Chinnasamsayo', is vrij vertaald als: 'die alle twijfel vernietigd heeft'.

³³⁹ 'die voorbij alle fenomenen gegaan is': vert. van → paragum sabbadhammanam: paragum = die 'voorbij' gegaan is, d.i. die de stroom heeft overgestoken; sabbadhammanam → sabba+dhamma: sabba = alle; dhamma = hier in de betekenis van 'verschijnselen, fenomenen, dingen'. 'Paragum sabbadhammanam', is vrij vertaald als: 'die voorbij alle fenomenen gegaan is'. De betekenis van deze versregel is: 'hij die alle dingen heeft volbracht'.

³⁴⁰ 'ben ik gekomen om een andere vraag te stellen': vert. van → atthi panhena agamam: atthi = een andere; panhena → panha = een onderzoek, een vraag; agamam = ik ben gekomen. 'Atthi panhena agamam', is vrij vertaald als: 'ben ik gekomen om een andere vraag te stellen'.

³⁴¹ 'voor wie de perceptie van de vormen beëindigd is': vert. van → vibhutarupa-sannissa. De bevrijding van perceptie is de meest ultieme bevrijding. Zie supra Gatha #97.

³⁴² 'niets: vert. van → "n'atthi ti" = "er is niets". Dit is opnieuw een referentie naar 'de sfeer van nietsheid' (P. akincannayatana).

³⁴³ 'hoe wordt zulke man verder onderricht': vert. van → katham neyyo tathavidho: katham → kattha = hoe?; neyyo → neyya = geleid worden, opgeleid worden, verder onderricht worden; tathavidho → tatha+vidha: tatha = de zo-heid; vidha = op alle mogelijke manieren. 'Katham neyyo tathavidho', is vrij vertaald als: 'hoe wordt zulke man verder onderricht'.

De vraagstelling van Posala aan de Boeddha over het inzicht van een persoon die de dimensie van 'nietsheid' bereikt heeft, is tweezijdig: (a) hij vraagt naar het inzicht van de Boeddha over zulk persoon en (b) hoé het inzicht van zulk persoon nog verder kan verdiept worden.

³⁴⁴ 'bewustzijnstoestanden': de zeven bewustzijnstoestanden zijn beschreven in de Maha-Nidana-Sutta, Digha-Nikaya 15 (DN 15). De dimensie van 'nietsheid' is de zevende 'bewustzijnstoestand' (P. vinnanattthiti). Het is het 3de vormloze meditatie-niveau (P. de 3de arupa-jhana).

Voor gedetailleerde uitleg verwijs ik naar mijn boek: Dubois, Guy, Eugène, (2017), Satta-visuddhi. De Zeven Zuiveringen & de Zestien Fasen van Inzicht, p. 278

³⁴⁵ 'De oorsprong van 'nietsheid' realiseert'. De oorsprong van 'nietsheid' is het proces van ontstaan en van vergaan (P. udayabbaya). Wanneer de yogi het ontstaan en vergaan van alle fenomenen, op elk moment, indringend én gelijkmoedig ervaart (door ze te zien in hun absolute, ultieme, 'pure' naakteheid, d.i. gekenmerkt door de tilakkhana (anicca, dukkha en anatta), realiseert hij dit inzicht (P. udayabbhaya-nupassana-nana).

Eihei Dogen, Shobogenzo: 'In birth there is nothing but birth and in death there is nothing but death. Accordingly, when birth comes, face and actualize birth, and when death comes, face and actualize death. Do not avoid them or desire them'.

³⁴⁶ 'een kluister': in de betekenis van: een boei, een ketting, een belemmering, een obstakel.

³⁴⁷ De betekenis van dit vers is het volgende: de yogi die experiëntieel inziet dat elk genot—ook het spirituele genot dat de beoefenaar puurt uit zijn meditatieve beoefening—de oorzaak is van een bindende kluister, verwerft, door dat diepe inzicht, wérkelijke wijsheid.

Bij zijn zoektocht naar Zelfrealisatie onderkennen Boeddha's twee meditatieraars (Alara Kalama en Uddaka Ramaputta) de belemmerende kracht die uitgaat van het verlangen naar deze (diepe) meditatieve staten niet. Hierdoor konden zij ook niet tot Zelfrealisatie komen.

Anders gezegd: de yogi kan slechts tot Zelfrealisatie komen wanneer hij beseft dat ook verlangen/hechting naar meditatie en het verlangen naar Zelfrealisatie een obstakel vormt tot verlichting. Dat verlangen moet dus losgelaten worden. En nog een stap verder: zelfs het 'loslaten' moet losgelaten worden.

³⁴⁸ In de Commentaren wordt vermeld dat Mogharaja zijn vraag inderdaad bij twee andere gelegenheden had gesteld. De Boeddha echter begreep dat de vraagsteller nog niet ver genoeg gevorderd was in inzicht. Daarom beantwoordde de Boeddha eerst andere vragen, om Mogharaja de kans te geven om tot verdere rijpheid en inzicht te komen.

³⁴⁹ 'Goddelijke Ziener': vert. van → Devisi (P), een epitheton voor de Boeddha.

³⁵⁰ '[wat betreft] deze wereld; de andere wereld; de Brahma-wereld met zijn devas': vert. van → ayam loko paro loko, Brahmalo Sadevako: ayam = dit, deze, hier in de betekenis van 'wat betreft'; loko → loka = de wereld; paro loko = de andere wereld; Brahmalo = de Brahmawereld; sadevako = met zijn devas. 'Ayam loko paro loko, Brahmalo Sadevako', is vrij vertaald als: '[wat betreft] deze wereld; de andere wereld; de Brahmawereld met zijn devas'.

³⁵¹ 'niemand weet welke visie de achtenswaardige Gotama hierover heeft': vert. van → ditthim te nabhijanami Gotamassa yasassino.

³⁵² 'het opperste inzicht': vert. van → abhikkantadassavim → abhikkanta+dassavin: abhikkanta = het beste, het hoogste; dassavin = het inzicht. 'Abhikkantadassavim', is vrij vertaald als: 'het opperste inzicht'.

³⁵³ 'ben ik gekomen om een andere vraag te stellen': vert. van → atthi panhena agamam: atthi = een andere; panhena → panha = een onderzoek, een vraag; agamam = ik ben gekomen. 'Atthi panhena agamam', is vrij vertaald als: 'ben ik gekomen om een andere vraag te stellen'.

³⁵⁴ 'de koning van de dood': vert. van → Maccuraja → maccu+ raja: maccu = de dood; raja = de koning; Maccuraja = de koning van de dood.

³⁵⁵ 'bekijk de wereld als 'leeg': vert. van → sunnato lokam avekkhassu: sunnato → sunnata = leegte; lokam → loka = de wereld; avekkhassu → avekkhati → va+ikkh+a = bekijk, beschouw. 'Sunnato lokam avekkhassu', is vrij vertaald als: 'bekijk de wereld als 'leeg'.

Dit is de eerste referentie in de Pali-canon over het begrip 'leegte' (P. sunatta). Dit begrip zal later—in het Mahayana-boeddhisme—een determinerende rol spelen.

³⁵⁶ 'wees altijd opmerkzaam': vert. van → sada = altijd; sato = aandachtig, opmerkzaam.

³⁵⁷ 'wanneer je het verkeerde inzicht van een [werkelijk bestaand, separaat] zelf vernietigd hebt': vert. van → attanuditthim uhacca: attanuditthim → atta+nu+ditthim: atta = zelf; nu = verkeerd; dit-thim → ditthi = inzicht, opinie; uhacca → uhanati = verdrijven, vernietigen; uhacca = vernietigd hebt. 'Attanuditthim uhacca', is vrij vertaald als: 'wanneer je het verkeerde inzicht van een [werkelijk bestaand, separaat] zelf vernietigd hebt'.

³⁵⁸ 'zal je altijd voorbij de Dood gaan': vert. van → evam Maccutaro siya: evam = zo, op deze manier, op deze wijze; maccutaro → maccu+taro: maccu = de dood; taro → tar = oversteken; siya → bhū = zijn; siya = zal zijn. 'Evam Maccutaro siya', is vrij vertaald als: 'zal je altijd voorbij de Dood gaan'.

³⁵⁹ 'wanneer je op deze manier naar de wereld kijkt, ziet de koning van de Dood je niet': vert. van → *evam lokam avekkhantam Maccuraja na passati*: *evam* = zo, op deze manier, op deze wijze; *lokam* → *loka* = de wereld; *lokam* = naar de wereld; *avekkhantam* → *avekkhati* = kijkt, beschouwt; *Maccuraja* → *maccu+raja*: *maccu* = de dood; *raja* = de koning; *Maccuraja* = de koning van de dood; *na* = niet; *passati* → *dis* = zien; *passati* = ziet. 'Evam lokam avekkhantam Maccuraja na passati', is vrij vertaald als: 'wanneer je op deze manier naar de wereld kijkt, ziet de koning van de Dood je niet'.

³⁶⁰ 'halverwege': temidden van het pad naar het arahantschap. De betekenis is een wens: 'moge ik het arahantschap bereiken'.

³⁶¹ In de Commentaren wordt vermeld dat Pingiya 120 jaar oud was.

³⁶² 'zodat ik inzicht verkrijg': vert. van → *yam-aham vijannam*: *yam-aham*: *yam* = beheersen, begrijpen; *aham* = ik, mij; *vijannam* = de praktische toepassing van transcendentale wijsheid. 'Yam-aham vijannam', is vrij vertaald als: 'zodat ik inzicht verkrijg'.

³⁶³ 'in het loslaten van geboorte en ouderdom in deze wereld': vert. van → *jatijaraya idha vippahanam*: *jatijaraya* → *jati+jara*: *jati* = geboorte; *jara* = ouderdom; *idha* = in de wereld; *vippahanam* → *vippahana* = opgeven, loslaten. 'Jatijaraya idha vippahanam', is vrij vertaald als: 'in het loslaten van geboorte en ouderdom in deze wereld'.

³⁶⁴ 'om die reden, moet je, door waakzaam te zijn, [de wereld van de] vormen opgeven': vert. van → *tasma tuvam appamatto, jahassu rupam*: *tasma* = om die reden; *tuvam* = je; *appamatto* → *appamada* = waakzaam; *appamatto* = een waakzaam persoon; *jahassu* = opgeven; *rupam* → *rupa* = het materiële, de wereld van de vormen. 'Tasma tuvam appamatto, jahassu rupam', is vrij vertaald als: 'om die reden, moet je, door waakzaam te zijn, [de wereld van de] vormen opgeven'.

³⁶⁵ 'en niet meer tot wedergeboorte komen': vert. van → *apuna-bbhavaya* = geen hernieuwd bestaan; geen verder 'worden'.

³⁶⁶ 'boven en beneden': *zenit en nadir*.

³⁶⁷ 'betekenis': niet énkél de betekenis, maar ook de bedoeling ervan.

³⁶⁸ 'presentatie': voorstelling; de wijze waarop de Dhamma hier wordt uitgelegd.

³⁶⁹ 'aan de meest Verlichte': vert. van → *Buddhasettham*: *Buddha+settha*: *Buddha* → *Boeddha*, de Verlichte; *settha* = de beste, de voorste, de eerste, de meest Verlichte. *Buddhasettham* is een epitheton voor de Boeddha.

³⁷⁰ 'zoals de werkelijkheid is': zoals het is. Niet zoals we denken of zouden willen dat het is. Of zoals het ons aangeleerd is dat het is (conditionering). *Yatha bhuta*. De term 'yatha bhuta' werd door de Boeddha meermaals gebruikt in de context van 'bevrijdend inzicht'. Het is inzicht in de werkelijke werkelijkheid. In de natuurlijke gang van zaken; in de kosmische orde. Concreet is het inzicht in de *tillakhana*—in de drie karakteristieken van alle fenomenen: vergankelijkheid (*P. anicca*); onbevredigdheid (*P. dukkha*) en zelfloosheid (*P. anatta*). Dit is de essentie van de leer van de Boeddha (*P. Dhamma*).

Yatha bhuta: *yatha* = als, zoals; *bhuta* → *bhu* = worden, geboren worden.

³⁷¹ 'vrij is van zintuiglijk verlangen': vert. van → *nikkamo* → *nikkama* = zonder verlangen of passie.

³⁷² 'de Sterke Man': vert. van → *Nago* = de olifant. Een epitheton van de Boeddha. De Boeddha als een sterke, nobele persoon.

³⁷³ 'De Boeddha, de Verdrijver van Duisternis': vert. van → *Tamonudo Buddhō*: *tamonudo* = hij die de duisternis verdrijft; *Buddho* → Boeddha. *Tamonudo* is een epitheton voor de Boeddha.

³⁷⁴ 'die de wereld volkomen verstaat': vert. van → *lokantagu*.

³⁷⁵ 'moeras': het moeras is hier een metafoor voor *samsara*, voor onwetendheid, voor verlangen en haat. Enkel door de vernietiging van onwetendheid, verlangen en haat kan de yogi de Andere Oever bereiken, kan hij voorbij het Rijk van de Dood gaan, kan hij het Doodloze bereiken.

Samyutta-Nikaya 45.7 (7) — 'De vernietiging van begeerte, de vernietiging van haat, de vernietiging van begoocheling: dit wordt het Doodloze genoemd. Dit Edele Achtvoudige Pad is het pad dat leidt naar het Doodloze; dat is, juiste visie, juiste intentie, juiste spraak, juist handelen, juiste levensonderhoud, juiste inspanning, juiste opmerkzaamheid, juiste concentratie.'

Majjhima-Nikaya 98, vers #45 — 'Wie voorbij het moeras is gegaan, voorbij *samsara*, voorbij begoocheling; wie naar de andere oever is overgestoken; wie de *jhana*'s mediteert; wie onverstord en onvervaard is, bereikt *nibbana* door zich aan niets te hechten.'

³⁷⁶ Volgens de Commentaren was *Pingiya* de enige van de zestien *Brahmanen* die nog niet het *arahantschap* bereikt had. Hij was nog op het niveau van Niet-terugkeerder (*P. anagami*).

³⁷⁷ 'vrij van hardvochtigheid': vert. van → *akhilo*.

³⁷⁸ 'die wijs is en gevat in het spreken': vert. van → *patibhanava* → *patibhana*.